

SÖZELTİ

ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI DERGİSİ

İNCELEME ARAŞTIRMA ELEŞTİRİ

İstanbul-2023/9 (Ağustos/Eylül)

KÜNYE

Kurucu ve Yayın Yönetmeni:

Necdet Neydim

Dergi Editörleri:

Enise Eryılmaz, Semanur Ağca, Tuğçe Ören

Web Tasarımı:

Gökalp Koçak

Logo Tasarımı:

Gökçe Akgül

Dergi ve Kapak Tasarımı:

Burak Özkaracahisar

Metin Danışmanları:

Asalet Erten, Alev Bulut, Filiz Şan, Yeşim Tükel

Düzeltili Ekibi:

İrem Tunay, Semanur Öztürk, Şehnaz Helvacılar

Yayın Kurulu:

Asalet Erten, Göksenin Abdal, Fatih İkiz, Hikmet Asutay, Şirin Yener, Mümtaz Kaya,
Erkan Çer

Yazı ve Araştırma Kurulu:

Büşra Yaman, Ensa Filazi, Melisa Ayşegül Çal, Meltem Kılıç, Neslihan Demez, Nurcan
Demir, Rüya Tunçel

Makale, Araştırma ve Çevirisi Yayınlananlar:

Alper Akbay, Betül Özyılmaz, Buğrahan Küskün, Burak Özkaracahisar, Didem Şimşek,
İpek Ortaer Montanari, Necdet Neydim, Nurcan Demir, Nüseybe Hilal Zorlu, Semanur
Ağca, Yasenya Sahilli

Sözelti

Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Dergisi

İnceleme Araştırma Eleştirisi

ISSN: 2718-0573

www.sozelti.com

Önsöz.....	I
------------	---

Bu Sayımızda.....	III
-------------------	-----

Özgün Yazılar

Edebiyatın Çocuk Kalbinde Baba Olmak - Nurcan Demir.....	2
--	---

Nöstlinger ve Baba Figürünün Çöküşü - Necdet Neydim.....	12
--	----

Devrilmeyen Put: Baba Evrilmeyen Rol: Oğul - Buğrahan Küskün.....	23
---	----

Travmatik Bir Kaybın Ardında Kalanlar: Bir Oğul- Betül Özyılmaz.....	30
--	----

Asa Lind'in Kumkurdu Adlı Çocuk Kitabında Baba- Çocuk İlişkisinin İncelenmesi - Yasenya Sahilli.....	38
--	----

Makale Çevirileri

Franz Kafka'nın “Babama Mektuplar” Başlıklı Eseri Üzerine- Didem Şimşek.....	49
--	----

Cinsiyet Farkları ve Çocuk Kitapları: Cinsiyet Kalıplarının İtalya'daki İtalyanca Okul Kitaplarına Yansımaları - İpek Ortaer.....	57
---	----

Kitap Tanıtımı

Öfkeli Adam- Şehnaz Helvacılar.....	75
-------------------------------------	----

Film Listesi

Baba ve Çocuk Konulu Filmler - Nüseybe Hilal Zorlu.....	79
---	----

Çeviri ve Telif Öyküler

Anne ve Babayla İlgili Mesele - Burak Özkaracahisar.....	88
--	----

Bana Her Zaman Vakit Ayıran Babam - Semanur Ağca.....	90
---	----

Efe Hiçbir Şey Yapmıyor - Alper Akbay.....	92
--	----

Özgeçmişler

Merhaba Sevgili Okurlarımız,

Ülkece deprem sonrasında yaşadığımız zorlu süreci geride bırakma çabalarımız devam ederken sizleri dokuzuncu sayımızla buluşturabilmenin sevincini yaşıyoruz. Biliyoruz ki sürdürülebilirlik gerektiren çalışmalarda ilk günkü gibi katkı sunmaya hevesli kişilerin bir arada olması oldukça güçtür. Bunu başaranların ailemizin bir parçası olmasının bizler için çok kıymetli olduğunu belirtmek ister, sayımızda emeği geçen herkese gönülden teşekkür ederiz.

Önceki sayımızda anne ve çocuk ilişkisini konu almamızın ardından sahneyi **baba ve çocuk ilişkisine** bırakmaya karar verdik. Bilindiği üzere tarihsel süreçte toplumun yapısıyla paralel olarak babaya çeşitli roller biçilmiş ve baba, çocukları anlama konusunda çaba sarf etmeyen bir profilden çocuğa rol model olma çabasında olan bir kahramana evrilmiştir. Bu evrime çocuk edebiyatı yapıtlarında, akademik araştırmalarda rastlamak mümkündür. Bunun ötesinde çocukların anneleriyle olduğu gibi babalarıyla da ilgili hissettikleri sevgi, öfke, kaygı, umut, umutsuzluk, beklentiler, hayaller, düş kırıklıkları gibi her türlü insanî duygu çocuk edebiyatının bir parçası olmuştur. Bu duyguları pekiştiren boşanma, ölüm gibi travmatik durumları içeren temalar da eserlerin konusu olmuş ve çocuğun duygularını betimlemesine katkı sunarak bu duygularla nasıl başa çıkabileceği yönünde yol gösterici bir işlevi üstlenmiştir.

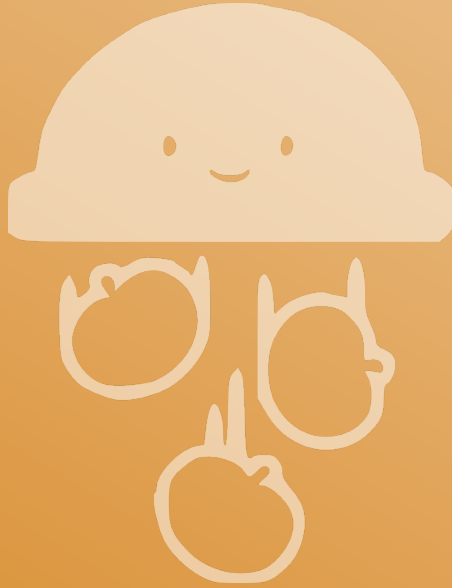
Dokuzuncu sayımızda, çocuk edebiyatında “baba” figürünün rolü, çocuk ve baba çatışması gibi konuları içeren önemli özgün yazılar bulunmaktadır. Franz Kafka’nın *Babaya Mektup* adlı eseriyle ilgili yapılmış özgün bir yazının çevirisi yer almaktadır. Ayrıca baba ve çocuk konusu içeren film derlemesi, kitap tanıtımı ve iki öykü çevirisiyle dosya konumuza önemli katkılar sunulmuştur. Her sayımızda olduğu gibi dosya konumuzun dışında, çocuk ve gençlik edebiyatına ilişkin çalışmalara da yer verilmiştir. Sözeltili’nin en büyük zenginliği olan seçkimizde emeği geçen herkese

teşekkür eder, sonraki sayımız için paydaşlarımızın katkılarının devam etmesini dileriz.

Siz değerli okurlarımızı seçkimizle baş başa bırakırken babaların, çocukların en çok ihtiyaç duydukları “sevgi”yi onlara göstermekten çekinmedikleri nice güzel günler diliyoruz.

Sevgi ve saygılarımızla,

Enise Eryılmaz

9. Sayımızda...

Sözelti'nin dokuzuncu sayısı yayında ve siz okurlarımızla buluşmaya hazır!

Dergimiz Sözelti; çocuk ve gençlik edebiyatı çerçevesinde inceleme, araştırma, röportaj, tanıtım ve eleştiri yazılarını; çocuk ve gençlik öykülerini, şiirlerini odağına alıyor. Bunu yaparken çocuk ve gençlik edebiyatını bütün eyleyenleriyle değerlendirmeyi hedefliyor ve yazarların, akademisyenlerin, alan uzmanlarının, araştırmacıların, çevirmenlerin, editörlerin, çizerlerin ve bu alana gönül veren kişilerin çalışmalarını sizler için bir araya getiriyor.

Dokuzuncu sayımızın dosya konusu: *Çocuk ve gençlik edebiyatında baba ve çocuk* olarak karşımıza çıkıyor. Dosya konumuzun kapsamında en genel anlamıyla çocuk ve gençlik edebiyatında baba ve oğul figürü, baba ve oğul ilişkisi, baba figürünün çöküşü, baba kaybı gibi konular mercek altına alınıyor. Bu bağlamda toplamda 5 özgün çalışma, 2 makale çevirisi, bir kitabın tanıtımı ve film listesi, 3 çeviri öykü yer alıyor.

Bölümlerimizin içeriklerine göz attığımızda, ilk bölümde bu alanda çalışmalar yürüten akademisyenlerin, alan uzmanlarının ve araştırmacıların hazırladıkları inceleme ve araştırma yazıları karşımıza çıkıyor. Ardından gelen ikinci bölümde çeviri ekibimizin katkılarıyla İtalyancadan ve İngilizceden Türkçeye çevrilmiş makaleler yer alıyor. Bir sonraki bölümde bir kitap tanıtımı yazımız sunuluyor. Bu sayımızda yine baba ve çocuk temalı filmlerin yer aldığı bir liste de bulunuyor. Son bölümde ise yine çeviri ekibimizin katkılarıyla Almancadan Türkçeye çevrilmiş öyküler dergimizde yerini alıyor.

İnceleme, araştırma yazılarımızı ve bunları kaleme alan yazarları ve araştırmacıları, “Edebiyatın Çocuk Kalbinde Baba Olmak” Nurcan Demir; “Nöstlinger ve Baba Figürünün Çöküşü” Necdet Neydim; “Devrilmeyen Put: Baba Evrilmeyen Rol: Oğul” Buğrahan Küskün; “Travmatik Bir Kaybın Ardında Kalanlar: Bir Oğul” Betül Özyılmaz; “Asa Lind’ın Kumkurdu Adlı Çocuk Kitabında Baba-Çocuk İlişkisinin İncelenmesi”

Yasenya Sahilli şeklinde sıralayabiliriz. Bu bölümdeki özgün yazıları hazırlayan yazarlarımızın ve araştırmacılarımızın özgeçmişlerini dergimizin en sonunda bulabiliyoruz.

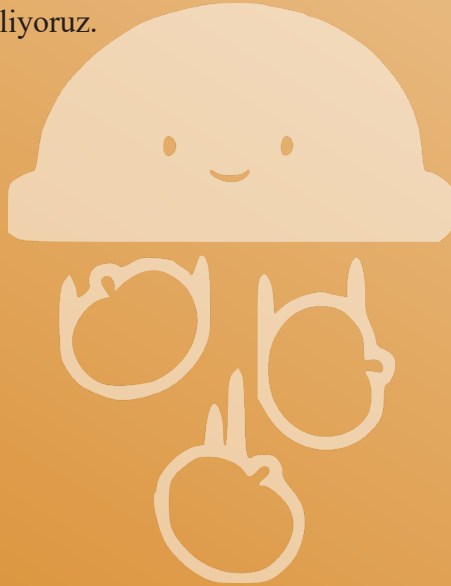
İtalyancadan ve İngilizceden Türkçeye aktarılan makaleler ve çevirmenlerimiz ise; “Cinsiyet Farkları ve Çocuk Kitapları: Cinsiyet Kalıplarının İtalya’daki, İtalyanca Okul Kitaplarına Yansımaları” İpek Ortaer ve “Franz Kafka’nın “Babama Mektup” Adlı Eserinde” Didem Şimşek adlarıyla karşımıza çıkıyor.

Sonraki kitap tanıtımı bölümünde Şehnaz Helvacılar’ın “Öfkeli Adam” başlıklı çalışmasını görüyoruz.

Nüseybe Hilal Zorlu tarafından kaleme alınan “Baba ve Çocuk Konulu Filmler” de dergimizin dördüncü bölümünü oluşturuyor.

Son olarak beşinci bölümde Burak Özkaracahisar’ın “Anne ve Babayla İlgili Mesele”; Semanur Ağca’nın “Bana Her Zaman Vakit Ayıran Babam” ve Alper Akbay’ın “Efe Hiçbir Şey Yapmıyor” başlıklı Almancadan Türkçeye çevrilen öyküsü bulunuyor.

Bu sayımızda emeği geçen ve katkı sağlayan herkese teşekkür ediyor ve bütün okuyucularımıza onları sürükleyen, keyifli ve bilgilendirici bir okuma süreci diliyoruz.

Dergi Editörleri

ÖZGÜN YAZILAR

Edebiyatın Çocuk Kalbinde Baba Olmak

Nurcan Demir

Bireylerin düşünme ve yaşam biçimlerinin oluşmasında, karakter gelişimlerinin şekillenmesinde ve hayatlarını anlamlandırmalarında; içinde yaşadıkları toplumun coğrafyası, sosyo-kültürel, ekonomik ve tarihsel yapısı doğrudan etkilidir. Bu etkinin yoğunluğu, yine aynı sebeplerden, kadın ve erkek cinsleri üzerinde farklılık göstermektedir. Dolayısıyla, mevcut sosyal koşullar altında kişilik gelişimlerini tamamlayan ve toplumsal rolleri belirlenen bireylerin kurdukları ikili ilişkiler, aile içindeki iletişim ve etkileşim toplumsal bilinçten yansıyanlardır.

Çalışmada, dünya genelinde ataerkil kültür ve yönetim biçimlerinin egemen olduğu göz önünde bulundurularak; bu kültürün temelini oluşturan ata olgusu, diğer bir deyişle erkek egemen toplumda erk, erkek ve baba olma kavramları, babanın aile içindeki konumu ve çocukları ile ilişkisi üzerinde durulmuştur. Genel bir bakışla, insanın geçtiği insanlık sürecinde tabiatın etkisi, art alanda yer alan tarihin etkisi, kişinin içinde yaşadığı toplumun ve insanın bizzatı kendisinin etkisi olduğu yadsınamayacak bir gerçektir. Diğer taraftan, insan yaşamında bu faktörlerin hepsi etkili olmakla birlikte, esasen hiçbirisi kendi başına tam belirleyici değildir; çünkü bahsi geçen hiçbir etken insanın iradesini sıfırlayamaz. Hatta bunların tümüne rağmen bir şeyler yapabilir insan. Yani kendini geliştirebilir. Bu sayede de, hayatında birçok şeyi değiştirebilir. Neticede, karar merci her zaman özne konumunda olduğu için kendisidir. Bu da, farklı kişilerin koşullar aynı olsa dahi neden farklı davranışlar sergileyebildiğini açıklamaktadır.

Tarihsel konjonktür 18. yüzyıl itibarıyla incelendiği takdirde, 17. yüzyılın sonu 18. yüzyılın başında gerçekleşen Sanayi Devrimi ile, önce Avrupa’da sonrasında ise tüm dünyada yükselen burjuva sınıfı ile toplumsal sınıf yapısının değiştiği ve yeni bir işçi sınıfı doğduğu görülmektedir. 19. yüzyılda mutlak monarşilere karşı biçimlenen modern siyasal düşünceleri, yüzyılın ilk yarısında gerçekleşen 1820-1830 ve 1848 Devrimleri izlemiş,

yaşanan süreçler sonunda oluşan yeni dünyada liberalizm, sosyalizm, milliyetçilik gibi yeni düşünceler ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, yaşanan tüm bu siyasal, toplumsal ve bilimsel değişimlerle; 19. yüzyıl mutlak monarşilerin çöktüğü, parlamenter sistemlerin hayata geçtiği, güçlenen burjuva sınıfıyla mülkiyet bilincinin feodal yapıdan sıyrılarak bireyselleştiği bir dönemdir. 19. Yüzyılı, özellikle Avrupa için, Devrimler Yüzyılı olarak adlandırmak mümkündür. Buna karşın, 20. yüzyıl ise Dünya Savaşlarının yaşandığı emperyalizm ve sömürgeci rekabetin ülkeler ve ittifaklar bazında en üst seviyeye ulaştığı bir dönemdir.¹

Yaşanan bu tarihsel ve ekonomik süreçler özellikle 19. yüzyılda burjuva sınıfı güçlenirken; tam aksine işçi sınıfının dramatik bir şekilde fakirleşmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla, işçi sınıfında yer alan erkek öncelikle toplumda sonrasında ise ailede giderek etkisizleşerek yerini kaybetmiştir. Nitekim, baba konumunda olan ve eve ekmek getirerek ailenin dirlik düzenini sağlamakla yükümlü erkek bariz bir acziyet durumuyla karşı karşıya kalmıştır.

Jose Mauro De Vasconcelos tarafından kaleme alınan ve ilk kez 1968 senesinde yayınlanan ve yazarın kendi çocukluğunu anlattığı için otobiyografik roman özelliği de taşıyan *Şeker Portakalı* adlı esere konu olan da böyle fakir ve kalabalık bir işçi ailesidir. Dieter Thoma'nın da dediği gibi; eserdeki "işçi ailesi öyle bir sarsılmıştır ki sadece erkeğin yaşamı değil kadınların ve çocuklarınki de fabrikaya taşınmıştır. Ailenin çözülüp dağıldığı gözlenir."² Gerçekten de, eserde; yaşı kaç olursa olsun eli iş tutan her aile ferdi gerek ayakkabı boyacıyı yaparak, gerek kilise ayinlerinde görev alarak gerekse de fabrikada çalışarak para kazanmak için çabalamaktadır.

Benöyküsel anlatımla aktarılan olayların temelinde yarı aç yarı tok yaşanan çok ciddi bir yoksulluk yatmakta, işsiz baba da bu durumun sebebi olarak görülmektedir. Evin geçiminden ise fabrikada çalışan anne

1 Ponting, C. (2018). Dünya Tarihi. 7. Baskı, Alfa Yayınları. İstanbul.

2 Dieter, T. (2011) Babalar Modern Bir Kahramanlık Hikâyesi, Çev. F. Doğan, 1. Baskı, İletişim Yayınları: İstanbul, 126.

sorumludur. “İnsanın yoksul bir babasının olması ne kötü”³ ifadesinden de açıkça anlaşılabileceği üzere baba olgusu zengin ve fakir olmak üzere iki sosyal sınıfa ayrılmıştır. Yoksul baba kötüyü, zengin baba ise iyiyi temsil etmektedir. Babanın evi geçindirme görevini yerine getirememesi sonucunda ailede maddi sıkıntılar yaşanması ve aile üyelerinin herbirinin geçim derdine düşmesi hem aile bağlarını zedelemiş hem de babanın varlığını göstermek ve otoritesini kanıtlamak için çocuklarına şiddet uygulayan zalim bir karaktere dönüşmesine sebep olmuştur. Erkeğin babalık rolünden geri çekilişi çocukların evlatlık rolünden geri çekilmesine yansır. Kuşaklar dağılır. Herkes kendi hayatını yaşamaya başlar. Çocuk kurtuluşu akranlarının arasında arar.⁴ Vasconcelos ailesinde her çocuğun kendinden yaşça küçük kardeşinin bakımından sorumlu olması, bahsi geçen akran dayanışmasına örnek teşkil etmektedir. Örneğin, Zaze Luis’i tıpkı bir baba şefkatiyle saçlarını okşayarak küçüğüm diye sever. Hepimiz büyüktük, küçük küçük parçalarla aynı üzüntüden payını alan büyük ve üzgün kişilerdik⁵ ifadesi ise; küçük aile fertlerinin mevcut koşullar altında çocukluğunu yaşamadıkları için, erken yaşta büyüme zorunda kaldıklarını göstermektedir.

Zeze, Portuga ile yaptığı konuşmada “insan doğumundan önce babasını seçemez ama seçmek elimde olsaydı seni isterdim”⁶ diyerek dile getirir gerçek hayatta sahip olmak istediği baba modelini. Bu durumun bir adım daha öteye taşındığı halinde, çocuk babayı öldürüp ondan kurtulmak gibi fanteziler kurmaya başlar. Yapıtta bunun en bariz örneği; Zeze’nin babamı öldüreceğim onu sevmeyerek yüreğimde büsbütün öldüreceğim⁷ diyerek, biyolojik babasından kurtulup Portuga’yı babalığa seçmesidir.

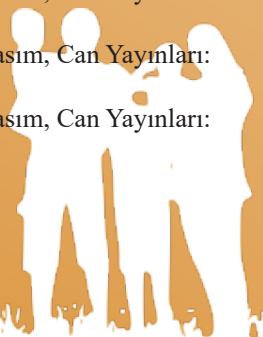
3 Vasconcelos, J. M. D. (2015) *Şeker Portakalı*, Çev. A. Emeç, 120. Basım, Can Yayınları: İstanbul, 50.

4 Dieter, T. (2011) *Babalar* Modern Bir Kahramanlık Hikâyesi, Çev. F. Doğan, 1. Baskı, İletişim Yayınları: İstanbul, 22.

5 Vasconcelos, J. M. D. (2015) *Şeker Portakalı*, Çev. A. Emeç, 120. Basım, Can Yayınları: İstanbul, 49.

6 Vasconcelos, J. M. D. (2015) *Şeker Portakalı*, Çev. A. Emeç, 120. Basım, Can Yayınları: İstanbul, 155.

7 Vasconcelos, J. M. D. (2015) *Şeker Portakalı*, Çev. A. Emeç, 120. Basım, Can Yayınları: İstanbul, 145.

Her ne kadar baba figürü; ailenin reisi, temel direği ve geleneğin temsilcisi olarak tanımlansa da, hızla gelişen tüketim toplumlarında şehirli zengin babanın karşısında taşralı fakir babanın hiç şansı kalmamıştır. *Babamın Yeri* adlı eserde, karakter varlıklı arkadaşlarını evinde misafir ettiği zaman taşralı babasının davranışlarını “özellikle bir aşağılık duygusunu açığa vuruyordu” diyerek anlatır. Dahası, babanın kızına “seni hiç mahcup etmedim”⁸ demesi, babanın çocuğuna karşı kendi durumundan duyduğu mahcubiyetin göstergesidir.

Diğer taraftan Portuga’nın Mangaratiba (tren) kazasında ölmesi, imgesel olarak ailenin babasızlaştırıldığı ve bunun da Sanayi Devrimi’yle direkt ilintili olduğunu gözler önüne sermektedir. Eserde, ideal iyi babanın ölümü bağlamında, Nietzsche’nin “Tanrı öldü” deyişi önem kazanır; çünkü insanlık tarihinin en büyük dramlarının yaşandığı 19. ve 20. yüzyılın ardından iyi tanrıya olan inanç kaybedilmiştir. Bu kayıp, hristiyan inancının temelini oluşturan üçlü birlik (teslis inancı) inancıyla birlikte toplumdaki baba olgusunu da etkileyerek derinden sarsılmıştır. Artık toplumda ve ailede tanrının temsilcisi sayılan eski aile babası kavramı mevcut değildir. Bu yokluğu Jean Paul Sartre, “Ölü İsa”nın, “Biz hepimiz öksüzüz, ben ve sizler babasızız” diye tanımladığı “hiç kimsenin yönetmediği bir dünya” savıyla destekler.⁹ Benzer algıyı Noel’de hiçbir hediye alamayan ve karnı hiç doymayan beş yaşındaki Zeze’nin toplumdaki sınıfsal farklılığı vurguladığı “yalnızca zenginleri seven küçük İsa”¹⁰ ifadesinde de görmek mümkündür. Hatta, Portuga’nın ölümünden sonra Zeze’nin tavrı daha da keskinleşerek “Kötüsün, Küçük İsa! Ben ki bu kez benim için Tanrı olarak doğacağına inanıyordum. Bana bunu yaptın demek. Neden beni de öbür çocukları sevdiğin gibi sevmiyorsun?”¹¹ isyanına dönüşür.

8 Ernaux, A. (2023) *Babamın Yeri*, Çev. S. İdemen, 5. Baskı, Can Yayınları: İstanbul, 59.

9 Dieter, T. (2011) *Babalar Modern Bir Kahramanlık Hikâyesi*, Çev. F. Doğan, 1. Baskı, İletişim Yayınları: İstanbul, 44.

10 Vasconcelos, J. M. D. (2015) *Şeker Portakalı*, Çev. A. Emeç, 120. Basım, Can Yayınları: İstanbul, 55.

11 Vasconcelos, J. M. D. (2015) *Şeker Portakalı*, Çev. A. Emeç, 120. Basım, Can Yayınları: İstanbul, 167.

Bir erkek hayatının bir döneminde baba olur; ama bir insan hayatı boyunca babasının çocuğu olarak kalır. Dolayısıyla, esasında *Şeker Portakalı*’nda anlatılan beş yaşındaki bir çocuğun gözünden baba sevgisi arayan ve kırk beş yaşında yetişkin bir adamın kaleminden de kalbinde baba sevgisi hep eksik kalan bir bireyin ifadeleridir; çünkü Zeze ailede öldüresiye dövülen tek çocuktur. Aile içinde öz babasından göremediği sevgiyi Portuga’da gördüğü zaman da Küçük İsa onu elinden alır. Dolayısıyla, var olan koşullar altında onun için öz babası olarak ailede, ilahi yaratıcı özelinde de; toplumda seven, koruyan, gözeten, tüm çocuklarına adil ve eşit davranan bir babadan söz etmek mümkün değildir. Nitekim, bu durumda biyolojik babası onu kucağına aldığı anda Zeze’nin “Beni dizlerine oturtan bu adam ne istiyor? Benim babam değil o. Benim babam öldü.”¹² diyerek babasızlığı seçtiği görülür.

Tarihsel süreç içinde baba figürünün sosyolojik konjoktürdeki yerinin tamlıktan hiçliğe doğru gerilemesi, *Babamın Yeri* adlı yapıtta baba karakterinin “bombardımanda durmadan bisikletle erzak taşıyan, halkın kahramanı olan, herkese özgürlük ve eğlence mekânı sunan”¹³ bir babadan henüz genç yaşında “eskisi gibi çalışamayınca ve işler anneye kalınca özgüvenini kaybeden ve artık hiçbir işe yaramadığını düşünen”¹⁴ bir babaya dönüşmesi tesadüf değildir. Nitekim, bu değişim “ona ihtiyacımız yoktu”¹⁵ diyen çocuğu da beraberinde getirir. Thoma bu duruma ‘eğer meslek hayatıyla özel hayatın, iş dünyasıyla ailenin arasındaki uçurum açılırsa, o vakit baba aileden giderek uzaklaşır ve onun dönüşümüyle ilgili bütün yüksek emeller kafa üstü yere çakılmaya mecbur bırakılır’¹⁶ diyerek netlik kazandırır.

12 Vasconcelos, J. M. D. (2015) *Şeker Portakalı*, Çev. A. Emeç, 120. Basım, Can Yayınları: İstanbul, 172.

13 Ernaux, A. (2023) *Babamın Yeri*, Çev. S. İdemen, 5. Baskı, Can Yayınları: İstanbul, 33-35.

14 Ernaux, A. (2023) *Babamın Yeri*, Çev. S. İdemen, 5. Baskı, Can Yayınları: İstanbul, 55.

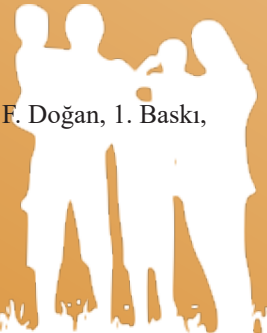
15 Ernaux, A. (2023) *Babamın Yeri*, Çev. S. İdemen, 5. Baskı, Can Yayınları: İstanbul, 52.

16 Dieter, T. (2011) *Babalar Modern Bir Kahramanlık Hikâyesi*, Çev. F. Doğan, 1. Baskı, İletişim Yayınları: İstanbul, 128.

Her ne kadar, yaşanan yoksulluk ve fakirlik mevcut tarihselliğin, coğrafyanın ve ekonomik sistemin bir sonucu olsa da; babanın bakış açısından bu yetememe duygusunun başlıca sebebi, ailenin, dolayısıyla çocukların içinde yaşadığı, beslenme, barınma ve eğitim gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında doğan zorluklardır. Tam da bu noktada, bir baba kendi açmazları içinde sıkışıp varlığını ispat etmek ve aile içindeki gücünü göstermek, otoritesini sağlamlaştırmak için elinde kalan tek güç olan fiziksel yahut psikolojik şiddete başvurmaktan imtina etmez; çünkü bahsi geçen koşullarda ataerkil bir toplumda bir erkeğin öncelikle iktidarını koruması gerekmektedir. Thoma bu davranışın altında babanın çocuklarını kendine rakip görme duygusunun yattığını belirtir ve ‘çocuklarım gırtlığımı sıkıyor, yaşamımı çalıyorlar duygusuna sahip olan ve kendi zayıflıkları yüzünden öfkeye yenik düşen bütün insanlarda bu mekanizma şiddete yol açar. O vakit öfkelerini kendi çocuklarından çıkarırlar’¹⁷ diyerek aile içindeki baba şiddetinin sebeplerini açıklar.

Benzer ifadelerle *Babaya Mektup* adlı eserinde, Franz Kafka aslında; “gerçek anlamda bir kez bile dövmedi” diyip, babasından hiçbir zaman fiziksel şiddet görmediğinin altını çizse de; “ancak bağırman, yüzünün kızarması, pantolon askılarını telaşla çözüp sandalye arkalığında hazırda bekletmen benim açımdan neredeyse daha berbattı” diyerek, şiddetin aile içinde hep var olduğunu belirtir ve babası için “zorba” tabirini kullanmaktan çekinmez. Dahası babasının aile içindeki ve dışındaki davranışlarını tanımlarken kurduğu şu cümleler bu bağlamda bilhassa önem arz etmektedir:

17 Dieter, T. (2011) *Babalar Modern Bir Kahramanlık Hikâyesi*, Çev. F. Doğan, 1. Baskı, İletişim Yayınları: İstanbul, 72.

Sen eskiden beri mağazadan ve aileden kendini çektiğin daha cana yakın, daha hoşgörölü, daha kibar, daha saygılı, daha katılımcı (dıştan da demek istiyorum) olursun, evet örneğin tıpkı bir diktatörün kendi ülkesinin sınırları dışına çıktığında despotluğunu sürdürmeye nedeni kalmaması ve alt tabakadan kişilerle de iyi niyetle yakınlık kurabilmesi gibi.¹⁸

Nitekim, aile dışındaki ilişkilerinde uyumlu bir kişilik olarak tanımlanan baba, aile içinde sözlerine tek söz itiraz istemez¹⁹ ve çocuklar da en nihayetinde susmayı ve itaât etmeyi öğrenirler.

Babaya yazılan ama hiçbir zaman gönderilmeyen mektupların bir diğer örneğini de, Pascal Mercier'in Portekiz'deki Salazar dikta rejiminin anlatıldığı, *Lizbon'a Gece Treni* adlı yapıtında görmek mümkündür. Eserin baş karakterlerinden biri olan Amadeu De Prado da babasına yazdığı sitem dolu mektuplarda, onun sessizliğini kibir olarak gördüğünü açıkça "Yaklaşmazlığınız, baba. Annem sizin suskunluğunuzu bize tercüme etmek zorunda olan bir çevirmendi. Kendiniz ve duygularınız hakkında neden konuşmayı öğrenmediniz? Söyleyeyim size: Çok rahattınız, güneyli soylu aile babası rolünün arkasına sığınmak son derece işinize geliyordu."²⁰ diyerek sert sözlerle ifade eder. Dahası, Salazar rejimi gibi hukuka tamamen aykırı davranılan bir dönemde ünlü bir yargıç olan babasını "Sen neden avukat değil de yargıç oldun baba? Neden cezalandıranların tarafına geçtin? Yargıçlar da olmalı derdin herhalde, bu cümleye pek itiraz edilmeyeceğini biliyorum elbette. Ama neden benim babamın onlardan biri olması gerekti?"²¹ diye sorgular. Diğer taraftan, Yargıç Almeida Prado'nun Behterev hastalığından muzdarip olması ve intihar ederek hayatına son vermesi de mevcut düzende ataerkin temsilcisi olan babanın sahip olduğu

18 Kafka, F. (2023) *Babaya Mektup*, Çev. R. Minareci, 21. Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul, 31.

19 Kafka, F. (2023) *Babaya Mektup*, Çev. R. Minareci, 21. Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul, 20.

20 Mercier, P. (2012) *Lizbon'a Gece Treni*, Çev. İ. Özdemir, Kırmızı Kedi Yayınları: İstanbul, 257.

21 Mercier, P. (2012) *Lizbon'a Gece Treni*, Çev. İ. Özdemir, Kırmızı Kedi Yayınları: İstanbul, 245.

tüm güce rağmen taşınması güç bir yük altında ezildiğinin ve varlığını sürdüremediğinin sembolik bağlamda kanıtı niteliğindedir. Yargıcın oğluna yazdığı; ancak hiçbir zaman iletilmeyen bir diğer mektupta kullanılan şu ifadeler babanın içinde bulunduğu çaresizliği ve oğluna karşı duyduğu mahcubiyeti açıkça gözler önüne sermektedir; çünkü kamburluğu ve sırt ağrıları yüzünden hayatı işkenceye dönen bir baba oğlunun dik duruşunu kıskanmaktadır:

Seni mahkemede gördüğümde bu korkuyu hissettim, hırsız kadını mahkûm etmem ve ve hapse göndermem gerekiyordu, yasa emrediyordu bunu. Kürsüde neden bana işkenceciymişim gibi baktın? Bakışların beni felç etti bu konuda konuşamadım. Çocuklarının karşısında liyakatını kanıtlamak bir baba için ne kadar zordur! Ve kişinin, bütün zayıflıklarıyla, körlüğüyle, hataları ve cesaretsizliğiyle çocuklarının ruhlarına kazındığı düşüncesi ne kadar katlanılmazdır. Yazdığın metni ben de okudum. Ve gurur duydum! Ve gıpta ettim! Her bir satırda okunan düşünce özgülüğü ve dimdik duruş için kıskandım.²²

Ayrıca, *Şeker Portakalı*, *Babamın Yeri* ve *Babaya Mektup* adlı eserlerde babanın yetemediği durumlar ve sebep olduğu olumsuzlukların telafisinin anne tarafından yapıldığının altını çizmek gerekir. Burada söz konusu olan, sadece annenin koşulsuz sevgisiyle çocuklarını gözetmesi değil; aynı zamanda annenin evin dirlik düzenini, geçimini sağlayan dahası baba atıl duruma düşmüşken eve ekmek getiren kişi olarak öykülendirilmesidir. Bu durum, ilk bakışta Maslov'un temel ihtiyaçlar piramidinde bahsettiği gereksinimleri karşılamak için ailede herkesin üzerine fedakârlığı yapması gerek gibi bir düşün olasılığını gündeme getirse de; esasen baba varsıllığı üzerine ciddi sorgulama getirmektedir; çünkü burada söz konusu olan ve vurgulanmak istenen cinslerin hayata eşit katılımı değildir. Aksine, babayı aciz bırakarak ve anneye babanın misyonunu yükleyerek baba olgusunun, ailedeki varlığının mercek altına alınmasıdır.

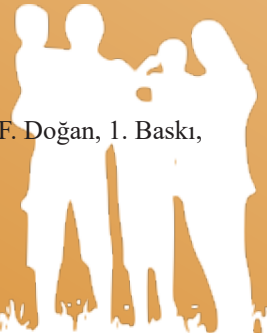
²² Mercier, P. (2012) *Lizbon'a Gece Treni*, Çev. İ. Özdemir, Kırmızı Kedi Yayınları: İstanbul, 269.

Geçmişten bugüne olan yolculukta günümüze, yani 21. yüzyıla gelindiğinde ise; çocuk sahibi olmaya karşı bir çekince, çocuk yetiştirmenin beraberinde getirdiği sıkıntılardan kaynaklanan bir bıkkınlık ve aileyi bir arada tutan görev duygusunda meydana gelen gevşeklikle erkeklerin babalık rolünden kendi istekleriyle geri çekildiklerini görmek mümkündür. Yapılan araştırmalar, Almanya özelinde, annelerin tek başına yetiştirdiği çocukların oranının, son otuz yılda neredeyse üç kat arttığını göstermektedir.²³ Dolayısıyla, gökyüzündeki babayla birlikte, aile babasının da geleceği tehlike altındadır.

Sonuç olarak Oedipus'tan başlayan babanın katli mevzu, Sanayi Devrimini takip eden süreçte giderek bireyselleşen dünyada, babanın görevden kendi isteğiyle feragat etmesine evrilmiştir. Çocuğun gözünden babanın anlatıldığı dünya edebiyatında baş yapıt kabul edilen eserlerde baba olmak, babanın toplumdaki ve aile içindeki yeri, babanın çocuğu ve ailesiyle ilişkisi tarih çağlarını kapsayan bir şekilde evrensele dönüştürülerek yalın ve etkileyici bir aktarımla verilmiştir. Ailede iktidar, güç, tek ve son söz sahibi olan babanın mevcut tarihsel konjonktür, ekonomik sistem ve toplumsal yapı içinde giderek güç kaybettiği görülmektedir. Babanın kendini yalnızlaştırarak ve çocuklarından uzaklaştırarak kurduğu iktidar zamanla aile içi iletişimin kopmasına, bağların zayıflamasına ve yabancılaştırmanın artmasına sebep olmuştur. Değişen zamanla git gide modernleşen dünyada bu durum; ailenin reisi, geleneğin taşıyıcısı ve göreneğin koruyucusu olan babaya rağmen, aile içinde büyük bir boşluk oluşmasının önüne geçememiştir.

23 Dieter, T. (2011) Babalar Modern Bir Kahramanlık Hikâyesi, Çev. F. Doğan, 1. Baskı, İletişim Yayınları: İstanbul, 22.

Kaynakça

- Dieter, T. (2011) *Babalar Modern Bir Kahramanlık Hikâyesi*, Çev. F. Doğan, 1. Baskı, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Ernaux, A. (2023) *Babamın Yeri*, Çev. S. İdemen, 5. Baskı, Can Yayınları: İstanbul.
- Kafka, F. (2023) *Babaya Mektup*, Çev. R. Minareci, 21. Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- Mercier, P. (2012) *Lizbon'a Gece Treni*, Çev. İ. Özdemir, Kırmızı Kedi Yayınları: İstanbul.
- Ponting, C. (2018). *Dünya Tarihi*. 7. Baskı, Alfa Yayınları. İstanbul.
- Vasconcelos, J. M. D. (2015) *Şeker Portakalı*, Çev. A. Emeç, 120. Basım, Can Yayınları: İstanbul.

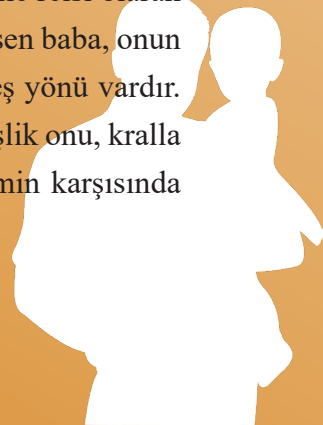
Nöstlinger ve Baba Figürünün Çöküşü

Necdet Neydim

1936 yılında Viyana’da doğan Nöstlinger, işçi bir ailenin çocuğudur. Güzel Sanatlar Akademisinde grafik eğitimi alan yazar, 1970 yılında Feuerrote Friederike (Ateş Kırmızısı Friederike) adlı kitabıyla üne kavuşmuştur. Yazar bugüne dek yüzün üzerinde kitap yazdı. Kitapları ondan fazla dile çevrildi ve Avusturya ve Alman Gençlik Kitapları Ödülü’nü, Avusturya Devlet Ödülü’nü, Hans Cristian Andersen ve ALMA ödülleri ald. Ateş Kırmızısı Friederike ile başlayan çocuk gençlik kitaplarıyla 68 hareketinin etkisi bağlamında çocuk ve gençlik edebiyatına yeni bakış açısı getirdi. Kitaplarında “orta halli” (küçük burjuva) ailelerin çocuklarının yaşamını gerçekçi bir biçimde yansıtan Nöstlinger, aile ve eğitim kurumlarına yönelik eleştirilerini bu yapıtlarında belirgin bir biçimde ortaya koydu. Nöstlinger’in kitaplarının birçoğu Türkçe’ye çevrildi. Bu kitaplardan “Kim Takar Salatalık Kralını”, “İlse Evden Kaçtı”, “Konrad Konserve Kutusundan Çıkan Çocuk” ve “Hadi Ama Baba” bu çalışmamızda ele alınacaktır.

Kim Takar Salatalık Kralını ve Baba Otoritesinin Çöküşü

Sıradan bir ailenin mutfağında günün birinde 50 cm boyunda salatalığa ya da kabağa benzer, kendisinin kral olduğunu iddia eden garip bir yaratık ortaya çıkar. Kralın söylediklerine göre, kilerde yaşayan Kumi-Ori halkı ihtilal yaparak onu başından atmıştır. Son derece kendini beğenmiş, ukala, buyrukçu ve otoriter olan bu kral karşısında bütün aile şaşkınlığa uğramıştır. Aile başlangıçta ona yakınlık gösterir ama kralın otoriter tutumu ve akıl almaz istekleri aileyi çileden çıkarır. Baba dışında herkes artık ondan kurtulmak istemektedir. Yazar geleneksel ve otoriter aile reisi olarak sembolize ettiği babayı bu kralla özdeşleştirir. Kralla özdeşleşen baba, onun için ailede herkesi kırar geçirir. Babanın kralla pek çok özdeş yönü vardır. Baba da kral gibi otoriter, geleneksel bir aile reisidir. Bu özdeşlik onu, kralla yatağını bile paylaşmaya götürecektir. Kitapta otoriter eğitimin karşısında

kışkırtıcı ya da bir ölçüde anarşik bir başkaldırı vardır. Nöstlinger, eğitim sistemindeki ezbercilik geleneğini, kalıplarla düşünmeyi ve sorgulamadan yaşamaya alıştığımız bütün gelenekleri altüst ediyor.

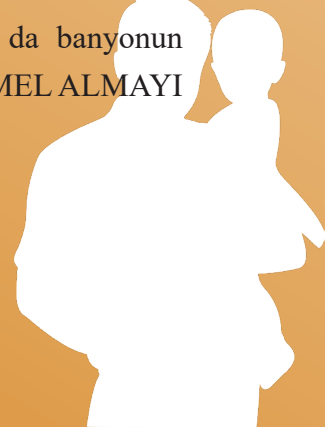
Babanın otoriter tavrı; ailenin, babanın bu tavrına karşı koymasını kolaylaştıran bir ögedir. Kitabın sonunda baba gerçekleri görür ve otoriter olmanın kötülüklerini başına gelenlerle daha iyi kavramış olur. Kral onu kandırmıştır. Onu zengin edeceğine söz vermiş ancak bu sözünü yerine getirmemiştir. Ancak babayı kandırdığı süre içinde çok iyi yaşam olanaklarına kavuşmuştur. Kitap bu yönüyle otoriter ilişkilerdeki ikiyüzlülüğü ve çıkar ilişkilerini gözler önüne sermektedir. Sonunda salatalık kralından kurtulurlar. Baba kandırıldığını anlamasından sonra şoka girer. Aile ise baskı ve otoritenin insanı nasıl değiştirdiğine ve onun çıkarıcı, garip bir varlığa dönüşmesine tanık olmuştur.

Konrad Konserve Kutusundan Çıkan Çocuk

Eşitlikçi çocuk edebiyatının önemli temsilcilerinden olan Avusturyalı yazar Christine Nöstlinger'in idealize çocuk figürüne eleştirel yaklaştığı önemli çocuk kitaplarından biridir Konrad.

Yazar; kitabına örnek insan olarak yetiştirilmeye çalışılmış, annesi tarafından böyle yetiştirilme çabalarının ardından, kocası tarafından da örnek eş yapılmaya çalışılan ve toplumun karşı koyuşlarına, tepkilerine karşın kendi figürünü bağımsızca oluşturmuş bir kadın olan Bayan Bartolotti tiplemesiyle başlıyor.

Bayan Bartolotti yalnız yaşayan bir kadındır. Kocasından ayrılmıştır. Halı dokumada ustadır, bir dokuma sanatçısıdır. Yukarda da değindiğimiz gibi bağımsız bir karakteri vardır, ancak bu tipleme katı değildir. Ama yine de çocukluğunda alıştığı gibi yapması gerekenleri kendisine bir buyrukla hatırlatmaktan da vazgeçemez. Bu hatırlatmayı da banyonun beyaz fayansının üzerine rujuyla yazdığı notlarla yapar: "RİMEL ALMAYI UNUTMA!"

Bayan Bartolotti ne giysileriyle ne makyajıyla ne de yaşam biçimiyle alışılmış bir tip değildir. İşte alışılmışın dışında bir tip olan Bayan Bartolotti'ye günün birinde bir paket gelir ve paketin içinden kocaman bir konserve kutusu çıkar. Bu kutudan da yedi yaşında, bronz tenli, sağlıklı, pembe yanaklı, açık mavi gözlü, beyaz süt dişli ve sarı lüleleri olan çıplak bir çocuk çıkar. Çocuğun elinde, içinde vatandaşlık belgeleri ve aşı karnesi bulunan bir zarf vardır. Mektupta çocuğun bir fabrika ürünü olduğu ve en son teknolojiyle, en mükemmel şekilde üretildiği yazar.

"Ürünlerimizin kullanımı ve bakımı son derece kolay olduğundan size hiçbir zorluk çıkarmayacağını garantileyebiliriz. En son teknolojiyle çalıştığımızdan ürünlerimizde özür bulunmaz. Ürünümüz olağan bakımı dışında ilgi ve sevgiye de gereksinim duyacak şekilde oluşturulmuştur. Bu durumu sizden özellikle rica ederiz." (s. 19)

Ürün özelliği "ilgi ve sevgiye gereksinim duyacak şekilde" diye tanımlanan fabrikasyon bir çocuk... Gittiği aileye neşe ve mutluluk getirecek, her türlü isteğe göre hazırlanmış, istenen her şeyi verecek ama ona gıda ve giysi dışında yalnızca ilgi ve sevgi verilecek. Peki daha başka ne özellikleri var konserve çocuk Konrad'ın? Konrad:

- Anne ve babaların, çocuklarını uslu durduklarında öperek ödüllendireceğini,
- Hiçbir şeyi kırmaması, hiçbir şeye zarar vermemesi gerektiğini,
- Anne babasının hoşuna giden şeyin onun da hoşuna gitmesi gerektiğini,
- Erkek çocukları sadece yüzlerini yıkarken ve dişlerini fırçalarken aynaya bakacağını, bunun dışında aynaya bakanların kendini beğenmiş olduğunu,
- Annesine ev işlerinde yardım edeceğini, bulaşıkları yıkayabileceğini, etrafı süpürebileceğini, çöp kutusunu boşaltabileceğini ve bunun bir görev olduğunu,
- Oyun oynarken evi dağıtmaması ve annesini rahatsız etmemesi gerektiğini,
- Erkek çocukların bebekle oynamadığını,

- Çoğu annelerin çalıştığını, bazı çocukların annesinin yanında, bazılarının tam gün okulda olduğunu, bazılarının da anahtarları yanlarında dolaşan anahtar çocuk çocukları olduklarını,
- Kötü ya da ayıp bir şey duyduğunda utanıp kızarması gerektiğini,
- Önlerine konan her şeyi yemesi gerektiğini,
- Yatmadan önce şeker yememesi gerektiğini,
- Üstün bir çocuk olması gerektiğini,
- En önemlisi de suçluluk duygusuyla, görev duygusunun ne olduğunu çok ama çok iyi biliyordu.

Böyle bir çocuğun anneliğini üstlenecek olan Bayan Bartolotti modaya uygun ama tek tip giyinen insanlarla ilgili de şöyle düşünüyordu:

"Çünkü insanlar sıkıcı ve tekdüzedirler, hayal gücü olmayan kimseler de hep aynı şeyi giymek isterler, yenilikten çekinirler. (s. 27)

İnsanlar düşünmekten ve yaratıcı olmaktan kaçınmaktadırlar. Başkalarının onun yerine düşünmesi işlerine gelmektedir. Bunun en belirgin yansıması moda da olmaktadır. Moda başkalarının benim yerime düşünüp, benim dış görünüşümü belirlemesi değil midir?

Bayan Bartolotti, çocuk şarkıları da bilmez. Onun yerine söylediği şarkı hiç de bir çocuk şarkısı değildir:

"Orda bir tepenin üstünde oturur bekçi baba

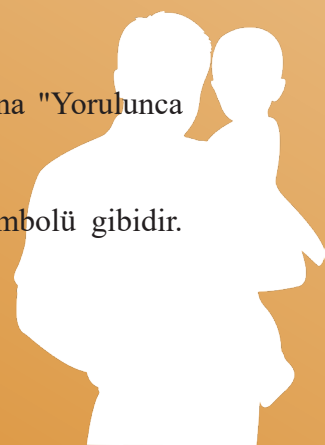
Sallar poposunu bekçi baba

Hıyar doğrar bekçi baba

Yapar hıyar salatası bekçi baba" (s. 34)

Ayrıca çocuğun belli bir saatte yatağa gitme kuralına "Yorulunca gidersin" diye karşılık verir.

Eczacı Bay Egon, var olan düzenin prototip baba sembolü gibidir.

Giysisiyle, yaşam ve davranış biçimiyle idealize bir figürdür. Yalnızca kendisi idealize olmakla kalmayıp Bayan Bartolotti'ye de idealize olmanın kurallarını sayar:

"Senin tümüyle değişmen gerekli. Daha düzenli olacaksın, doğru dürüst davranacaksın, annelerin nasıl davranması gerekiyorsa öyle davranacaksın, daha terbiyeli olacaksın. Daha ağırbaşlı olman gerekli, öyle tuhaf giyinmeyi de bırakmalısın! Bundan böyle evinin hep derli toplu olması gerekli, düzenli yemek pişirmen ve söylediklerine dikkat etmen gerekli. Yedi yaşındaki erkek çocukların duyması gereken türden yararlı ve iyi şeyler söylemen gerekli." (s. 44)

Kime ters gelir ki bu çizilen tip? Oysa Bayan Bartolotti hayatı algıladığı ve yorumladığı biçimde yaşamak istemektedir. Hayatı asla doğru dürüst, görgülü, ağırbaşlı, düzenli, terbiyeli, gelenekçi, ev kadını sözcükleriyle yorumlamaz. Bu sözcükleri sevmez.

Komşu kadın Bayan Rusika insanların dışa dönük yapmacık görünüşleriyle, kendi içlerindeki gerçeğin çelişkisini vurgulayan önemli bir örnektir.

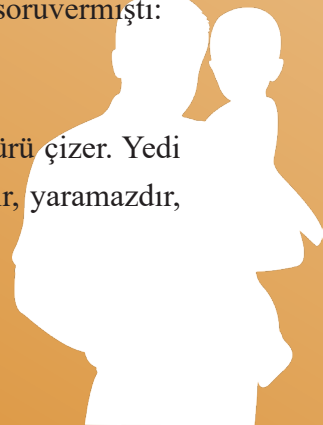
"Bay ve Bayan Rusika iyi aile terbiyesi almış kimselerdi, iyi aile terbiyesi almış kimseler gibi gerçi bir şey sormadılar, ama hep bir ağızdan "Tabii memnuniyetle" derken de şaşkınlıklarını gizleyemiyorlardı. (s.48)

Bayan Bartolotti'nin yedi yaşında bir oğlu olduğunu öğrendiklerinde gösterilen tepkidir bu. Ama bu meraklarını kibarlıkla Bayan Bartolotti'ye belli etmemişler, ancak kapıyı kapatır kapatmaz dedikoduya hemen başlamışlardır.

Bayan Rustika'nın terbiyesi henüz bir yetişkin düzeyine erişmemiş yedi yaşındaki kızı Kitti ise doğal merakını gidermek için hemen soruvermişti:

"Sizin bir oğlunuz mu var Bayan Bartolotti?" (s. 49)

Kitti, ne idealize bir çocuk ne de idealize bir kız figürü çizer. Yedi yaşındadır ve yedi yaşın getirdiği özellikleri taşır. Meraklıdır, yaramazdır,

oyuna düşkündür. Arkadaş ilişkilerinde, kimlik arayışında olabildiğince kendini ortaya koyar. Kız olarak pısrık, edilgen değildir. Dayak yiyen uslu çocuk Konrad'ı o korur.

Konrad, eğitim sistemi içinde de idealize bir figür çizer. Çalışkandır, yazısı düzgündür, okuması pırıl pırıldır. Matematik sorularını en kısa zamanda çözer. Öyle zeki ve bilgilidir ki okula bile üçüncü sınıftan başlar. Sınıfta uslu çocuktur. Öğretmenin sözünden hiç çıkmaz. Yaramazlık yapan arkadaşlarını öğretmene söyler, hem de onların yakınlığını yitirme pahasına... Hiç küfür bilmez, yüzü kızarır. Sınıfta arkadaşlarına kopya vermez, yardım etmez. Beden eğitiminde bile en başarılı odur. Ama bu ideal çocuk toplum içinde kendini koruma becerisinden yoksundur. Daha sosyal olan Kitty korur onu. Konrad da bunun çelişkisini yaşar.

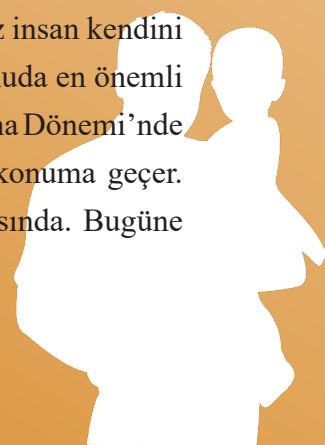
“‘Yedi yaşındaki bir kızın yedi yaşındaki bir erkek çocuğu koruması doğru mudur? Aslında erkek çocuğun kız çocuğu koruması doğru değil midir?’ diye sordu Konrad.

‘Konrad’ dedi Bayan Bartolotti. ‘Kimin kimi koruduğunun ne önemi var ki, önemli olan korunması gereken kimsenin korunması!’

‘Peki’ dedi Konrad ‘Diğerleri böyle bir duruma gülmezler mi?’

‘Bak Konrad’ dedi Bayan Bartolotti. ‘Şunu aklında tut. Başkalarının ne dediğiyle ilgilenmen gerekmez. Unutma bu, yaşamdaki her şeyden daha önemli olabilir bazen. Hep başkalarının ne diyebileceğini düşünürsen ve hep başkalarının yaptığını yaparsan, sonunda sen de onlardan biri gibi olursun, sonra da kendini sevmemeye başlarsın.’” (s. 82)

Yazarın düşünceleri hep Bayan Bartolotti karakteri üzerinden okurla buluşur. Örnek insan tipi kişiliksizlik olarak gösterilir. Başkalarının yaptığını yapmak ve onlara göre davranmak kişiliksizliktir ve kişiliksiz insan kendini sevmez. Yazar bu örnek insan tipini yıkmaya çalışır. Bu konuda en önemli aracı bir kızdır. Masallardan başlayarak Orta Çağ ve Aydınlanma Dönemi’nde de hep edilgen olarak sunulan kız figürü burada etken bir konuma geçer. Kadına kimlik ve sorumluluk verilir. Hem de erkeğin karşısında. Bugüne

dek sunulan idealize erkek figürünün de edilgen olduğunu belirlemiş ve ona kimlik ve etkenlik kazandırmak için bir kızı ortaya çıkarmıştır. Burada en önemli dayanağı sevgidir. Konrad, Kitti'yi sevmektedir.

Artık örnek insan tipinin yıkılma süreci başlayabilir. Fabrikadan gelen mektup başlatır bu süreci. Fabrika yanlışlık yapıldığını söylemekte ve çocuğu geri istemektedir. Ama sevmeyi öğrenmiş olan Konrad gitmek istemez, diğerleri de onu bırakmak istemezler. Asıl önemlisi Konrad'ı nasıl yanlarında tutacaklarıdır. Çözüm yine Bayan Bartolotti'den (yani yazardan) gelir. Bunun yolu Konrad'ın prototip özelliklerinden kurtulmasındadır. Burada yazar yine Kitti'yi devreye sokar. Onun, o özelliklerini değiştirecek olan Kitti'dir çünkü onlar birbirlerini daha iyi anlarlar. Ve Konrad bütün idealize özelliklerinden kurtulur. Küfretmeyi öğrenir, ortalığı batırır, küstahlaşır, ayıp şarkılar söyler. Fabrikadan ürünlerini almaya gelen üniformalı adamlar Konrad'ın kendi ürünleri olamayacağını söylerler. Ürünü ısmarlayan çift ise şöyle der:

"Böyle bir çocuk korkunç bir şey!"

"Biz en iyisi bir köpek alalım!" (s. 135)

Ve Konrad kurtulmuştur. Acaba gerçekten kurtulmuş mudur? Bunu Konrad'ın şu sorusundan anlayabiliriz:

"Şimdi hep böyle mi olmam gerekli?" (s. 136)

İşte bu soruya verilen yanıtlar idealize figürden vazgeçmenin ne denli güç olduğunu gösterir.

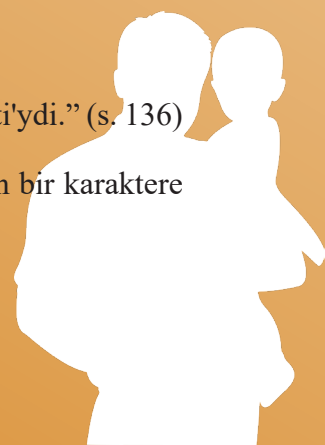
“‘Allah göstermesin’ diye haykırdı Bay Egon (s.136)

Bay Egon Konrad'ı ideal üretim şekliyle istemektedir.

‘Eskisi gibi mi olmam gerekli?’ diye sordu Konrad.

Bu kez de ‘Allah göstermesin!’ diye haykıran Bayan Bartolotti'ydi.” (s. 136)

Bayan Bartolotti, yani yazar da örnek nitelikte olamayan bir karaktere

yanlıdır. Ama sonuçta çözümü çocuklara bırakmayı yeğler. Kendi kişiliğini çocuğun kendisi belirlemelidir.

“Kitti kolunu Konrad'ın omzuna koydu, ‘Ah Konrad sen hiç kaygılanma’ dedi, ‘Biz bunun da üstesinden geliriz.’”(s. 136)

Nöstlinger, bu kitabıyla idealize çocuk kavramına ve idealize çocuk tipi yaratılmasına karşı çıkmaktadır. Çağdaş bakış açısında idealize figür çocuğun kendi kimliğini bulması yerine, var olan prototiplere benzeyip kişiliksizleşme anlamına gelmektedir. Oysa çocuk kendi kişiliğini çizmekte özgür olmalı ve kimliğini yaratmayı becerebilmelidir. Dıştan gelen müdahaleler çocukta kimlik yitimine neden olmakta ve çocuğun yaratıcılığı ortadan kaldırılmaktadır.

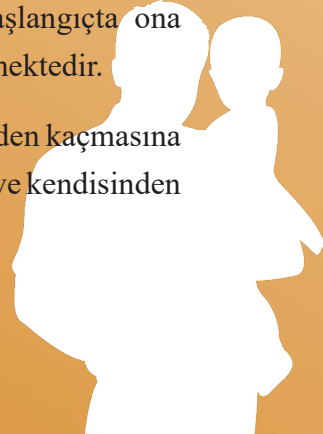
Kadın erkek eşitliğine değinen ve prototip aile ve anne-baba yapısına da eleştiri getiren Nöstlinger böyle bir yapının ne denli dayanaksız ve dayanıksız olduğunu da vurgulamaktadır.

İlse Evden Kaçtı: Boşanmış Ailede Ergen Kız Çocuk-Anne Çatışması

Nöstlinger; İlse Evden kaçtı isimli kitabında gençlik sorunlarına, özellikle ergenlik sorunlarına değiniyor. Ayrı anne babaların çocuklarının aile içi ilişkileri, karşılaşılan sorunlar, bunalıma dönüşen ilişki kopuklukları romanın ana örgüsünü oluşturmaktadır.

Romanda öne çıkan kahraman olan İlse, 14 yaşındadır. Annesi kocasından boşandıktan sonra yeniden evlenmiş ve İlse; annesi, üvey babası ve küçük kardeşi Erika’yla birlikte yaşamaya başlamıştır. Yeni aile ne denli sağlıklı bir görüntü ortaya koysa da- üvey baba iyi bir adam- İlse yaşının getirdiği sorunların da etkisiyle ailesiyle sürekli tartışır. Okuldan kaçan ve kendini bunalımlı bir yaşamın içine atan İlse bu yaşamdan kurtulabilecek çıkış yollarını bulamamakta aksine, böyle bir yaşamın başlangıçta ona verdiği özgürlüğün ve renkliliğin cazibesine kapılmış görünmektedir.

Özellikle annenin İlse’yle iletişim kopukluğu, İlse’nin evden kaçmasına neden olur. Bu kaçışta İlse annesinin banka hesabını da çalmış ve kendisinden

büyük bir erkekle kaçmıştır. İlse sonuçta bulunup eve getirilir ancak o yine evden kaçmanın ve sinema oyuncusu olmanın planlarını yapar.

Romanda geri planda tutulmasına karşın, onun gözüyle anlatılması nedeniyle ön planda olan Erika, İlse'nin yaptıklarına karşı olmasına rağmen onun varlığından mutluluk duymaktadır. Çünkü İlse onun yalnızlığını gidermektedir. Erika her ne kadar İlse ile güçlü bağlara sahip olmasa da -çünkü İlse onun varlığını hissetmez bile- Erika onunla aynı odada var olmasından mutludur.

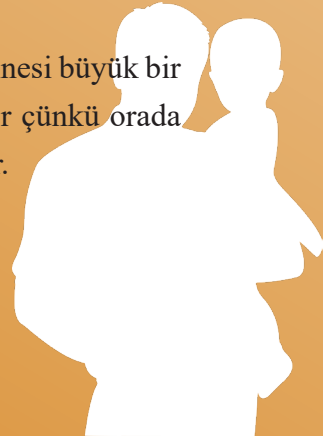
Roman açık bir sonla biter. Gerçekte sonu oluşturmak okura bırakılır. Ancak roman; ilişki kopukluklarının aile içi iletişim eksikliğinin çocukları nasıl etkilediğini, çocukları anlamadan, onların bunalımlarını kavramadan onların hayatlarına müdahale etmenin onlar üzerinde yarattığı itici ve uzaklaştırıcı etkilerine değinir. Sorgulayıcı bakış açısı, çözüm dayatmayan tavrıyla Nöstlinger, Türk gençlik edebiyatına getirdiği bakış açısıyla da önemli bir çıkış yolu oluşturmaktadır.

Baba Kız Birlikte Yaşayabilir mi? “Hadi Ama Baba”

Feli, ergenlik dönemine girmiş bir kızdır ve onun doğal sonuçlarını yaşamaktadır. Anne babası boşanmıştır ve Feli annesiyle birlikte. Annesi gazetecidir, babası ise grafik tasarım firması sahibidir. Her ikisinin bir işinin olması Feli'nin ekonomik sorunlar yaşamadığının göstergesidir ama yine de sınırsız bir yaşam sürdürmediği de gerçektir. Zaman zaman anne babasının ayrı oluşunu kullanır, birinin hayır dediğine diğeri evet diyebilir.

Feli, okulda da dersleri iyi giden bir öğrencidir ama sınıftaki arkadaşlarıyla çatışmalar rekabetler, sevgi ya da kıskançlık durumlarıyla karşılaşabilmektedir. Doğası gereği sevdiği ve nefret ettiği arkadaşları vardır.

Günlerden bir gün Feli'nin hayatı bir anda değişir. Annesi büyük bir sürprizle eve gelmiş ve ona Münih'e taşınacağını söylemiştir çünkü orada daha iyi bir iş bulmuştur ve daha güzel bir hayat yaşayacaktır.

Münih'e taşınır. Feli'yi kız kardeşinin yanına yerleştirir. Ama Feli'nin teyzesi klasik bir ev kadınıdır, ailesinde geleneksel davranışlar egemendir ve herkesin buna uyması beklenir ve uymayan cezalandırılır. Teyzesinin kocası da otorite sevdalısıdır evde onun mutlak hakimiyeti söz konusudur.

Feli, teyzesinin evinde yaşadığı sorunlar nedeniyle oradan kaçır ve Münih'e gider. Ama anne ve babasının başlangıçta bundan haberi yoktur.

Nöstlinger, ergenlerin, çocukların, kadınların sorunlarına değinirken her zaman kadından yana tavır alan, cinsiyet eşitliğini öne çıkaran, buna aykırı olan durumlarda eleştirel yaklaşır ama bunu çarpıcı bir ironi ile gerçekleştiren bir yazardır. Bu metinde de aynı tavrı ortaya koymuş ama bu kez genç kızdan yana ve onun hayatın içinde var olduğunu ve onun da kendine özgü hayatı algılayışı olduğunu vurgulayarak.

Feli teyzesinin yanından kaçmıştır, çünkü kimliğini ortadan kaldıran tavırlara dayanamamıştır. Baskı, ceza ve affetme üzerine kurulu düzene uyum sağlayamamıştır. Evden kaçışı kaybolup gitme üzerine değildir. Annesinin yanına gitmiştir çünkü onunla birlikteyken özgürlüğü olan bir varlıktır. Annesi ve babası bu durumu öğrenince elbette çıkıp gelmişler ve yeni bir çözüm üzerine konuşmaya başlamışlardır. Aslında Feli çözümü kendi dayatmıştır: Feli babasıyla birlikte yaşamak ister, en azından okul bitene kadar.

Baba-kızın birlikte yaşamı, onların hem birbirlerini hem de hayatı yeniden keşfetmesi demektir. Bir süre birlikte yaşayan ve birbirlerinin sorunlarının, kimliklerinin farkına varan Feli ve babası her şeye rağmen bir arada yaşamayı ve mutlu olmayı becerebilmişlerdir. Sonuçta baba-kız, Feli annesiyle daha iyi anlaşıyor olsa bile birbirlerinin hayatını kolaylaştıramış, Feli babasını kendisine yakınlaştırmış ve farklı cinsel kimlikte olsalar da anlaşabilmeyi, birbirlerini sevebilmeyi becerebilmişlerdir. Nöstlinger başka bir çözümle çıkmıştır karşımıza.

Sonuç

Nöstlinger; kitaplarında çocuk gerçekliği, çocuk eşitliği, cinsiyet eşitliği kavramlarını öne çıkarmış ve metinlerinde kadın özgürlüğünden yana tavır almıştır. Gelenekseli temsil eden mutlak baba otoritesini mizahi örnekleriyle alaya almış ve onun gerçek insan olma çabasını olumlamış ama bunun gerçekleşmediği durumlarda çocuğun babasının gerçekliğini kavramasını sağlamaya çalışmıştır.

Kaynakça

Ewers H.-H. (Hg.), Jugendkultur im Adoleszenzroman. Jugendliteratur der 80er

und 90er Jahre zwischen Moderne und Postmoderne, Weinheim/München
1994

Neydim Necdet: Çeviri Çocuk Edebiyatı Bilgiyolu Kültür Yayınları, İstanbul
2019

Nöstlinger Christine: Hadi Ama Baba, Çev: Suzan Geridönmez, Güneşli
Kitaplığı, İstanbul 2004

Nöstlinger Christine: Konrad Konserve Kutusundan Çıkan Çocuk, Çev:
Mine Kazmaoğlu Güneşli Kitaplığı, İstanbul 2005

Nöstlinger Christine: Kim Takar Salatalık Kral'ı, Çev: Selahattin Dilidüzgün
Güneşli Kitaplığı, İstanbul 2008

Nöstlinger Christine: İlse Evden Kaçtı, Çev: Selahattin Dilidüzgün, Düzlem
Yayınları, İstanbul 2000

Devrilmeyen Put: Baba

Evrilmeyen Rol: Oğul

Buğrahan Küskün

Bireyler doğumlarından itibaren var oldukları toplumların kültürleriyle harmanlanırlar. Bu kültür dairesi içerisinde dünyaya gelen bebekler, çocukluk ve gençlik yıllarında toplumun kurallarını ve değişmez yargılarını üstlenirler. Erkek ve kız çocukları üzerinde bu değişmez yargıların travmatik sonuçları ilerleyen yaşlarda kendisini göstermeye başlamaktadır. Cinsiyet farklarından dolayı erken dönem çocukluk evrelerinde bilinçlerine işlenmeye başlayan bu yargıların değişmesi ve dönüşmesi epey zaman almaktadır. Her kültürün kendine has kuralları olduğu kadar evrenselleşen ve hemen her toplumda görebildiğimiz cinsiyetler üzerinden yargılar da mevcuttur. Kız çocukları üzerlerinde ev işleri yapma zorunluluğu, duygusal olma zorunluluğu, ağır işlere ellerini sürmemeleri, kırılgan ve narin olmaları gibi yargıları doğduklarından itibaren üstlenirler. Bu yargılar büyükanne ve annelerinden kızlara aktarılan bir miras gibi devam ettirilir. Erkek çocuklarında ise güçlü olma, ev geçindirme, duygularını belli etmeme gibi kalıplar nesilden nesle aktarılır. Dergimizin bu ayki temasının baba ve oğul olması hasebiyle bu yazıda erkek çocuklarının toplum yargılarını üstlenmeleri, bu davranış biçimlerinin babalarıyla ilişkileri ve bu yargıları kırma çabalarını ele alacağız.

Ataerkil toplumların erkeklere getirmiş olduğu birçok özellik vardır. Bu özelliklerin hemen hepsi onlara neredeyse doğdukları andan itibaren dayatılmaya başlanır. Bilhassa erkek çocukları üzerinde yapılan planlar, yetiştirme tarzları, kullanılan dil önemli koşutlar oluşturur. Bu koşutlar oluşturulurken babalarının erkek çocukları üzerinde büyük bir rolü vardır. Nitekim baba olan erkeğin de toplumun yarattığı rollere uyma çabasının erkek çocuğu üzerinde önemli bir etkisi vardır.

“Ataerkil toplumsal yapı hayatın her alanını inşa ettiği gibi erkeğin baba olarak çocuklarına yakınlığını ve şefkatini de sınırlandırmaktadır. Aile reisi olarak kabul edilmesi ve bu sistemin erkeklerden beklentilerinden dolayı duygularını göstermeme, otoritesini kaybetmeme, zayıf görünmeme gibi kalıplar erkeklerin babalık rolünü uygulamalarını sınırlamakta ve zorlamaktadır.” (Demez-Yüzer, 2021: ss.15-34)

Ebeveynlerin erkek çocuklarına “aslan oğlum”, “paşam”, “delikanlı” gibi hitap sözcükleriyle yaklaşımları; “çok can yakacak”, “yere bakan yürek yakan” gibi cümlelerle cinsiyetine vurgu yapmaları çocuklara küçük yaşlarından itibaren toplumda erkekliğin rolü hakkında bir izlenim verir. Nihayetinde erkek çocukları bu davranışlar altında büyür ve gelecek yaşantılarını kurgularlar. Babalar içinse yakın çevrelerinden verilen birtakım tavsiyelere rastlarız. Örneğin baba oğlunu “sert, korkusuz vb.” şekillerde yetiştirmelidir. Bir erkek çocuğunun “futbol sevmesi, kavgacı bir yapıya sahip olması, büyüdüğünde bir erkeğe uygun bir meslek seçmesi ve eve ekmek getirmesi ve hiçbir olay karşısında ağlamamaları” gibi toplum tarafından belirlenmiş yargılar vardır.

“Geleneksel babalık Boratav vd.’ye göre babaların otoriter bir öğretmen rolü üstlendikleri, evdeki disiplin ve kontrolü sağladıkları, çocuklarla ilgili tüm kararlarda söz hakkına sahip olduğu bir yapıdır. Bu durum, erkekliğe yüklenen değerlerle ilişkilidir. Erkekliğin güçlü ve başarılı olmak, mantığıyla hareket etmek, tüm ilişkilerde otorite konumunda yer almak, duygusallıktan ve şefkatten uzak olarak kodlanması babalığın inşasında da etkili olmaktadır. Erkekler tüm bu özellikleri yine babalarını taklit ederek öğrenmekte ve içselleştirmektedir.” (Demez-Yüzer, 2021: ss.15-34)

Nesilden nesle aktarılan erkeklik yapısı ve düşüncesiyle babalar bir erkek çocuğa sahip olma gerekliliği altına girerler. Hissedilen bu gereklilikle beraber erkek çocuğu bir gurur meselesi haline gelir. Bu gurur meselesi üzerinden dünyaya gelen erkek çocuğunda henüz doğduğu andan itibaren babasıyla kurduğu ilişki ataerkil sistemin bir getirisi haline gelir.

Dünyaya gelen erkek çocuğuyla baba, bulunduğu toplum içerisinde başı öne eğilmemiş bir halde dolaşmaya ve oğlan çocuğunu sergilemeye başlar.

Toplumsal yapılaşma içerisinde var olan kurallardan biri “erkek adam ağlamaz.” kalıbıdır. Bu tanım sadece babadan oğula değil, bütün bir toplum tarafından erkeğe kanıksatılır. Bir erkek çocuğunun hayatındaki ilk idolünün genellikle babası olması, bu tanıma önce babasından öğrendiği anlamına gelmektedir. Henüz küçücük bir çocukken erkeğe öğretilmeye başlanan bu rol, herhangi bir olay karşısında tepkisini ağlayarak gösteren çocuğa ağlamaması gerektiğini gösterme çabası içerisindeydir. Birçok erkek gibi hayat karşısında sert, yıkılmaz, her şeyin üstesinden gelen bir çocuk yetiştirmek isteyen baba, oğlunun hiçbir durum karşısında ağlamasını istemez. Ağlamak, bir zayıflık göstergesidir ve “erkek adam zayıf olamaz”. Bu noktada bahsi geçen kalıplaşmış kuralları yıkabilmek adına edebiyat bir aracı görevi üstlenmektedir. Edebiyatın öğretici ve aydınlatıcı yönünün Tanzimat döneminden itibaren kullanıldığını görmekteyiz. Bu dönemde çocuklar için yazılan hikâyeler, gazete fıkraları ortaya çıksa da bunların pedagojik açıdan tartışmaya açık metinler olduğu söylenebilir. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte çocuğun eğitimi ve ideal bir çocuk yetiştirme anlayışı edebiyata da dahil olmaya başlamıştır. Zaman geçtikçe dönem şartlarına bağlı olarak erkek çocuk stereotiplerinin edebiyata yansıdığını görüyoruz. Yazarlar bu stereotipler üzerinden “İdeal erkek çocuğu nasıl olmalı?” sorusu üzerine tartışmalara metinlerinde yer vermiştir. Bu bağlamda son yıllarda pedagojik çalışmaların ilerlemesiyle birlikte çocuk edebiyatında farklı bir bakış açısı yer almaya başlamıştır. Bununla beraber erkek çocuklarına yakıştırılan bu rollerin baba-oğul ilişkisi içerisinde yeni bir zeminde tekrar kurulmaya başlandığını görüyoruz. Konu üzerine hem Türk edebiyatında hem de dünya edebiyatında örnekler sunulabilir.

Edebiyat Bağlamında Baba-Oğul İlişkisi ve Erkek Adam Ağlamaz Teması

Edebiyatın her yaş grubundaki insanların psikolojik durumunda ve farkındalıklarının oluşumunda etkili olduğu söylenebilir. Bu noktada çocuk edebiyatı da çocukların bilinçlenme ve duygu gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi açısından çok önemli bir yer tutmaktadır. Türk edebiyatında baba-oğul ilişkisi ve bu ilişkiden doğan kalıplar üzerine farkındalığa yer veren Şeyma Göksay'ın “Babamın Gözyaşı” adlı kitabı, baba-oğul ilişkisi bağlamında yıllardır süregelen erkek stereotiplerini yıkmaya çalışan bir örnek olarak gösterilebilir.

“Erkekler ağlamaz derler. Bu doğru değil. Benim tanıdığım bir erkek var ki, ağlaması gelince ağlıyor: Babam.” (Göksay, 2021: s.4)

Kitabın henüz ilk cümlesinden anlaşılacağı üzere 3-6 yaş öğrenmeye açık çocuk grubuna yaşadıkları toplumun aksine erkeklerin de duygularını gözyaşı dökerek belirtebileceğini gösteriyor. Bunu salt cümlelerle bırakmayıp çocukların görsel zekâ ile öğrenmelerini gözeterek resimlerle de destekliyor. Kitabın ilerleyen sayfalarında ana karakter olan erkek çocuk, babasını yemek yaparken, bir futbol takımının galibiyet sevincini yaşarken, sevdiklerini uğurlarken, çocuğunun canının acıdığını gördüğünde ve ona ağabey olacağını haber verirken ağladığını görüyor. Ana karakterin babası, duygularını oğlunun yanında açıkça yaşamaktan çekinmiyor ve muhtelif durumlardan ötürü gözyaşları döküyor.

Toplumda kitap karakterlerine benzeyen insanlara rastlamak pek mümkün değildir. Karşılaştığımız zaman ise onların ötekileştirildiğini, yaftalandığını ve belirli duygularının baskılandığını görürüz. 3-6 yaş grubuna

hitap eden bu kitap, bir erkeğe duygularını ağlayarak da ifade edebileceğini göstermek isteyen bir örnek teşkil ediyor. Bunu erkek çocuğunun ilk idolü olan baba karakteri üzerinden yapması, çocuğun ileriki yaş gruplarında daha sağlıklı duygu durumlarına sahip olmasına olanak tanıyabilir.

Yukarıda bahsedilen erkek streotiplerinin bütün dünya toplumlarında geçerlilik taşıdığını tekrarlayalım. Türk edebiyatından aldığımız örneğin yanında İngiliz yazar Jonty Howley'in "Erkek Adam Ağlar" adlı kitabını da örnek gösterebiliriz. Yine 3-6 yaş arasına hitap eden bu kitap

baba ve oğuldan oluşan iki ana karakter üzerine yoğunlaşıyor.

Kitap, Levi adlı çocuğun yeni bir okula başlayacağı günün sabahıyla açılış yapıyor. Levi'nin kaygılı olduğunu gören babası ne yapacağını bilememesi ve ona evden çıkarken "erkek adam ağlamaz." demesi kitabın temasını oluşturuyor. Babasının bu söylemi üzerine Levi de ağlamaz ve okula doğru yürümeye başlar. Levi'nin okul yürüyüşü sırasında karşısına farklı yaşlardan birkaç erkek çıkar. Karşısına çıkan ilk kişi gözü yaşlı bir balıkçıdır. Levi kendi içinde babasının ona söylediği cümleyi anımsar: "Erkek adam ağlamaz."

Levi yürümeye devam ettikçe ağlayan pek çok erkekle karşılaşır: "Gururlu erkeklerin, rütbeli erkeklerin, genç erkeklerin, yaşlı erkeklerin ve hatta motosikletçi erkeklerin, zeki erkeklerin, fırıncı erkeklerin ağladığını gördü. Doğrusu... Her yer ağlayan erkek doluydu." (Howley, 2020: s.10) Levi okula girerken gözyaşları akmaya başlar. Okulda geçen vaktin ardından eve gitme zamanı gelir. Eve vardığında babasının gözlerindeki yaşları görür. Babasına "Neden ağlıyorsun?" diye sorar. Babası da "Bugün yeni okulundaki ilk günündü ve ben çok endişelendim." der. Bunun üzerine Levi: "Baba... Erkek adam ağlar, hem de hüngür hüngür ağlar." şeklinde cevap verir. Ardından babasıyla sarılarak birlikte ağlamaya başlarlar.

Kitap duygularını oğlundan gizleyen bir babanın, “erkek adam ağlamaz” kalıbının temsili olarak güçlü durmasını konu ederek başlıyor. Ana karakter olan Levi, babasının sözüyle bu durumu içselleştirse de toplumun arasına karıştığı zaman erkeklerin kendilerini gizleme ihtiyacı duymadan ağlayabildiklerine tanık oluyor. Böylece Levi, toplum tarafından dayatılan bir yargıyı, babasının öğretisine rağmen sorgulamaya başlıyor. Bu sorgulamanın ardından babasına giderek bir erkeğin ağlayabileceğini söylüyor. Kitap, topluma dayatılan bir yargının bir erkek çocuğu tarafından sorgulanarak reddedilebileceğini gösteriyor ve bu kitabı okuyan/dinleyen çocukların kendilerini karakterle daha kolay özdeşleştirebilmesine olanak tanıyor.

Bu kitapların çocuk edebiyatında yer alması, erkekliğin tanımı üzerinde var olan kalıpların baba ve oğul ilişkisi bağlamında yıkılması açısından değerli bir noktadadır. Yıllardır süregelen baba-oğul ilişkisi ve bu ilişkiden doğan duyguların ifadesini daha sağlıklı bir noktaya getirmek adına önemli bir kilometre taşı görevini görür.

Kaynakça

Howley, J. (2020). **Erkek Adam Ağlar**. Hippo Kitap. İstanbul.

Göksay, Ş. (2021). **Babamın Gözyaşları**. Karnaval Çocuk Yayınları. İstanbul.

Demez, G. ve Yüzer, İ. (2021). Ataerkil Güç İlişkileri Bağlamında Baba-Oğul Etkileşimi. Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi. Sayı:4 (1), 15-34.

Gültekin, A. (2021) **Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazıları**. Erdem Yayınları. İstanbul.

Travmatik Bir Kaybın Ardında Kalanlar: Bir Oğul

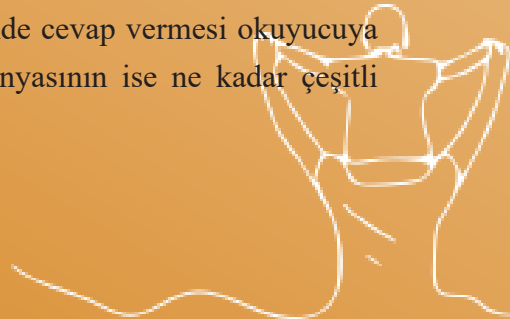
Betül Özyılmaz

Çocuk ve gençlik edebiyatı bireylerin gelişimlerini destekleme konusunda, onların kendilerini keşfetme macerasında bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada bireyler, çocuk ve gençlik edebiyatı kapsamında yazılan eserlerde kendilerinin bir parçasını arayış içerisine girerler. Kahramanlarda, kahramanların yaşantılarında kendilerinden birer iz ararlar. Dolayısıyla çocuk ve gençlik edebiyatı adı altında yazılan eserlerin kapsamlı bir pedagojik gözlemden geçmesi gerekmektedir. Bir çocuğun gözünden dünyaya açılan perdeler olan çocuk ve gençlik edebiyatı bu anlamda çok önemli yerde durmaktadır.

2016 yılında İspanya Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı ödülü kazanan Alejandro Palomas'ın “Bir Oğul” adlı romanı bir çocuğun gözünden anne kaybını ve bu kaybın ardından yaşanan baba-oğul ilişkisini oldukça gerçekçi ve akıcı bir biçimde okuyucuya sunuyor. Roman, bölümlere ayrılmış ve her bir bölüm farklı karakterlerin gözünden yazılmıştır. Bu durum romanı ve olayları takip edebilmek ve gözlem yapabilmek adına oldukça olumludur. Baş kahramanımız olan Guille dokuz yaşında

ortaokula giden bir çocuktur. Guille, uzakta olduğunu düşündüğü bir anneye, çok konuşmayan bir babaya ve tek arkadaşı olan Nazya'ya sahiptir. Guille'nin daha ilk sayfalarda ilgi çekici bir karaktere sahip olduğunu görüyoruz. Kitabın başlangıç kısmında yer alan öğretmeninin, “Büyüyünce ne olmak istiyorsun?” sorusuna “Mary Poppins” şeklinde cevap vermesi okuyucuya karakterinin ne kadar katmanlı; düşünce dünyasının ise ne kadar çeşitli

ve renkli olduğunu gösteriyor. Guille'nin Mary Poppins'e olan hayranlığı kitap boyunca devam ediyor. Mary Poppins onun için bütün sorunlarına çözüm olacak kişidir. Bütün sınıfın cevaplarının aksine Guille'nin böyle enteresan bir cevap vermesi öğretmeni Sonya'nın da dikkatini çekiyor ve onu okul psikoloğu olan Maria'ya yönlendiriyor. İşler Guille'nin psikoloğa gitmesiyle beraber çorap söküşü gibi çözülüyor. Okuyucu, Guille ile babası arasındaki karmaşık ilişkiyi ve annesinin yokluğunu yine psikolog Maria aracılığıyla öğreniyor.

Guille'nin annesi bir hostestir. İş için Dubai'ye giderken uçağı kaza yapar ve hayatını kaybeder. Baba ile oğul arasında bir köprü konumunda olan annenin ani vefatıyla baba-oğul ilişkisi paramparça olur. Annenin kaybından sonra Guille ile babasının arasında sanki bir sessizlik yemini edilmiş gibi gerekli olmayan durumlar dışında herhangi bir konuşma geçmiyor. Babası, oğlunun hayatında olup bitenlere ve duygularının nasıl geliştiğine dair hayli kayıtsız bir durumda. Kitap, Guille ile babası arasında geçen bir gün şü şekilde anlatıyor:

“Babam evdeyken birlikte televizyon izliyoruz, bazen de ödevlerimi kontrol ediyoruz. Sonra bana akşam yemeğimi hazırlıyor ama bitirdikten sonra hemen yatmam gerekiyor.” (Palomas, 2015: s.43)

Yıkıcı travmaların ardından çocuklar kadar ebeveynler de sarsılır. Eşlerini kaybeden bireyler çocuklarını ihmâl etmeye, onların ihtiyaçlarını görmemeye başlarlar. Guille ile babası arasında olan da tam olarak budur.

“Evde veya yakınlarından birisinin hastalık veya kaza sonucu hayatını kaybetmesiyle oluşan acı tablo çocuğun üzerinde son derece büyük bir etki yapar. O an acılı olan ebeveynler onun psikolojisini anlamaktan ziyade ve küçücük yüreğinin korkusunu hissetmekten çok uzaktırlar; o atmosferde bunu düşünemezler bile.”

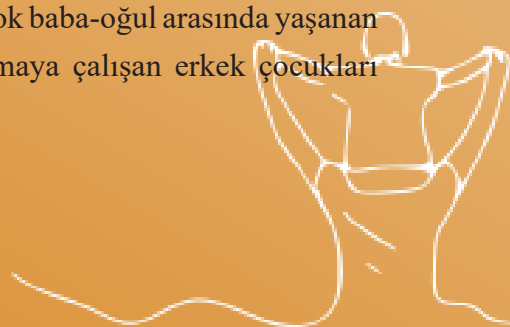

Her gün babasıyla çok az konuşarak gününü geçiren Guille, kendini annesiyle bir bağ olarak gördüğü Mary Poppins ile eğlendirmeye başlıyor. Mary Poppins'in büyülü dünyasıyla beraber Guille'nin de düşünceleri renkleniyor. Ancak babası oğlunun Mary Poppins'e olan bu hayranlığını doğru bulmuyor ve bu durumdan fazlasıyla rahatsız oluyor ve oğlunun "bir erkek gibi" davranmasını istiyor. Özellikle oğlunu eşinin paltosuyla Mary Poppins kılığına girmiş bir halde gördüğünde oğlunu sert şekilde cezalandırıyor.

"Babam eve dönmeden önce odamdaki televizyona Mary Poppins DVD'lerinden birini koyup şarkılarını söylüyorum, en çok da içinde sihirli kelime geçen şarkıyı. Bir de babamdan gizli bir şekilde annemin dolabından aldığım, onun o sevdiği uzun paltolarından birini giyip dans ediyorum... Bir keresinde beni annemin kıyafetleri üzerimdeyken yakalamıştı. Eh, ben de bir daha asla ama asla böyle bir şey yapmayacağıma söz vermek zorunda kaldım tabii. Sonra da kendini, odasına kapattı. Bir lokma bile yemek yemedik o akşam." (Palomas, 2015: s.55)

Babası, Guille'nin yaptığı hareketlerden hoşlanmadığı zaman kendisini ondan mahrum bırakıyor ve oğlunun ihtiyaçlarını göz ardı ediyor. Guille'nin babasında ataerkil toplumlarda çok sık gördüğümüz erkeklik olgusunun devam etmesi gerektiği anlayışı mevcut. Bir erkek ancak erkek işler yapabilir; futbol oynayıp, sert davranmak vb. Ancak Guille bu dar erkeklik kalıplarına sığmayan bir çocuktur. Bundan dolayı babası oğluyla dışarı çıktığında ondan utanır ve sık sık onu ilgilendiği şeylerden koparmaya çalışır. Guille küçük yaşlarından beri kız çocuklarıyla oynamakta, bebekler istemekte ve buz pateni gibi sporlarla ilgilenmektedir. Bunu karısının varlığında göz ardı eden baba, karısının yokluğunda artık göz ardı edemez ve oğluna öfke ile yaklaşmaya başlar. Guille ile babası arasında yaşanan bu erkeklik mücadelesi aslında günümüzde pek çok baba-oğul arasında yaşanan bir hadisedir. Babalarının istedikleri gibi olmaya çalışan erkek çocukları

kendi isteklerini ve duygularını bastırır. Zamanla bastırılan bu duygular ve istekler babaya karşı bir öfkeye dahi dönüşebilir. Bastıramayan erkek çocuklarında ise babasına karşı bir mahcubiyet ve utanç duygusu hâkim olmaya başlar. Bu utanç ve mahcubiyet duyguları, Guille'nin psikoloğuyla konuştuğu kısımlarda net bir şekilde açığa çıkar. Bu anlamda kitap bize ataerkil toplumlarda baba ve oğul ilişkisinin nasıl olduğunu göstermesi adına önemli bir yerde durmaktadır. Bahsedilen ataerkil kalıpları içerisine oturtulan erkeklik davranışlarını Guille'nin babasına çiçek buketi getirdiği sahnede gözlemleyebiliyoruz.

“ ‘Senin için,’ dedim buketi uzatarak... Babam hâlâ bir şey demiyordu ama yüzü biraz kızarmıştı. Ayağının ucunu hızlı hızlı yere vurarak oynatmaya başladı, bir de boğazından birkaç sefer tuhaf bir ses çıkardı... Babam yine aynı garip sesi çıkardı ve adam henüz ayağa kalkmadan elini omzuma koyup sinirli olduğu zamanlarda yaptığı gibi bağırmandan konuştu. Çiçekleri de bu saçmalıkları da bırak. ” (Palomas, 2015: ss.119-120)

Bu sahnede aslında Guille babasıyla bir yakınlık kurmak adına yaklaşımda bulunsa da buket ile gelmesi babasını kızdırıyor ve utandırıyor. Babasına göre çiçekler sadece kadınlar içindir.

Guille'nin psikoloğu ile olan ilişkisi oldukça naif bir noktadadır. Her hafta görüştükleri seanslarda bir çocuğun annesinin yokluğunda babası ile olan ilişkisini o çocuğun gözünden çok yalın bir şekilde okuyoruz. Guille yaşadığı travmayı ve acıyı kendi içerisine atmış ve babasının iyi olması adına onun her dediğini yapma niyetiyle hareket eden bir çocuktur. Ancak dokuz yaşında bir çocuğun annesinin kaybını bu kadar göz ardı etmesi ve içine atması beklenebilir bir durum değildir. Bundan dolayı Guille de kendini Mary Poppins'ten yardım alarak anlatmaya çalışır. Babasıyla olan ilişkinin düzelmesi, en önemlisi babasının kendisini toplaması için Mary Poppins'e bel bağlar. Eğer Mary Poppins sihirli sözcüğünü söylerse babası ondan hiç gitmeyecektir. Çünkü şu anda babası bir ölüden farksız bir şekilde yaşamaktadır. Psikolog Maria, Guille'nin babasının bu halini ilgi çekici bir biçimde betimliyor.

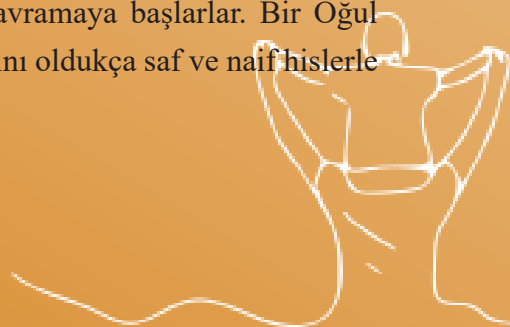
“Guille, babasını küçük bir römorkörün, akıntıya kapılan yorgun bir gemiyi limana sürükleyişi gibi çekiyordu. “Sanki bir ölüyü çeğiştiriyor,” diye düşündüm.”

(Palomas, 2015: s.80)

Psikolog Maria, Guille’den her hafta onu zorlayan ya da hayatında olup biten durumlar için resim yapmasını istiyor. Bu resimler bize babasıyla olan ilişkisini bütün çıplaklığıyla gösteriyor. Resimlerin çoğunda baba hep yalnız, arkası dönük bir şekilde bilgisayar ekranına bakıyor ve ağlıyor. Bu durumu fark eden Guille ise babasını rahatsız etmemek için sessizce kendi halinde odasında duruyor. Hatta zaman zaman altına kaçırın Guille, babası görmeden çarşafını yıkayıp, kurutup, seriyor. Bu durum çocuk için hem fiziksel anlamda hem de psikolojik anlamda zorlayıcı bir durumdur. Guille annesinin kaybı sonrasında babasına karşı aşırı bir hassasiyet geliştiriyor ve bu yaşadığı travmayla kendi kendine baş etmeye çalışıyor. Ancak bu kadar büyük bir travmanın ardından altına kaçırma gibi fiziksel davranışlar gerçekleşebiliyor. Babası, Guille’nin yaşadığı travmanın farkında değildir ve sadece kendi yaşadığı acıya odaklanmış durumdadır. Öyle ki Guille’de meydana gelen fiziksel değişiklikleri bile fark edemez. Ebeveyn kaybı yaşayan çocuklar her anlamda açık bir yara haline gelirler.

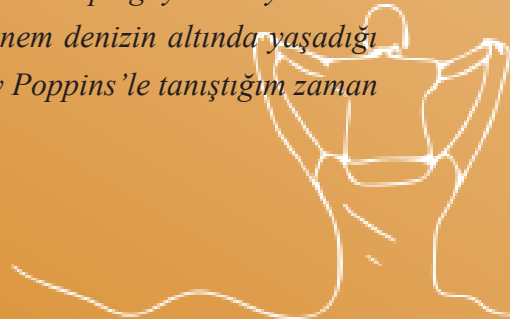
“Ebeveyn kaybı ruhsal bir travma olarak ele alınır. Bu durumu yaşayan çocuklar duygusal, psikolojik ve davranışsal açıdan savunmasız hale gelmektedirler.” (Memiş, T., 2019)

Çocuk ve gençlik edebiyatında ölüm teması oldukça hassas işlenmesi gereken bir konudur. Çocuklar büyüme evrelerinde iyi ve kendilerini güzel hissetmelerine sebep olan duyguların yanında kötü duyguları da yaşamaktadırlar. Ölüm ise bu kötü duygulardan sadece birisidir. Çocuklar için genellikle ölüm geçici bir andır. Çocuk ölümle karşı karşıya kaldığında kaybettiği kişinin uzun bir uykuya da geçtiğini düşünür. 9-10 yaşlarına doğru ölümün gerçekliği ve somutluğunu kavramaya başlarlar. Bir Oğul adlı kitap da çocukların ölümle başa çıkma yöntemlerini oldukça saf ve naif hislerle

kaleme alınmış bir metindir. Özellikle anne rolünün aile dinamiklerinden çıkmasıyla birlikte geride kalan baba ve oğulun ilişkilendirmelerini yeniden düzenlemeleri ve yas süreçlerini birlikte geçirdiklerini göstermesi açısından Alejandro Palomas'ın çok iyi bir iş çıkardığı söylenebilir. Günümüzde var olan aile dinamiklerinde baba maddi olarak destek sağlama rolünü üstlenmiş durumdadır. Çocuğun bakımı ve gelişimiyle ilgilenmek ise annenin rolüdür. Guille ile babası arasında yaşanan iletişimsizlik ise tam olarak buradan kaynaklanmaktadır. Annesi vefat etmeden önce Guille ile babası arasındaki ilişki tam olarak sağlam diyemeyeceğimiz dinamikler üzerine kurulmuş. Baba çocuğuyla ilgili bütün kontrolü anneye bırakmış durumdadır. Ancak annenin yokluğunda çocuğunun sorumluluğunu nasıl alacağını bilememiş ve yaşadığı yas ile bocalamaya başlamıştır. Kitapta baba ile oğul arasındaki dönüm noktası Guille'nin dönem sonu gösterisinde yaşanmıştır. Dönem sonu gösterisinde Guille, Mary Poppins dansı yapmaya karar verir. Guille'nin böyle bir seçim yapmasında Mary Poppins'i sevmesinin yanında eğer sihirli kelimeyi söylerse hayatında olan bütün aksaklıkların düzeleceğini düşünmesidir. Ancak gösteri günü Guille, stresten ve kaygıdan altına kaçırır. Üstünü değiştirmek için girdiği tuvalette ise yanlışlıkla babasının çantasını aldığını fark eder. Bu durum karşısında ne yapacağını bilemeyen Guille, babasının üstünü giyip sahneye çıkar. Sahnede gösterisini düzenlemek yerine yetişkinlere çocukları anlamasına yardımcı olacak bir konuşmaya yapmaya başlar.

"...o zaman ben Mary Poppins olurum," dedim. Ben bir erkeğim ama olsun. Gerçi babam benim kadın gibi giyinmemden hoşlanmıyor. Ragbi oynamamı istiyor ama ben toptan ve bana gülmelerinden korkuyorum. Ragbi sahasının arkasında çiçek toplamayı, bir de meydandaki dans okulunda Billy Elliot gibi dans etmeyi daha çok seviyorum. Oraya sadece kız çocukları gittiği için babam çok utanıyor. O yüzden ona söylemiyorum, yani hem o yüzden hem de annem artık burada olmadığı için... Babam onu o kadar çok özleyiyor ki ben görmediğim zamanlarda hep ağlıyor ve ayrıca bir deftere onun için mektup yazıyor. Aslında annem denizin altında yaşadığı için bence bu mektupları alamıyordur... Mary Poppins'le tanıştığım zaman

işler kötüye gittiğinde ve yardım istediğimde sihirli kelimeyi tekrarlamamı söylemişti. Şimdi babamın yardımı çok ihtiyacı var. Annem gitmesin diye onu gardırobun üstündeki bir kutuya koymuş, ancak annem çoktan gitti. Belki sihirli kelimeyi söylersem annem beni duyar ve tıpkı istasyona gittiğimiz günkü gibi babama veda etmeye gelir. Böylece babam artık ağlamaz, bir daha hasta olmaz ve hiç ölmez.” (Palomas, 2015: ss.244-246)

Bu sözleri duyan baba, salonda kimseler yokmuş gibi oğlunun yanına gider ve ona Mary Poppins kostümünü giydirmeye başlar. Bu Guille ile babasının birbirlerini anladıkları ve ilişkilerini ilerlettikleri bir adımdır. Artık baba oğlunu bir kalıba koymak yerine onu olduğu gibi sevmeye ve onun hissettiği acıyı da görmeye başlar. Baba Manuel’in oğlunu fark edişiyle hayatlarında yeni bir pencere açılır. Eşini ani bir kazada kaybetmesiyle girdiği ölümü inkâr etme dönemi artık sonlanmıştır. Bundan sonra oğluyla ve onun ihtiyaçlarıyla beraber bu kaybı kabullenip yola devam etmeye çalışır. Metnin görece en çarpıcı kısmı, bir kaybın ardında kalan baba ve oğlun ilişkisini en güzel özetleyen cümle ise kitabın son cümlesidir:

“Birlikte aydınlığa doğru ilerlerken bir kadının iki ayrı parçası gibi görünüyordlardı.” (Palomas, 2015: s.253)

Alenjandro Palomas’ın yazdığı Bir Oğul adlı kitap çocukların ebeveyn kaybıyla nasıl baş ettiklerini, nasıl bir süreçten geçtiklerini ve ne gibi zorluklarla karşılaştıklarını anlatan oldukça samimi bir metin. Kitapta farklı karakterlerin ağzından anlatımların olması, büyük bir kaybın ardında kalan çocuğun yalnızlaşmasını ve özellikle baba-oğul ilişkisinin tekrar nasıl şekillendiğini açıkça ortaya koyuyor. Dolayısıyla bu kitabı sadece çocukların değil, aynı zamanda ebeveynlerin bilhassa babaların okumasının çok faydalı olacağı söylenebilir.

Kaynakça

PALOMAS, A., (2015). Bir Oğul. Final Kültür Sanat Yayınları. 5. Baskı.

BOLAT-YILMAZ, E. (2018). Anne Baba Tutumlarının Çocukların Sosyal Becerileri Üzerindeki Etkisi. Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırma Dergisi, 2(2), 32-38.

KARAGÜL, S., GEDİKLİOĞLU, V.G., OKUYAN, H. (2012). Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Aile Kavramı. İlköğretim Online Dergisi, 11(2), 395-407.

AYTEKİN, H. (2008). Çocuk Edebiyatında Ölüm Teması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (20), 89-102.

MEMİŞ, T. (2019). Ebeveynleri Boşanmış ve Ebeveynlerinden Birini Kaybetmiş Çocuklarda Depresyon ve Davranışsal Sorunlar. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

VURAL, G. (2021). Çocuklarda Ebeveyn Kaybı ile Ebeveyn Boşanmasının Travmatik Etkileri. İKSAD Yayınları.

ATTEPE, A. G. S. (2010). Anne Baba Kaybının Çocuklar Üzerindeki Etkileri. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 23 (23), 23-28

Yüzer, İ., Demez, G. (2021). Ataerkil Güç İlişkileri Bağlamında Baba-Oğul Etkileşimi. Akdeniz Kadın Araştırmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi, 4(1), 15-34.

ASA LİND'İN KUMKURDU ADLI ÇOCUK KİTABINDA BABA- ÇOCUK İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Yasenya Sahilli

Özet

Çocuklar için yazmak, onların duygu, düşünüş dünyasına ulaşmak, düşünülenin aksine çaba gerektiren bir iştir. Çocuk kitaplarında ele alınan iletiler ve işleniş biçimleri, karakterlerin sunuluşu çocuğun edebî metni içselleştirmesinde etkilidir. İsveçli yazar Asa Lind'ın *Kumkurdu* adlı çocuk kitabında çocuk karakterin babası ile yaşadığı ilişkinin sergilenişi, birbirleriyle kurulan iletişim, çocuğun ebeveynlerden beklediği sevgi ve güven duygusunun işlenmesi, babanın çocuk üzerindeki tutumu ve bu tutumun çocuğun sosyal hayatına yansımaları açısından incelenmiştir.

Asa Lind'ın, incelenen *Kumkurdu* adlı çocuk kitabında küçük bir kız çocuğunun aslında gelişim dönemine göre gayet normal davrandığını, ebeveyn olarak babanın tutum ve davranışlarının gözlemlenmesi gerektiğini bize sunmaktadır. Sonuç olarak Asa Lind'ın *Kumkurdu* kitabında gösterilen anne ve baba çocuğun kişilik gelişimine, duygusal-sosyal gelişimine ve toplumsal gelişimine etki etmektedir. Baba ile kurulan iletişim becerilerinin kalitesi, çocukla geçirilen vaktin önemi, sevgi ve güven ihtiyacının yansıtılmasının önemi ve gereği kitapta hissettirilmektedir.

Giriş

Çocuk edebiyatı ürünleri, bireyin dünyayı anlamlandırmasında, toplumdaki rollerine hazırlanmasında oldukça etkili uyarıcılardır. Çocukların gelişiminde de rol oynayan bu edebi ürünler, bireyi kişisel, ruhsal, duygusal-sosyal açıdan da etkilemektedir. Çocukların gelişimini incelediğimizde bireyi etkileyen öncelikli unsurun hiç şüphesiz ki aile olduğunu görmekteyiz.

Yörükoğlu'na göre, “Aile, insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahne gibi düşünülebilir. Çocuk bu sahnede, insan ilişkilerini, bütün karmaşık yönleriyle gözlemler ve yaşar. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumları da evde öğrenir.” (2019: 26).

Çocuğun gelişimde annenin katkısı ne kadar büyük olsa da babanın da yer edinmesi çocuğun sağlıklı gelişimi açısından önem taşımaktadır. Çocuğun kişilik gelişiminde, özgüven sahibi olmasında, güvenli bağlanma hissetmesinde şüphesiz ki baba önemli bir faktördür. Çocuk yazınında baba figürünün etkili ve doğru verilmesi bu bakımdan önemli olmaktadır.

“Edebiyat eserinin öncelikli amacını işlevi belirler. Edebiyatın hem çok katmanlı hem de çok amaçlı olması doğası gereğidir. Çok amaçlı oluş, eserin tek işlevli gerçekleştirilmemiş olduğu kabulüne dayanır. Her eserin asıl işlevi yanında bir de yan işlevi vardır. Edebiyatın eğitim, ahlak, sosyal faydayı değil de güzellik amacını isteyen de çoktur... Bir yandan edebiyatın eğitici olmasını, öte yanda tümüyle estetik bir amaç gütmelerini isteyenler de var.” (Kavcar, 1999: 3).

Çocuk yazınında verilmek istenen iletilerin doğrudan değil de sezdirilerek verilmesi gerektiği vurgulanan noktalardan biridir. Çocuklar, okurken aynı zamanda farkında olmadan o iletileri içselleştirir, karakterlerin dünyasının içinde kendini bulur. Çocuk kitabı yazarlarının ortaya koyduğu karakterlerin ve olayın çocuğun hayal dünyasına ve yaşamında gerçekleştireceği rollerinde katkısı çok büyüktür. Çocuk kitaplarında çocuk karakterlerin yanı sıra ele alınan anne, baba karakterlerinin incelenmesi de kitabı içselleştiren çocuk açısından önem taşımaktadır.

Toplumdaki kültür unsurlarının kuşaktan kuşağa aktarılmasında aile, özellikle okulöncesi dönemde, çocuğun hayatında çok etkili bir sosyalleşme görevi görür (Yavuzer, 2020: 25).

Çocuklar aile ortamında ilk sosyal deneyimlerini edinirler. Ailenin sevgi, güven, ilgi duygularını sağlıklı bir şekilde yansıtması çocukların hayatlarındaki rollerine de olumlu yansır. Yazarın çocuk kitaplarında karakter üzerinden ebeveyn tutumlarını yansıtması okuyucu açısından önem taşımaktadır. Baba figürünün de bu anlamda çocuk yazınında doğru ele alınması gerekmektedir.

Cüceloğlu (2021), aile sisteminin gereksinimlerini değerli olma duygusu, güven ortamı, yakınlık ve dayanışma duygusu, sorumluluk duygusu, zorluklarla mücadele etme ve mutluluk ve kendini gerçekleştirme ortamı olarak sınıflandırmıştır.

Baba figürünün, çocuklara davranış şekli ileriki yıllarda yaşamında geliştireceği rollerde etkili olmaktadır. Fazla korumacı olmak veya aşırı ilgisiz olmak, tutarsız davranmak ya da sert tutum geliştirmek kişilik gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

“Aile içi eğitimdeki aksaklıklar; çocuğun sosyalleşme süreci içerisinde olumsuz yönde etkilenmesine, egosantrizmini yenememesine, sorumluluk yüklenmemesine, iş olgunluğuna ulaşmamasına neden olur” (Altınköprü, 2018: 132).

Çocuk kitaplarında baba ve çocuk arasında gerçekleşen iletişimin okuyucu dünyasında sunduğu iletiler kitap karakterini algılayışında önemli bir yer tutmaktadır. Bu iletiler duygusal açıdan okuyucunun karakterle yüzleşmesine ve empati kurmasına öncülük eder.

“Çocuk bir bireydir. Bir bireyin kalbindeki duygu, onun hayatının ifadesidir. Onu dinlemeyi bilmek, ona saygı duymak, onu bir birey olarak dinlemek ve kişiliğine saygı duymak demektir” (Filliozat, 2019: 13).

Kumkurdu

İsveçli yazar Asa Lind tarafından yazılan *Kumkurdu* kitabının baş karakteri Zackarina adlı bir kız çocuğudur. Çekirdek bir aileye sahip olan ailesiyle birlikte küçük bir kıyı kasabasında yaşayan Zackarina'nın anne ve

babasıyla olan ilişkisi, hayatı algılama ve anlamlandırma çabası kitapta yer almaktadır. Kitaba ismini veren *Kumkurdu* adlı karakter de Zackarina'ya hayatı ve ebeveynleri anlama konusunda yol gösteren arkadaşı olmaktadır.

Kitabın baş karakteri Zackarina'nın gelişim dönemine göre ihtiyacı olan en temel duygu sevgidir. Anne ve babasının ona ayırdığı zaman Zackarina için önem taşımaktadır. Kitapta yer alan baba, Zackarina'ya vakit ayırmamaktadır. Çocuk kitabında ele alınan baba figürü, gazete okumayı Zackarina ile ilgilenmekten daha önemli görmektedir. Bu durum Zackarina'da babasına karşı öfke duygusu uyandırmaktadır.

Zackarina denize girmek istiyordu. Ama bir sorun vardı. Denizde yalnız başına yüzemezdi, babasının da onunla gelmeye niyeti yoktu. 'Şimdi zamanın yok,' dedi babası. 'Görüyorsun ya, gazetemi okuyacağım.'

'Öyleyse ben de yalnız başıma giderim,' dedi Zackarina.

'Tamam, tamam,' dedi babası. (Kumkurdu, s.5)

'Orada bir çukur kazacağım,' dedi Zackarina. 'Kumsalda. Bir tuzak, sen içine düş diye.'

'Öyle mi? Ne hoş!' dedi babası gazetesini hışırdatarak.

Zackarina babasının kendisini hiç dinlemediği zamanlarda hep böyle derdi:

'Öyle mi? Ne hoş!' (Kumkurdu, s.6)

Kitapta, Zackarina ve babası arasında iletişim kopukluğunun olduğu söylenebilir. Babası Zackarina'yı dinlemiyor ve onun söylediklerini önemsemeyen bir tutum sergilemektedir. Zackarina da bir çukur kazarak babasını onun içine atmayı bile düşünmektedir. Zackarina tek başına yüzememektedir ve ebeveyne ihtiyaç duymaktadır. Desteklenmek ve güvende hissetmek istemektedir.

Zackarina'nın ihtiyacı olan şey babasının vakit ayırmasıdır. Annesi çalışan bir kadındır ama bunu kızına iletişim kurarken doğru bir şekilde yansıtmamaktadır. Babası işlerini evden yapmakta ama kızına uygun vakti ayıramamaktadır. Bu durumlara tepki olarak Zackarina da öfke duygusunu kullanmaktadır

Zackarina babasının yanına gitti. Babası çalışma odasında, masanın başında oturuyordu.

'Baba, 'dedi Zackarina, bugün balık tutmaya gidelim mi, sen ve ben?'

'Lütfen Zackarina, şimdi olmaz. Çalışmak zorundayım, ' dedi babası. 'Bak çok önemli işlerim var.' (Kumkurdu, s.13)

Zackarina ayaklarını öfkeyle yere vurarak odadan çıktı. İş, iş, iş! Hep aynı şey, iş de iş! (Kumkurdu, s.14)

Çocukların en önemli özelliklerinden biri de merak duygusudur. Çevrelerini daha iyi tanımaları ve anlamlandırmaları için bolca soru sorarlar. Zackarina da anne ve babasının olduğu ama kendisinin olmadığı bir fotoğrafta neden orada olmadığını sormuştur. Babası ise bu soruyu geçiştirmiş ve kaçmayı tercih etmiştir. Zackarina bu soruyu daha sonra arkadaşı olan tilki Kumkurdu'ya yöneltecektir.

'Peki o zaman, ben neredeydim o zaman?' diye sordu Zackarina. 'Annemin karnında yatmadan önce yani?'

Babası çenesini kaşıyarak, bunlar çok zor sorular gibi bir şeyler mırıldandı. Sonra saatine bakıp, 'Ooo, ' dedi. 'Radyoda haberler başlıyor!' Ve çalışma odasına girip gözden kayboldu. (Kumkurdu, s.21)

'Hey, bekle!' diye bağırdı Zackarina. 'Peki o zaman ben? Ben, ben olmadan önce neydim?'

'Bunu yalnızca sen bilebilirsin!' diye bağırdı Kumkurdu. 'Bu seni öykün!' (Kumkurdu, s.23)

Zackarina merak ettiği şeyleri deneyimlemeyi seven bir kız çocuğudur. Bisiklet sürerken oluşan morlukları sayar, acısını pek hissetmezdi. Ama ayak parmağını bir yere çarptığında acı hissederd. Babası bu durum karşısında kızına sevgi göstermiş, kucağına alıp parmağını üflemiştir.

'Neyin var senin?' dedi babası. 'Sen böyle küçük şeyler için ağlamazdın! Bütün gün düşersin de gık bile demezsin.'

*‘Aynı şey değil,’ değil diye burnunu çekti Zackarina. O zamanlar ağrımıyordu çünkü eğlenceli bir şeyler yaparken düşüyordum.’
Babası minik Zackarina’sını kucağına aldı, ayak parmağına üfleterek teselli etti. (Kumkurdu, s.32)*

Zackarina sözcükleri alışılmışın dışında kendine göre kullanmayı seviyordu. Babası sabah kahvaltısında şeker mi elma püresi mi istediğini sordu. Zackarina “hatlı” istedi. Babası kızının kendince oluşturduğu bu dili anlamamış ona saçmalama demiştir. Zackarina da tabağı babasının önüne itip dışarı çıkmıştır. İletişim kurarken babanın uygun bir dil kullanmaması küçük kızı sinirlendirmiştir.

*“Zackarina kafasının içinde bir boşluk hissetti. Elma püresi? O da neydi? Hiç de lezzetli değildi. Eğer üzerine hatlı matlı kırmızı tatlı ıtlı pıtlı konulmayacaksa yulaf lapası yemeyecekti. Babasına da söyledi bunu.
‘Saçmalama’ dedi babası ve yulaf lapasının üstüne şeker serpti.”
(Kumkurdu, s.41)*

Zackarina’nın anne ve babası yemek masasında yemek yerlerken kızlarının ayaklarıyla masayı alttan tekmelemesini hoş karşılamazlar. Zackarina, küçük bir çocuktur ve yemek yerken vücudunu hareket ettirmek hoşuna gidiyordur. Babası bu durumu uygun bir dille ifade ederek yapmaması gerektiğini söylemişlerdir. Daha sonra sahilde hep beraber hoplayıp zıplayarak şarkı söylemişler.

*‘Masa sallanıyor!’ dedi babası.
‘Tekmeleme!’ dedi annesi.
‘Ama ben tekmelemiyorum ki,’ dedi Zackarina. ‘Ayaklarım tekmeliyor.’
‘İyi öyleyse, söyle de yapmasınlar,’ dedi annesi.
‘İyice uyar,’ dedi babası.
‘Yemek yerken sakın olsunlar,’ dedi annesi.
‘Evet!’ dedi babası.
‘Tamam, tamam’ dedi Zackarina. Söyleyeceğim.” (Kumkurdu, s.49)*

Zackarina'nın babası anahtarlarını kaybetmiş ve onları ararken birden Zackarina bahçeden içeri çizmeleriyle girmiş ve babasına dondurma almaya ne zaman gideceklerini sormuştur. Babası hem anahtarı kaybetmenin hem de kızının çizmeleriyle eve girmesine sinirlenmiştir. Çizmelerini çıkarmasını ve dondurma diye dırdır etmemesini söylemiştir. Babası yaşanan olaylarda kendi duygularını ifade etmek ve bulunduğu durumu anlatmak yerine onu dırdır etmekle suçlamıştır.

'Zackarina! Çizmelerin!' diye hırladı babası. 'Hayır, bir yere gidemiyoruz.'

'Ama gidecektik ya,' dedi Zackarina. 'Gideceğiz demiştin, unuttun mu? Önce odun keseceğiz dedin, sonra da gidip dondurma alacaktık, öyle demiştin.' (Kumkurdu, s.53)

'Çizmeler!' dedi. "Onları çıkarıp öyle içeri girmelisin! Bunu daha kaç defa söyleyeceğim sana?"

'Nereden bilebilirim kaç defa söyleyeceğini,' dedi Zackarina. 'Ama dondurma! Söz vermiştin. Gidip dondurma alacağız demiştin. Külahta, dedin.'

'Çizmelerini çıkar ve dondurma, dondurma diye dırdır ederek başımın etini yeme!' dedi babası. (Kumkurdu, s.5)

Zackarina soru sorduğu için babasının kızmasına anlam veremez. Babasının ona davrandığı gibi davranır. Babasının aptal gibi davrandığını düşünür. Zackarina babasını rol model almaktadır. Zackarina dışarı çıkarken önündeki köknar ağacına tekme atar. Babasına olan öfke duygusunu ağaca yansıtır. Evde yaşanan olumsuz iletişim yüzünden Zackarina saksığan kuşuna bağırmıştır. Ailede öğrendiği davranışı çevreye aktarmıştır.

Zackarina öfkeyle dudaklarını büzdü. Babası şimdi gerçekten haksızlık ediyordu! Dırdır etmemiş, yalnızca sormuştu. Basit bir soru sormak yasak mıydı yani?

'Asıl sen dırdırı bırak,' dedi Zackarina. 'Çizmelerin de çizmelerin

deyip duruyorsun, kulaklarım bunu duymaktan yoruldu artık, sen haksızsın işte!’

Aptal baba, diye düşündü Zackarina. Yerde emekleyerek dolaşıyor ve durmadan dırdır ediyordu.

Zackarina önüne çıkan bir köknar ağacına tekme attı. Ağaçtaki yuvasından korkuyla havalanan bir saksığan bağırmaya başladı.

‘Sus’, dedi Zackarina. Elleriyle kulaklarını kapadı. ‘Seni dinleyecek halim yok!’

(Kumkurdu, s.54)

Zackarina’nın annesi işe gidip çalışan bir kadındır. Babası ise işlerini evden halletmektedir. Bu sebeple babası mutfakta bulaşık yıkamaktadır. Toplumun alışlagelmiş cinsiyet rolleri kitapta yer almamaktadır. Anne işe giden bir kadındır. Baba ev işleri ile ilgilenen ve çocuğuyla evde vakit geçiren bir babadır. Bu durum Zackarina için uygun bir model olmaktadır. Ama babasının evde iş yaparken Zackarina’nın ona yardım etmesini reddetmesi onun yardım ederken her tarafın dağıldığını söylemesi çocuğun güvenini kırmakta ve özerk hareket etmesini de engellemektedir. Zackarina, kimsenin ona ihtiyacı olmadığını düşünür. Lavabo tıkcını düşüren babasına Zackarina yardım eder, tıkcı bulup çıkarır. Babası ona defalarca teşekkür edip tekrar yardım edip etmeyeceğini sorar.

‘Ben sana yardım edebilirim,’ dedi Zackarina. ‘Ben çok iyi bulaşık yıkarım.’

Ama babası gerek yok diye teklifini geri çevirdi. ‘Kendim yıkarsam çabuk biter,’ dedi. ‘Sen yıkarken her şey çok fazla dağılıyor. En iyisi sen dışarı çıkıp oyna.’ (Kumkurdu, s.75)

Böyle demişti babası. Yalnız başına yıkarsa daha çabuk bitirirmiş!

Zackarina, ona bir daha asla yardım önermeyeceğim, diye düşünerek mutfığa girdi.

‘Ne yapıyorsun?’ dedi Zackarina.

'Tıkaç!' dedi babası. "Bulaşık lavabosunun tıkaç! Düşürdüm, yuvarlandı... buraya... dolabın altına... elim yetişmiyor!"

'Senin ellerin çok büyük,' diyerek babasına tıkaçı verdi. Babası defalarca teşekkür etti. Ve hâlâ bulaşığa yardım etmek isteyip istemediğini sordu. (Kumkurdu, s. 80)

Sonuç

Çocukların duygularını, içsel dünyalarını anlamamız için onların gözüyle dünyayı anlamamız gerekir. Bunu yapabilmek öncelikle ebeveynlerin görevidir. Aile ortamı çocuğun gelişimi açısından en etkili sosyal ortamdır. Babanın çocuğun gelişiminde rolü yadsınamayacak kadar fazladır. Bu durumun çocuk kitabına yansması çocuk okurun karakteri içselleştirmesinde önemlidir. Aile içi iletişim, gösterilen sevgi, güven ve dayanışma duyguları çocuğu kendi toplumsal rollerine hazırlar. Çocuk kitaplarında ele alınan çocuk karakterler ve onların işleniş tarzı çocuk okur için çok önemlidir. Çocuk okur bu rolleri benimseyebilir. Verilen iletiler dolaylı da olsa okur için önem kazanır. Yapılan bu çalışmada da Asa Lind'in *Kumkurdu* adlı kitabının incelenmesi sonucunda kitapta çocuk ve baba ilişkisine yönelik iletiler incelenmiştir. Kitapta yer alan çocuk karakterin baba figürünün tutumundan etkilendiği ve toplum içindeki rollerine de bunu yansıttığı gözlemlenmiştir. Babaların özellikle okul öncesi ve ilkökul çağındaki çocuk üzerinde etkisi çok büyüktür. Çocuğu duygusal açıdan, kişilik gelişimi ve sosyal gelişimi açısından etkilediği görülmektedir. Özellikle fiziksel ve ruhsal olarak sevgi ve güven ihtiyacının çocuğa aktarılmasıyla birlikte aile içi iletişimin gerekliliği de öykü boyunca sezdirilmektedir. Zackarina adlı küçük kız ebeveynlerinin cevap veremediği çoğu durumda arkadaş olarak edindiği Kumkurdu'ya danışmaktadır. *Kumkurdu*, çocuk dünyasından anlayan ve Zackarina ile iletişim kurarken ona yol gösteren bir arkadaştır. Asa Lind, bu çocuk kitabında küçük bir kız çocuğunun aslında gelişim dönemine göre gayet normal davrandığını ebeveyn olarak anne ve babaların tutum ve davranışlarının gözlemlenmesi gerektiğini bize sunmaktadır. Sonuç olarak Asa Lind'in *Kumkurdu* kitabında gösterilen anne

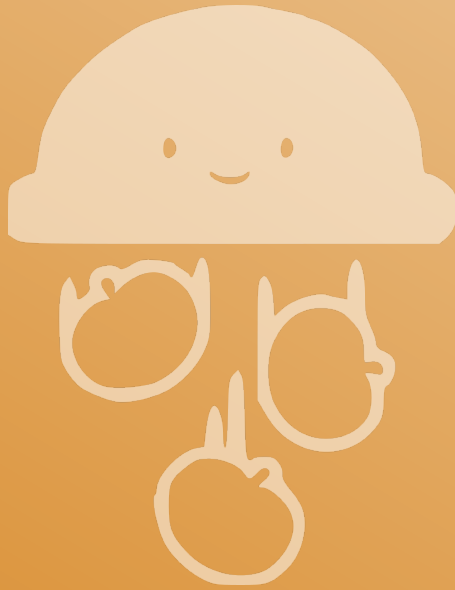
ve baba çocuğun kişilik gelişime, duygusal-sosyal gelişimine ve toplumsal gelişimine etki etmektedir. Aile içinde kurulan iletişim becerilerinin kalitesi, çocukla geçirilen vaktin önemi, sevgi ve güven ihtiyacının yansıtılmasının önemi ve gereği kitapta hissettirilmektedir.

Kaynakça

- Altınköprü, T. (2018). *Çocuk Psikolojisi*. Ankara: Hayat Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2021). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Filliozat, I. (2019). *Çocuğun Duygusal Dünyası*. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Lind, A. (2019). *Kumkurdu*. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Yavuzer, H. (2020). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yörükoğlu, A. (2020). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.

MAKALE ÇEVİRİLERİ

Franz Kafka'nın “Babama Mektuplar” Başlıklı Eseri Üzerine

José Durval Cavalcanti De Albuquerque

Özet

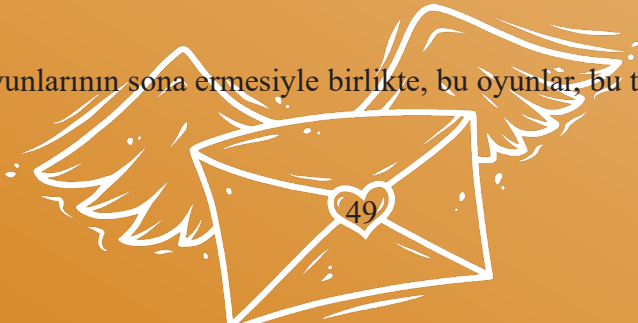
Yazar, Kafka'nın “Babama Mektuplar” başlıklı eserini yazarın/ yazarların malzemesinin psikolojik kaynaklarına ilişkin Freudyen bakış açısına dayanarak yazıldığı dönemde edebi iddialar taşımayan bir metin örneği olarak inceler. Söz konusu eserin yoğun içeriğine rağmen yine de okuma zevki uyandıran ve sanatsal olduğunu düşündürten özelliklerini anlamak amacıyla metnin yapısını kavramak için yöntem olarak Derrida, Bakhtin ve Barthes'ın fikirleri kullanılır.

Anahtar kelimeler: Kafka, okuma zevki, metnin yapısı

Creative writers like to lessen the distance between their kind and the common run of humanity; they often assure us that every man is a poet at heart and that the last poet will not perish till the previous man does. (Freud, 1908/1908, p. 143)

Psişik yaşamımızın başlangıcında, gerçekliğin şiddetinin bizi daha hoş bir durum için mücadele etmeye zorladığını öğreniriz. Freudyen görüş, yaratıcı faaliyetin ilk belirtilerinin bir ifadesi olan çocuk oyununun hazzı arzuladığını, ancak olgunlaşmanın bu faaliyeti yavaş yavaş azalttığını savunur. Çocuk için oyun ve gerçeklik farklıdır; ancak aralarında bir bağ vardır.

Çocuk oyunlarının sona ermesiyle birlikte, bu oyunlar, bu tatmin elde etme

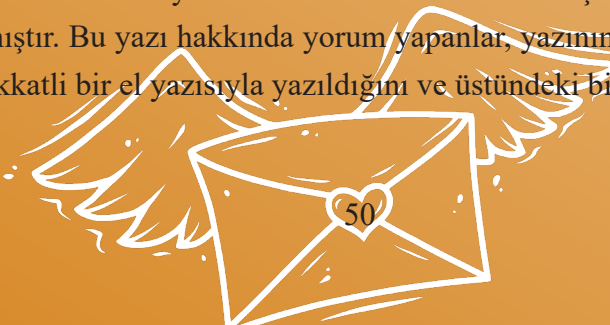

aracıyla birlikte kaybolur. Kayıp zevk bir şekilde, gündüz düşleri olarak adlandırılan yetişkin fantezisinde yeniden keşfedilecektir. Ancak, bariz olan çocuk oyunlarından farklı olarak, daha sonra ortaya çıkan fantezi gizlenme eğilimindedir. Fantezi kurmak, tatminsizliği düzeltme ve hatta dile getirilmemiş bir dileği gerçekleştirme girişimidir. Oyun da tatmini amaçlar ama bunu şeffaf ve açık bir şekilde yerine getirir. Muhtemelen bu nedenle Freud, çocukların oyun motivasyonlarına yetişkin fantezisinden daha kolay erişebildiğimizi iddia eder. Fanteziden gündüz düşlerine geçiş, güçlü bir anlık arzuyu tespit ederek, mevcut motivasyondan ortaya çıkanpsşik bir uğraşmayı ima eder. Bu, bir anıya, bu yeminin edildiği bir ana geri gönderme yapar. Ardından, arzunun yerine getirileceği gelecek için bir alan yaratılır (Freud, 1907/1908)

Psikanalizin kurucusundan biliyoruz ki, yazarın kullandığı malzeme, fantezilerimizi, rüyalarımızı ve gündüz düşlerimizi oluşturan malzemeyle aynıdır: gerçekleşmeyi talep eden arzunun dışlisindedir. Freud'a göre amaç bir arzunun yerine getirilmesidir; bir sanat eseri için de aynı şey geçerlidir. Bir çocuğun oyununun ciddiyeti yaratıcılık içerir, bu durum yazarın fantastik dünyasının duyguya gebe olması gibidir. Tiyatro oyunu, oyuncu vb. gibi edebi formlardaki hassas nesnelerin adlandırılması, çocuk oyunu ile şiirsel yaratım arasındaki dil tarafından belirlenen korumaya işaret eder. Bu görüşün ışığında , bir metin ile bir gündüz düşü arasındaki benzerlikleri inceleyebiliriz.

İyi bir roman, drama, trajedi ya da başka bir edebi yapı türü naif bir gündüz düşü olmaktan çok uzaktır. Yine de gündüz düşünde, edebi çalışmada da mevcut olan aynı tatmin arayışını buluruz. Dolayısıyla bu arayış, yazarın fantezilerinin ortaya çıktığı aynı kaynaktan doğar.

Kafka'nın “Babama Mektup” (Kafka, 2004) adlı eseri, kaleme alındığı dönem edebi amaçlar gütmeyen bir metin olduğu için seçilmiştir. Kafka bu metni babasıyla arasındaki bazı meseleleri açıklığa kavuşturmak için yazmıştır. Bu yazı hakkında yorum yapanlar, yazının büyük harflerden oluşan dikkatli bir el yazısıyla yazıldığını ve üstündeki birkaç düzeltmenin,

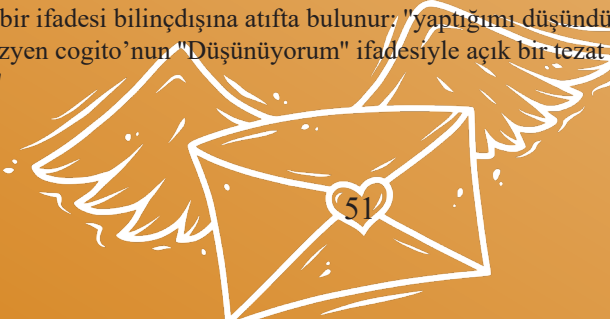

onu babasına gönderme niyetine işaret ettiğini gözlemlemişlerdir. Hiçbir zaman büyük bir başarı elde edememiş olan yazarın edebi kariyerinin durma noktasına geldiği 1919 tarihli, yaklaşık 100 sayfalık bir el yazmasıdır. Ölümünden sonra büyük ün kazanan en ünlü eserleri Metamorfoz ve Dava çoktan yayımlanmıştı. Kafka'nın eserlerindeki önemli temalardan biri olan baba otoritesini, 36 yaşında yazdığı bu belgede ele alır. Kafka'nın eserleri konusunda uzman olan Walter Benjamin ve Elias Canetti'ye göre (Bakes, 2004), bu eser şüphesiz otobiyografik bir metindir.

Çek yazar "Mektup"a, babasından duyduğu korkunun kendisini ne denli ele geçirdiğini, öyle ki "hafızamın ve muhakeme gücümün çok ötesine geçen" (s. "3) muazzam bir huşu duyduğunu etkileyici bir şekilde ifade ederek başlar. Böyle bir mektup yazmak için beyan ettiği motivasyon, bu korkutucu ve sıradışı yaratığa yakınlaşma girişimidir. Kafka'nın düşünceleri hafızasının ya da kavrama kapasitesinin ötesinde bir yerden gelir. Burası onun düşündüğü ve olmadığı yerdir.¹ Arzu ipliği, okurun gözlerinin önünde süzülen metni diker ve geçmiş, şimdi ve gelecekte oluşan bir yamalı bohçaya dönüştürür. Kafka'nın sözcükleri hayal kırıklığı ve nostalji karışımına renk vererek kağıt üzerinde hareket eder. Kullandığı sözcükler, aşıklık duygusunu ve babası tarafından dayatılan, söz konusu el yazmasına göre, ana karakterin dönüşeceği varlığa yönelik hareketlerinin önünü kesen etkileyici bir engeli anırtır. Mektupta Kafka kimi zaman pasif bir acı çeken, kimi zaman da bir seyirci olarak karşımıza çıkar, hatta babasıyla işkence dolu bir amalgam içinde yaşadığı gerçeğine ihanet eder.

Dikkatimizi çeken şey, Kafka'nın baba figürünün otoritesine atıfta bulunurken psikanalitik söyleme ilişkin gözlemlerinin ne kadar ileri görüşlü olduğudur. Çünkü bahsi geçen dönem, henüz psikanalizin doğmakta olduğu bir dönemdi. Kafka'nın anlatısı, şeyin yerine geçmesini sağlayan sembolik bir Baba'nın varlığını ve aynı zamanda Baba-Tanrı rolünü bırakmayı reddeden, ilkel sürünün Babası'na benzer, her şeye gücü yeten bir babanın

¹ Lacan'ın bir ifadesi bilinçdışına atıfta bulunur: "yaptığımı düşündüğüm yer var değildir" ki bu Kartezyen cogito'nun "Düşünüyorum" ifadesiyle açık bir tezat oluşturur, Bu yüzden ben varım."

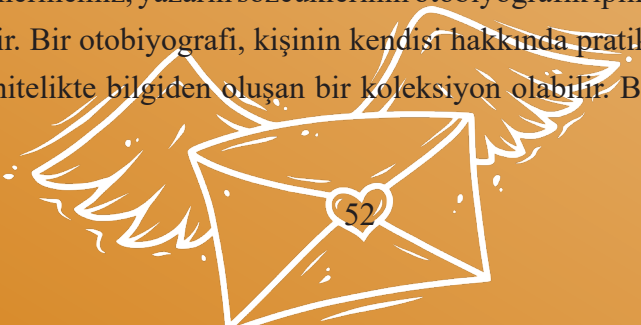

varlığını varsayar. Kafka, babası olmadan yaşayabilmek için asgari olarak ihtiyaç duyduğu gerekli koşulları kendisine sağlayacak çaresiz bir yol arayışından hararetle bahseder. Yoğun bir kırılganlık, aşağılık duygusu, enstest fanteziler, parisidal düşmanlık, suçluluk duygusu ve sürekli dehşeti tasvir eder. Mektup yolculuğunda, yazdığı anda, yazar kendisini "zayıf, ürkek, tereddütlü, huzursuz bir insan" olarak görür ve bu mektup aracılığıyla "her ikimizin yaşamasını ve ölmesini biraz daha kolaylaştırma güvencesi verebilecek hakikate böylesine yaklaştıran bir şeyi" elde etmeyi umut eder (s. 4).

“Mektup”taki edebi niyetlerin Kafka’yı yönlendirmediğini düşünebiliriz. Babası tarafından duyulmak istemiştir. Mektubu annesine verir, o da mektubu "güzel sözlerle geri verir" (s. 4). Kafka mektubu saklar ve üstüne aldığı notlarda bunun bir "avukat mektubu" olduğu yazar, sanki bir mahkeme salonunda kendini savunuyormuş gibi, babasının eğitiminde yaptığı hataların hacimli bir listesini sunar (Kafka, 2004). Ancak bu elyazmasının edebi bir belge olarak yüksek bir estetik değere ulaştığı bilinir (Bakes, 2004).

Öte yandan bu değer yüzeysel bir okumada ortaya çıkmaz. Örnek olarak, Platon'un Eczanesi (1997, s. 17) başlıklı kitabının girişinde, bir metnin ancak ilk bakışta "kompozisyonunun yasasını ve oyununun kuralını" gizlediği takdirde böyle kabul edilebileceğini yazan Derrida'yı anımsayalım. Diğer bir deyişle, bu yasa ve bu kural basit bir sunumdan kesin ve net bir şekilde algılanamaz. Bir metni anlamak için yüzeyinin ötesine geçmek gerekir. Okur, bazen kaçınılmaz olan, metnin dokusuna bir şeyler ekleme olasılığından geri durmadan "ellerini metnin üzerine koymalıdır". Buradaki "ekleme", normalde "okuma" olarak adlandırılan, okurun katkısından başka bir şey değildir. Okuma zevkinin nerede üretildiğini görme çabası bu denemeyi motive eden unsurdur.

Önermemiz, yazarın sözcüklerinin otobiyografik ipliklerle bir kıyafet dikmesidir. Bir otobiyografi, kişinin kendisi hakkında pratik ya da tarihsel-bilimsel nitelikte bilgiden oluşan bir koleksiyon olabilir. Bakhtin'e (2003)

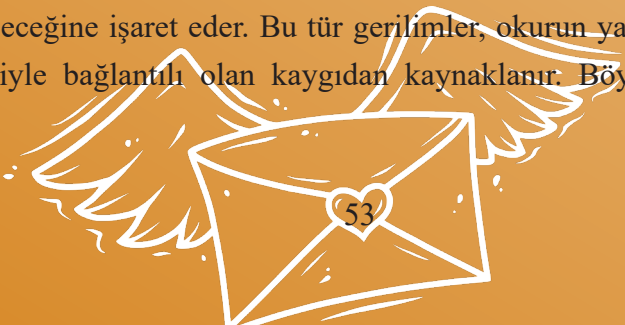
katılabilir ve metinde herhangi bir sanatsal-biyografik amaç bulamadığımızı söyleyebiliriz. "Mektup" belli bir okuyucu kitlesine ve açık bir amaca sahip olsa da, kuşkusuz edebi bir eserdir.

Kafka mektupta, anılarından yola çıkarak, idealize edilmiş nüansları ona kendisini hatırlatan bir başkasını sık sık ele alır. Hayatını başkalarının ona nasıl göründüğünü anlatarak aktarırken, anlattığı şeyin biçimsel yapısıyla iç içe geçer. Kendisini bir aktörün oynadığı role koyar ve hayatının kahramanı olmasa da hayatının içinde yer alır (Bakhtin, 2003). Anlatıcı, başkalarının değerlerini algılama biçimlerini üstlendiğinde, karakterin maskesini takmış olur. Bu biyografik yazılarda anlatıcı, kökenini, çocukluğunu, ailesini ve sosyal hayatını ortaya koyarken sevdiklerinin sözlerini renklendiren duygu yüklü ton aracılığıyla hayatının tarihini anlamaya başlar.

Anlatıya sanatsal değer kazandıran şey, dünyayı ve yazarın bu dünyayla ilişki kurma biçimini ifade etmek için kendini dönüştüren kelimenin zaferidir. Yine Bakhtin'in sözlerini kullanarak, "sanat üslubunun kelimelerle değil, dünyadaki unsurlarla, dünya ve yaşam değerleriyle çalıştığını" söyleyebiliriz (Bakhtin, 2003, s. 180). Benjamin, Kafka'nın tüm kitaplarının "asla doğurmadıkları bir ahlaka gebe anlatılar" olduğunu söyler (Kafka, 2004, s. 11).

Okuma eylemi

Metni okumaya devam ederken, derin bir mahremiyetin kederli şikâyetinin ve acı verici duygularının okuyucuda neden bir kayıtsızlık, ilgisizlik ya da dayanılmaz bir tedirginlik yaratmadığını sorarız kendimize. Okumanın önündeki bu potansiyel engellere, mahremiyetin böylesine açığa çıkmasından korkan ya da utanan anlatıcının engellerini de ekleyelim. Kendimizi itilmiş hissetmeyiz; çünkü Freud'un (1907/1908) belirttiği gibi, itilmeye neden olabilecek şey yazarın ve okurun benlikleri arasındaki engeldir. Psikanalizin mucidi, okuma keyfinin gerilimi ortadan kaldıracılabileceğine işaret eder. Bu tür gerilimler, okurun yazarınkine benzer fantezileriyle bağlantılı olan kaygıdan kaynaklanır. Böylece anlatıcı ile

okur arasındaki buluşma, aralarındaki mesafe azaldıkça daha mümkün hale gelir. Bu hareket, yazarın yaratıcı eyleminin okurun şiirsel yakınlığını etkilemesinden kaynaklanır. Bu yaklaşma ile her ikisi arasında bir alan yaratılır, böylelikle bu alan dillerin birlikte yaşamasına yol açar ve metni deneyimlemenin koşullarını oluşturur.

Peki yazar ve okur arasındaki bu ayrım bir metnin mükemmelliğinin sınanmasına izin vererek nasıl azalır? Belki de babası için yazan ve onun tarafından okunmak isteyen Kafka'nın gibi kendine özgü bir mizah anlayışının yarattığı haz sayesinde. Burada ilginç olan, yazar için bu babanın, kâğıt üzerinde süzülen kalemı yönlendiren çağrışımlarının bir yönünden başka bir şey olmadığını hatırlamaktır (Dumayet, 2002; Jamek, 2002).

Ayrışmanın azalması, metnin dokusuna, yazarın gündüz düşlerinin bencil doğasını okurun gözünde hafifletebilecek yumuşak bir doku kazandırarak da gerçekleşebilir. Böylece, belli bir şekilde, yazar fantezilerini sunarken okuru baştan çıkarır ve onu estetik (ya da biçimsel) bir zevkle ödüllendirir. Dolayısıyla, yazar ve okur arasındaki uçurumu daraltmak için kullanılan kelime manevraları veya aldatmacaları arasında bir mizah ve baştan çıkarma duygusu buluruz.

Barthes (1999) metinsel hazlar söz konusu olduğunda hiçbir "tez" in söz konusu olmadığını, yalnızca haz gibi çabuk biten bir inceleme olduğunu savunur. Ayrıca, "bedensel zevkin fizyolojik gerekliliğine indirgenemeyeceği gibi, metinsel zevkin de gramer işlemine indirgenemeyeceğini" belirtir (1999, s. 25). Yazar ayrıca edebiyatın ulaşılamaz bir gerçekliğe ulaşmaya çalıştığını ve bunu mantıklı bir şekilde başarıyormuş gibi yaptığını savunur (Barthes, 2004). Yine de, Barthes'a göre, hazzın, amacına ulaşan özneyi ele geçiren kontrol kaybında dışa vuran bir kaybın yerini aldığı söylenebilir. Metnin verdiği zevk, iyi muhakeme, imkansıza duyulan arzu ve anlatıcı-okur eşleşmesini yakalayan metin bağının bir araya geldiği anın uçarılığında yatar (Barthes, 2004).

Freud'un (1907/1908) deyiimiyle "ön haz ödülü", yazarın bize

rüşvet olarak verdiği sanatsal ve estetik değerle elde edilir. Bununla birlikte, en büyük keyif, gerilimden kurtulmaktan ve hayallerimizin tadını suçluluk ve utanç duymadan çıkarmamıza verilen örtük izinden gelir. Bu da bizi, kaybolmakta olan tatmini yeniden bulmak için sayfayı çevirmeye yönlendirir.

Kafka'nın mizahı okuyucuyu kaygı yoluyla cezbeder. Okuyucu kendini Kafka'nın mücadeleleriyle özdeşleştirdiğinde gerilim artar ama okuma ediminin stresi azalır. Burada bu etkinin, şikayetler ve talepler içeren sıradan bir mektubun okunmasıyla değil, şiir sanatının eyleminin işler olduğu bir edebiyat eseriyle elde edildiğini eklememiz gerekir.

Kaynakça

Bakes, M. (2004). Prefa'cio [Preface]. In Kafka, F. (Ed.), Carta ao Pai. Porto Alegre: L&PM.

Bakhtin, M. (2003). Este'tica da criac,aõ verbal [The esthetics of verbal creation]. Saõ Paulo: Martins Fontes.

Barthes, R. (1999). O prayer do texto [The pleasure of text]. Saõ Paulo: Ed. Perspective.

Barthes, R. (2004). Aula [Lecture]. Saõ Paulo: Ed. Cultrix.

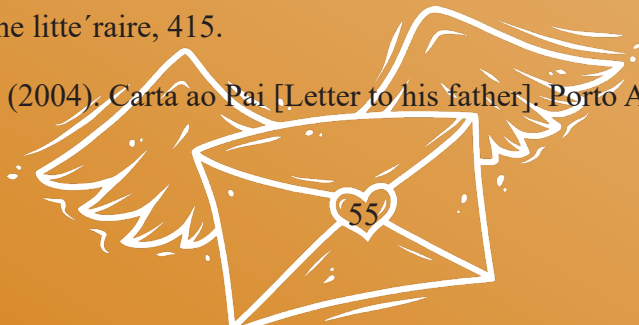
Dermayet, P. (2002). Pourquoi il faut lire Kafka [Why one should read Kafka]. Magazinne litte'raire, 409-416.

Derrida, Jacques: A farma'cia de Plataõ [Plato's pharmacy]. Saõ Paulo, Ed. Iluminuras, 1997.

Freud, S. (1907/1909). Creative writers and daydreaming. SE 141-154.

Jamek, V. (2002). Les paradoxes de l'humour [The paradoxes humor]. Magazinne litte'raire, 415.

Kafka, F. (2004). Carta ao Pai [Letter to his father]. Porto Alegre, L&PM.

Yazar

Jose' Durval Cavalcanti de Albuquerque, MD, bir psikiyatrist ve psikanalisttir. Sociedade de Psicana'lise Iracy (Iracy ve Psikanaliz Derneği) ve IFPS üyesidir.

İngilizceden Türkçeye Çeviren: Didem Şimşek

Çeviri Editörü: Büşra Yaman

Kaynak Metin: José Durval Cavalcanti de Albuquerque (2011)
On Franz Kafka's "Letter to my Father," International Forum
of Psychoanalysis, 20:4, s.229-232 (Çevrimiçi) <http://dx.doi.org/10.1080/0803706X.2011.595427>

Cinsiyet Farkları ve Çocuk Kitapları: Cinsiyet Kalıplarının İtalya'daki İtalyanca Okul Kitaplarına Yansımaları

Gabriella Seveso¹

Özet

İtalya'da, yetmişli yıllardan itibaren, çocuk edebiyatındaki toplumsal cinsiyet kalıplarının önemi üzerine düşünölmeye başlanmıştır. Yine aynı dönemde kız ve erkek çocuklara yönelik kurmaca metinlerin oluşturulmasında sıra dışı bir değışiklik yaşanmış ve birçok yayıncı geleneksel, toplumsal cinsiyet kalıplarının dışına çıkan hikâyeler ve karakterler sunmaya başlamıştır. Bu ürünlerin büyük bir kısmını okul kitapları oluşturur. Bazı araştırmalar, okullardaki okuma metinlerinde yer alan örüntü ve davranışların önemine işaret etmiştir. Bunun yanı sıra, Avrupa düzeyinde, yayıncıları cinsiyet farklılığı sorununa duyarlı olmaya davet eden bir düzenleme hazırlanmıştır (POLITE Projesi). Buna rağmen üretilen eserler geleneksel kalıpları içermeye devam etmektedir. Okumakta olduğunuz makale, son yıllarda İtalya'da gerçekleşen tartışmaları yeniden ele almakta ve Lombardiya'da, ilkokullara yönelik hazırlanan ders kitaplarına ilişkin mikro araştırmanın sonuçlarını size sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı. Cinsiyet kalıpları. Okul kitapları.

Çocuk Edebiyatı ve Cinsiyet Farklılıkları: Son yıllarda İtalya'da gelişen tartışmanın tarihsel olarak yeniden oluşturulması İtalya'da, çocuklara ve gençlere yönelik üretilen yayınlar son yıllarda önemli bir gelişme göstermiştir; köklü yayınevleri, gerçekten de bu kitleye yönelik çok sayıda

¹ Pedagoji ve Eğitim Kurumları Profesörü - Milano-Bicocca Üniversitesi – Formasyona Yönelik Beşeri Bilimler Bölümü. E-mail: gabriella.seveso@unimib.it.

kitap serisini piyasaya sürerken sadece hedef kitleye yönelik yeni yayınevleri de yayıncılık sahnesine çıkmıştır. Böylesi istikrarlı bir büyüme karşındaysa belirtilen yöntemin önemine yönelik yansıma o kadar da tutarlı bir artış göstermemiştir. Bazı yazarlar, belki de türün karmaşıklığından dolayı çocuk edebiyatına gösterilen eleştirel dikkat eksikliğine dikkat çekerek türün nasıl “görünmez” kaldığını hatırlatırlar (BESEGHI, GRILLINI, 2011). Çocuk edebiyatı, ikincil öneme sahip bir tür olarak algılanmakta ve böylece bu türün kız ve erkek çocukların yaşamını önemli derecede etkileyebileceğinin farkında varılmayan ciddi bir bilinçsizliğe yol açmaktadır.

Okuduğunuz makalede, çocuk ve gençlik kitaplarındaki cinsiyet farklılıklarıyla ilgili ileti ve kalıpların yarattığı soruna odaklanacağız. Bu bağlamda, İtalya’da bahsi geçen özel alanla ilgili olarak pedagojik fikirlerdeki evrimi gözler önüne sermek uygun olacaktır; belirtilen fikirler, son yıllarda bazı yazarlarca da onaylanmıştır; araştırmacılar, gelişim çağındaki bireylerin ulaştığı ve bazen, yeterli farkındalığa sahip olmayan yetişkinlerce sunulan kitapların, çizgi romanların, okul metinlerinin aktardığı cinsiyete yönelik iletilerin önemini vurgulamışlardır.

Gerçekten de kitaplar, çizgi romanlar ve okul metinleri çocukların ve gençlerin sosyalleşmesi ve kültürlenmesi sürecinde son derece önemli birer araçtır. Söz konusu ürünler, olay örgüsü, durum evreni ve karakterler üzerinden, gelişim çağındaki bireylere, gündelik hayata paralel, küçük okuyucuları büyüleyen ve baştan çıkaran hayali ve sembolik bir dünya sunarak onlara cinsiyetle ilgili onları derinden etkileyecek mesajlar verirler. Çocuk ve gençlik edebiyatında yer alan modeller ve anlamlar her bir çocuğun özdeşim sürecinde ve kimliğinin inşası sırasında gerçekten de oldukça belirleyici etmenlerdir.

Konu hakkında öncü çalışmalar yapan Elena Gianini Belotti, 1978 yılında görüşlerini şöyle aktarmıştır:

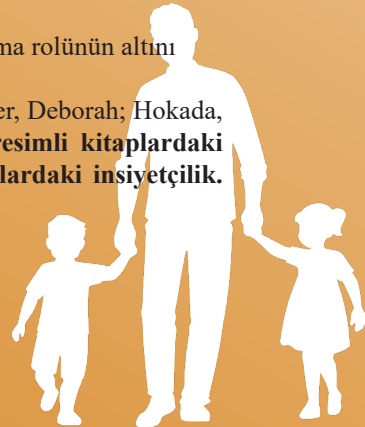
Çocuk hikâyelerini olduklarından daha zararsız görüyoruz. Oysa, bu anlamda, yaşadığımız toplumun kültürel değerlerini aktarmaktalar; bunlar, kişinin nasıl yaşadığı ya da yaşaması gerektiği veya yaşadığı şeylerin hangisinin iyi ya da kötü, güzel ya da çirkin olduğu, neyin istenmesi neyin istenmemesi gerektiği hakkındaki kesin göstergelerden oluşur (GIANINI BELOTTI, 1978, s. 8)².

Tam da bahsi geçen yılda söz konusu yazarın, ABD ve Büyük Britanya'daki çocuk ve gençlik edebiyatındaki toplumsal cinsiyet kalıpları üzerine yaptığı araştırmaları bir araya getirdiği bir kitabı yayımlanmıştır³. Yapılan araştırmalar, farklı yaş gruplarına yönelik metinler üzerinde ve farklı ülkelerde gerçekleştirilmiştir; ancak şaşırtıcı derecede homojen sonuçlar elde edilmiştir; öyle ki yok sayılan ya da ikinci sınıf görülen kadın karakterlere kıyasla erkek kahramanlar açık ara baskındır. İlgili araştırma kapsamında incelenen metinlerdeki erkek karakterler maceracı, hareketli vb. şekilde tasvir edilirken, aynı metinlerdeki kadın karakterler ise daha edilgen, hareketsiz ve kısıtlanmış olarak betimlenmiştir.. Temsil edilen yetişkin karakterler de cinsiyet temelinde oldukça kalıplaşmış karakterlerdir. Yetişkinlerin ve çocukların kişilik özellikleri geleneksel cinsiyet kalıplarının getirdiği yargılara fazlasıyla bağlıdır (kızlar ve kadınlar tatlı, eğitilmiş, korkak ve kibardır; oğlanlar ve erkekler ise cesur, zeki, kararlı ve rekabetçidir vb.). Önceden de belirttiğimiz üzere bu araştırma, 1978 yılında, cinsiyet ayrımcılığı yapmayan metinler önermek için Mc Graw-Hill yayınevinde hazırlanan bir belgenin ortaya çıkmasına ön ayak olmuştur.

İlerleyen yıllarda konuyu İtalya bağlamında ele alan başka araştırmalar da gerçekleştirilmiş, çocuk ve gençlere yönelik kurmaca kitaplardaki toplumsal cinsiyet kalıplarının dikkate alındığı incelemeler yapılmış ve bu kalıpların hangi şekillerde aktarıldığının altı çizilmiştir;

2 Çocuk edebiyatının Batı kültür tarihinde oynadığı ağır koşullandırma rolünün altını çizen satırlar şimdiye kadar pek çok kez vurgulanmıştır.

3 Kitabın içerdiği çalışmalar şu şekildedir: Weitzman, Lenore J.; Eifler, Deborah; Hokada, Elisabeth; Ross, Catherine. **Okul öncesi çocuklar için sunulan resimli kitaplardaki cinsiyetçi roller üzerine terbiye**. Czaplinski, Suzanne. **Resimli kitaplardaki insiyetçilik**. Lobban Gleys. **Okuma kitaplarındaki cinsel roller**.

örneğin, çoğu kez, maceradaki kahraman erkektir ve kadınlara ya arka plan rolü ya da “yardımcı” rolü düşmektedir. Erkek ve kadınların dâhil olduğu etkinlikler ve içinde bulundukları durumlar cinsiyete göre çeşitlenmektedir. Jestler, nesneler, mekanlar da cinsiyetle yakından ilgilidir. Dolayısıyla çocuk ve gençlik edebiyatının farklılıklarla ilgili mesajlar (bazen örtülü de olsa çocuğa nüfuz eden ve muhtemelen bu nedenle etkili olan mesajlar) sunmakta önemli bir araç olduğu ortaya çıkmıştır.

İtalya’da bu konular hakkında fikir yürütülmesine ön ayak olan araştırmacı Emi Beseghi, birkaç yıl öncesine kadar, özellikle macera romanları başta olmak üzere çocuk edebiyatındaki belli başlı kahramanların erkek olduğunu, kadın figürlerin ise ikincil bir rol oynadığını vurgulamıştır:

Bu durum –der Beseghi– kız çocuklarının, sembolik açıdan oldukça zengin olan maceradan dışlanması anlamına geliyor. Yolculuk, öncülük, keşfetme özgürlüğü, deneyimleme, kendi başına tanımak ve öğrenmek gibi pek çok değerli temayı da içinde barındıran bu tür, bir başka deyişle macera, kızlar için yasak alan olarak düzenlenmiştir (BESEGGHI, 1992, s. 136).

Böylece, kızlar için ayrılan alan eylemleri kısıtlı, kendi içinde bilgi ve keşif bakımından sınırlı bir alan bırakmaktadır. Birçok yazar, bu anlamda, geleneksel edebiyatta kızlara ayrılan kaçamak özellikleri ve sınırlı alanları yineleyip durmakta, rol dağılımının getirdiği belirli iletilere atıfta bulunmaktadır; aslında böyle yaparak bir ayrıma neden olmaktadır:

Erkek etki alanı kültürle daha çok bağlantılı, öğrenmeye ve halka daha açık, itibara ve güce daha çok odaklanırken kadınların etki alanı ise daha çok doğayla, içgüdülerle sınırlı kalıyor; kendi içine kapalı, bağımlılığa tabi bir çizgi izliyor (ULIVIERI, 1995, s. 89).

Bu konuda benzer düşüncelere sahip başka isimler de vardır: Roberto Faeti (1998) geleneksel anlatıda kız çocuklarının kaderinin genellikle şiddet kurbanı olan son derece kalıplaşmış küçük kızlar ya da kendilerini her türlü yaratıcılıktan mahrum bırakan sefil tuzaklar arasında kapana sıkışmış etkisiz karakterler olduğunu vurgular.

Böyle bir ortamda, edebiyatta, sayısı oldukça az olmakla birlikte alternatif ya da “saldırgan” rol ve kişiliğe bürünen kız çocuklar ve ergen kızlar da vardır. Ulivieri (1995) bizlere, daha on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında (1868- 1869) geleneksel kadın figürlerinin (Meg, Amy) yanı sıra daha az geleneksel ve daha karmaşık, bazı yönlerden de alternatif sunan karakterleriyle (Jo) meşhur Küçük Kadınlar’ına hayat veren Louisa Alcott’u örnek gösterir⁴.

Çocuklar için yazılan kurmacalardaki klişelerle karşılaştırıldığında gerçek ve tam olarak asi başka yabancı karakterler de bulunmaktadır: 1945 yılında İsveçli yazar Astrid Lindgren’in yarattığı Pippi Uzunçorap, bağımsız, girişken, alaycı bir kız çocuğudur ve geleneksel itaatkâr, zarif ve durgun kız çocuğu imgesinden oldukça farklıdır. 1958 yılında Pippi’yi İtalyancaya çevirip yayınlanan Donatella Ziliotto da neredeyse bu yıkıcı karakterin bilincindeydi ve gerçekleştirdikleri yayın sürecini bütün açıklığıyla hâlâ hatırlamaktadır:

Pippi aracılığıyla İtalyan kızlar da güçlü ve bağımsız olabileceklerini hayal edebileceklerinin ve büyüdüklerinde, üzerlerinde baskı oluşturabilecek her şeyi ya da var oluşlarına, hareketlerine ve düşüncelerine engel teşkil edebilecekleri kendilerinden uzaklaştırmayı arzulayabileceklerinin farkına vardılar (ZILIOTTO, 2008, s. 176).

İtalyan kamuoyunun bir kısmı şaşkınlık ve merak, diğer kısmı ise kuşku ve protesto halindeydi; bununla birlikte kuşkusuz, geleneksel karakterlerden daha az güven veren, böylesine alaycı ve bir o kadar da bağımsız bir kahramanın bir kırılma modeli olarak algılanmasına tanıklık ediyorlardı⁵.

Bu nedenle, yetmişli yıllara kadar kadın kahramanlar, bahsettiğimiz figürler dışında geleneksel kalıplara bağlı kaldı; yetmişli yıllara

4 Alcott’un bahsi geçen romanın İtalya’da, yirminci yüzyılın başında yapılan çevirisi kısmi bir çeviriydi, metnin tamamı çevrilmemişti; ancak sonrasında önemli bir başarı elde etti ve hayal gücü üzerinde ölçülmesi zor bir etki bıraktı, sayısız televizyon uyarlaması, tiyatro dramaları ve animasyonları yapıldı.

5 Pippi Uzunçorap’ın maceraları ancak 1970’lerde bir televizyon dizisine dönüştürülmüştür.

gelindiğindeyse İtalya’da, biraz akademisyenlerin fikirlerinin etkisi, biraz da söz konusu dönemde kamusal alanda aktif olan feminist hareketler sayesinde çocuk edebiyatında kalıplardan kurtulmaya çalışan ve yeni karakterler ile yeni konular ortaya koyan bir üretime geçildi.

Örnek vermek açısından, La Storia Yayınevi “Kızlar tarafından,” diye adlandırılan ve cinsiyet farklarının arkasındaki soruna odaklanan hikâyeler öneren başarılı bir kitap serisine hayat verdi: Bu seride bulunan hikâyeler, cinsiyet farklılığı konusunu incelikle ve mizahla ele alıp geleneksel kalıpları yıkmış ya da geleneksel edebiyatın reddettiği yaratıcı, yaşama bağlı ve güçlü kadın figürleri sunmuştur.

Bununla birlikte, çocuk ve ergenlere yönelik bütün üretim ağlarının bu yenilikçi, daha karmaşık, çoklu ve klişelerin dışında kalan hareketi yetmişlerde yaşamadığını söylemeliyiz: Örneğin çizgi roman dünyası bu anlamda kendini oldukça yavaş bir şekilde yenilemektedir ve kadın karakterlerin hâlâ fazlasıyla geleneksel kaldığı hikâyeler yayımlamaya devam etmektedir. Gerçekten de çoğu durumda, İtalya’daki üretim, fazlasıyla geleneksel konulardan ve karakterlerden oluşan ABD temelli çevirilere ve uyarlamalara bağlıdır. Walt Disney çizgi filmlerindeki, okuyuculara oldukça kalıplaşmış ve şematik kadın modelleri sunan, sevecen, havai ve edilgen hareketler ve tutumlar sergileyen kadın karakterleri düşünmek (Mini Fare, Daisy) bile bunu anlamaya yetmektedir.

Kız çocuklarına ve genç kızlara önerilen kadın modeli çıtı pıtı, baştan çıkarıcı, görünüşte kırılgan ve gönül eğlendirebilir, kendi hedeflerini gerçekleştirmek ya da kişisel yeteneklerini geliştirmekle uğraşmaktansa, ya ekonomik olarak yeterli bir eş ya da sorunları ve olumsuz durumları çözebilen bir erkek arkadaşıla “eşleme” sağlamak için çekiciliğini kullanması gereken bir karakterdir (SEVESO, 2000, s. 32).

Belirli Bir Ürün Türü Olan Okul Kitapları Hakkında Fikirler

İtalya’da okul metinlerinin üretimi, son yıllarda dikkate değer bir gelişme gösteren ayrı bir yayıncılık sektörü oluşturmuştur; bunun nedeni

birçok yayınevinin kendini bu işe adanması ya da bakanlıkların belirttikleri, okullarda yaşananlar ve eğitim sistemindeki uygulamalarda yapılan değişikliklerin daha geniş ve çeşitli bir üretim gerektirmesindendir.

Pek çok yazarın da işaret ettiği gibi bu tür ürünler, gerek “tarafsız” görünen (veya öğretmenlerce böyle kabul edilen) içerikteki olay örgüsü ve karakterler, gerek söz sanatlarının isabetliliği açısından cinsiyet modellerinin aktarımı için oldukça önemli araçlardır.

Belirtilen özel alanla ilgili olarak daha 1973’de Tilde Giani Gallino, İtalya’daki ilkokullarda kabul edilen bir düzine metnin analizini yaptığı ilgi çekici bir makale yayınlamıştır. Yapılan analiz, ilgili metinlerdeki kahramanların büyük çoğunluğunu erkek karakterlerin oluşturduğunu bir kez daha göstermiştir. Ardından, metinlerde daha az rastladığımız, ikincil ve edilgen rollerle sınırlandırılan kadın karakterleri belirtmiştir. Yazar, söz konusu makalesinde son olarak etkinliklerin, kişiliklerin ve eylemlerin geçtiği mekânların da cinsiyete göre çeşitlilik gösterdiğini vurgulamıştır (erkekler ile macera, hareket, açık ve sınırsız alanlar arasında bir ilişki varken kadınlarla edilgenlik, sınırlı alanlar, ev içi ya da gündelik faaliyetler arasında bir bağ kurulmaktadır).

Bu düşünceler, o yıllardan başlayarak, eğitim yayıncılığındaki fazlasıyla yoğun kalıpların varlığını ortaya çıkarmaya yönelik pek çok araştırmaya ön ayak olmuştur. Bu incelemeler arasında, 1985 yılında Rossana Pace’nin düzenlemesini yaptığı, içeriğinin yanı sıra Kadın ve Erkek Arasında Fırsat Eşitliğinin Sağlanması Ulusal Komisyonu’nun girişimleri sayesinde gün yüzüne çıkmasından ötürü de oldukça dikkat çeken **İlkokul Metinlerinde Erkek ve Kadın İmgeleri** başlıklı cildin yayımlanması epey önemli bir noktadır. Bir başka deyişle bu metin, böylesine önemli eğitsel konulara siyasi ve kurumsal dünyanın da ilgi gösterdiğinin bir işaretidir.

Birkaç yıl sonra pedagog Simonetta Ulivieri İtalya’nın Birleşmesi’nin ardından yayımlanan okul kitaplarındaki kadın figürlerin nasıl olduğuna, son derece katı ve geleneksel bir şekilde klişelere yer verdiklerine dikkat çekmiştir

(1990). Yazar bunun, savaş sonrası dönemde de yinelenildiğini belirtir, “Ders kitaplarında karşımıza en çok ‘melek kadın’ olarak tanımlayabileceğimiz kadın figürü çıkar; bir başka deyişle hastalara göz kulak olan fedakârlık ve inanç görevinin yerine getirilmesi için kutsal çağrıda bulunan dindar bir kadın, Peri ve Meryem’in yanı sıra yer ile gök arasında aracılık eden bir melektir” (ULIVIERI, 1995, s. 99-100). Bu gerçek dışı figürün yanı sıra gerçek kadınlarla da karşılaşmak mümkündü ancak bu kadınlar ya kendini annelik rolüne adanmış ev hanımlarıydı ya da ikincil konumda ve yetersiz rollerdeydiler. Ulivieri’ye göre ancak yetmişli yıllara gelindiğinde okul kitaplarındaki erkek ve kadın figürlerinin temsilinde çekinilerek ve yavaş yavaş da olsa ilk değişimler ortaya çıkmaya başlamıştır.

Yapılan araştırmalardan ve buna ek olarak cinsiyet ayrımcılığı konusundaki uluslararası taleplerden (her şeyden önce 1985 Pekin Platformu’ndan) yola çıkarak Avrupa’da POLITE (Fırsat Eşitliği ve Okul Kitapları) Projesi’nin ayrıntılarının geliştirilmesine başlandı; aşağıdaki paragraftan da anlaşılabileceği üzere bu proje okullarda okutulan kitaplardaki cinsiyet ayrımcılığı sorununu etkili önlemlerle çözmeyi hedefliyordu:

POLITE kültür, eğitim ve yayıncılık alanlarında düşündürmeye ve bunun sonucu olarak ders kitaplarındaki kültür, tarih, siyaset ve bilim alanlarındaki erkek ve kadın önemli insanların cinsiyet ayrımı yapılmaksızın ders kitaplarında yer almasına özendirmek amacıyla doğan okul yayıncılığı için oluşturulan bir Avrupa özdenetim projesidir (<http://www.aie.it/polite>).

POLITE Projesi somut olarak bazı temel özelliklere sahip okul metinleri yayınlamayı öneriyordu; bu özellikler şunlardır: Cinsiyetçilik ve cinsel kalıplardan kaçınılması, farklılıkların dengeli bir şekilde temsil edilmesi, cinsiyet farkı kültürü üzerine bilgilenmeye özendirmek ve üslubu yeniden gözden geçirmek. Çizim seçimlerini de güncellemek ve yeni duruma göre uyarlamak gerekiyordu. Buna ek olarak 1999 yılında, İtalya Yayıncılar Birliği, ders kitaplarında her iki cinsiyete de değer verecek bir bakış açısı önerme gayesiyle dikkat çekici **Özdenetim Kuralları**’nı tasarladı.

Okul Kitapları, Kadın Öğretmenler, Cinsiyetçi Üslup Hakkında Fikirler

Bu sırada, seksenlerde ve doksanlarda, okul metinlerindeki cinsiyetçi kalıpların varlığını kınamanın yanı sıra kadınların okuldaki rolü, eğitim ve okul bağlamında ve hatta daha genel olarak günlük yaşamda kullanılan dil üzerine her zamankinden daha dikkatli ve ayrıntılı bir şekilde düşünölmeye başlanmıştı.

Elena Gianini Belotti'nin, geleneksel erkek ve kadın kalıplarının fazlasıyla kasvetli ve bilinçsiz bir şekilde nasıl da süre geldiğini ortaya koymak için anaokulu öğretmenleri ve çocuklar arasındaki etkileşimleri analiz ettiği **Kızlar Tarafından** (1973) başlıklı ünlü metninin yayımlanmasıyla birlikte kadınların okuldaki rolü üzerine düşünölmeye çoktan başlanmıştı. Yayımlandığı dönemde neredeyse kafa karıştırıcı görünen bu derin incelemeye, artık durdurulması mümkün olmayan, öğretimin kadınlaştırılması olgusunu inceleyen ve giderek genişleyen bir edebiyat eşlik ediyordu. Araştırmalar, kadınların eğitimdeki varlığının şimdiye kadar ya eğitim rolünün toplumsal olarak pek dikkate alınmadığını ya da bakıcılık işinin doğası gereği kadınlara ait olduğunu belirten köklü klişelerin varlığına kesinkes işaret etmekteydi (CHISTOLINI, 1983). Yakın zamanda, tıpkı dişileştirmede olduğu gibi, öğretmenler tam olarak geleneksel mesajlar ilettiklerinden kadınların özgürleşmesi ve çürütme politikasını etkisiz hale getirmek gibi paradoksal bir etkiye sahip olduğu yinelendi:

Kitlesel eğitim sayesinde kadınlar, İtalyan toplumunun en eğitimli ve potansiyel olarak en gelişmiş (devrimciliklerinden bahsetmiyorum bile) parçası olmalarına rağmen –diye yazar Conciliis– onları şekillendiren okullardaki sözcük dağarcığı, astlık ve aşağılık anlamlarında bilinçsizlik derecesinde kadınsıdır (DE CONCILIIS, 2012, s. 47).

Bu araştırmalarla eş zamanlı olarak doksanlı yıllardan başlayarak, dildeki cinsiyetçilik teması üzerine birtakım uyarıcı çalışmalar yapıldı: Bu konuyla bağlantılı olarak Alma Sabatini yayımladığı, **İtalyan Dili İçin Cinsiyetçi Olmayan Kullanım Önerileri** (1986) ve **İtalyan Dilinde**

Cinsiyetçilik (1986) kitaplarında kitle iletişim araçlarında ve eğitim yayıncılığında kullanılan dil üzerine yaptığı araştırmaların sonuçlarını gösteriyor, dilde mevcut sayısız ve yaygın ayrımcı kullanım ile yöntemleri ve fazlasıyla yaygın cinsiyet kalıplarını vurguluyordu.

2000’den Sonra: En Güncel Araştırmalar

Bu yüzyılın başından itibaren, halen sınırlı bir alanda olsa da çocuk yayıncılığı hakkında yapılan araştırmalarda ilginç ve ilham verici bir gelişme yaşandı; böylece dil ve dilin, eğitim kurumları ile okullarda kadınların rolü üzerindeki etkilerine de yer verildi. Bununla birlikte, tüm sosyolojik ve pedagojik çalışmalarda olduğu gibi, genişleyen araştırmalardaki gerçekliğin gitgide daha da karmaşık, değişken ve tanımlanması güç bir hale geldiğini belirtmeliyiz.

Çocuk ve ergen edebiyatına bakıldığında yayınevlerinin üretimlerinin cinsiyet farklılığı konusunu ilginç ve ilgi çekici bir şekilde ele alan metinler ortaya çıkarttıkları görülmektedir; bunlar, geleneksel metinlerin yanı sıra küçükler ve hatta bebeklere bile alışılmadık hikâyeler ve karakterler sunan kitaplardır (Örneğin bu durum, Coccole Book ve Giunti Kids’in yayımladıkları bazı kitaplarda ve Settenove’nin tüm ürünlerinde görülebilir). Bazı yayınevleri basmakalıp olmayan ya da özgün hikâyeler sunan kitap serileri yaratmıştır; bu noktada, sadece adını alıntılatacağımız, Emme Edizioni’den çıkan “Muhteşem Prensesler” serisini örnek gösterebiliriz; bahsi geçen serideki kadın kahramanlar cesur, kararlı, hatta biraz tuhaf, yaratıcı ve karmaşıktır. Geleneklerin dışındaki hikâyelere, karakterlere ve sembolik temsillere yönelik gerçekleştirilen bu üretim kıpırtısı, yapılan son araştırmalar ve çalışmalarda da vurgulanmaktadır (LAZZARATO, ZILLOTTO, 1987).

Çocuk ve gençlik kurmacalarındaki bu uyanış modelleri karşısında toplumda ve siyasi müdahale bağlamında çelişkili ve hatta şüpheli durumlara tanık olduk; son günlerde bazı siyasi güçler ya da bazı bireysel temsilciler fazlasıyla tuhaf kaçan görüşler takınmaktalar. Bu durum, oldukça şiddetli,

ancak çocuk edebiyatı konusunda son derece yanıltıcı tartışmalara yol açtı. Ne yazık ki bu tartışmalar, genel olarak kimlikler ve farklılıklar temasıyla ilgili bazı klasik metinleri tehlikeli olarak niteleme noktasına vardığından özellikle popüler düzeyde önemli ölçüde kafa karışlığına neden olmaktadır (Bakınız; Leo Lionni'nin *Piccolo Blu, Piccolo Giallo*'su ya da yine aynı yazarın *Pezzettino*'su⁶).

Yayıncılıktaki bu işaretlerin bazı alanlardaki tutarsızlığı devam etmektedir. Çizgi romanlara baktığımızda fazlasıyla geleneksel ürünlerin yayımlandığını görmekteyiz: Walt Disney ürünlerinde halen oldukça açık bir şekilde geleneksel kalıplara bağlı karakterler bulunmaktadır ve kız ile erkek çocuklarına farklı farklı hitap edecek çeşitli dergiler sunulmaktadır (belirtilen dergiler daha kapaklarından başlayarak oldukça geleneksel ve kalıplara uygun şekilde tasarlanırlar; pembe rengin yaygınlığı, estetiğe odaklı yazılar vb.). Bu bağlamda, Walt Disney'in klasik kahramanlarından hikâyeler sunan ve kadın kahramanları ya göz yaşartıcı ya şirin ya da tutarsız maceralara dalan karakterler olarak tasvir eden aylık *Storie con il fiocco*'ya bakılabilir. Dergilerde yer alan ve küçük kız okuyuculara, kalıplaşmış içerik ve yöntemlerle yemek tarifleri, ufak tefek psikolojik ipuçları, moda ve güzellik tüyoları sunan köşe yazıları bu durumun en çarpıcı yönünü oluşturmaktadır (sayfalar küçük kalplerle, oldukça şirin çizimlerle doludur).

Kız çocuklarına ve genç kızlara yönelik üretimdeki pek çok örnekte görüldüğü üzere geleneksel kalıplara daha az çağrışım yapan kapaklara sahip ürünlerin alışılmışın dışında hikâyeler ve “norm”un dışında kadın karakterler sunduğu görülmektedir. İster Bonelli Yayınevi, ister Marvel olsun, özellikle gençlere yönelik çizgi romanlar yayımlayan yayınevleri fiziksel açıdan fazlasıyla kalıplaşmış kadın kahramanlar sunmakla birlikte cesareti, mücadeleciliği, bağımsızlığı ortaya çıkan karakterler yarattılar.

Irene Biemmi'nin 2010 yılında, özellikle okul kitaplarını merkeze alan çalışması oldukça dikkat çekicidir; araştırmacı, çeşitli yayınevlerine

6 Bu hikâyeler hakkında İtalyan gazetelerinde çok sayıda makale yayımlandı. Örneğin bakınız; Maria Novella de Luca'nın makalesi: Dizin'deki Kitaplarda Çocuklara Yönelik Başyapıtlar Da Yer Alıyor. Repubblica Gazetesi, 4 Temmuz 2015.

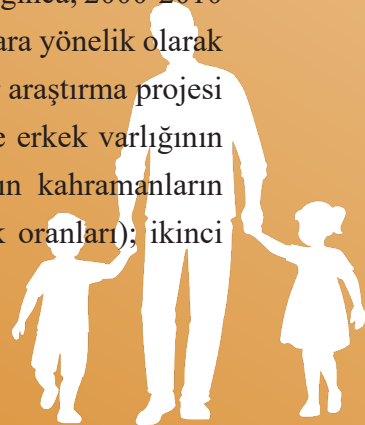

ait, ilkokul dördüncü sınıflara yönelik on adet okuma kitabının incelemesini yapar ve ne yazık ki bu metinlerin, yayıncılarının **POLITE Projesi**'nin altında imzasına bulunmasına rağmen projenin belirlediği ölçütlere uymadıklarına dikkat çeker; metinlerdeki hikâyelerin hem çizimlerinde hem de içerik desteğinde son derece geleneksel kadın ve erkek kalıplarına yer verilmiştir. Bu araştırma, metinleri tüm yönleriyle ele alıp cinsiyetle ilişkilerini göstererek, gerek karakterlerin özellikleri ve içinde bulundukları durumlar, gerek yer ve konu aracılığıyla geleneksel mesajların nasıl iletildiğini belirterek titiz bir çalışma sunmaktadır. Araştırmada, günümüz erkek ve kız çocukları için çağdışı sonuçları olabilecek böylesi geleneksel modellerin hâlâ nasıl var olabildiği sorgulanmakta ve bilgi aktarımı konusunda halen kullanıla gelen kalıpları yıkmada öğretmenlerin ne kadar da temel bir role sahip olduğunun altı çizilmektedir.

Bu konular hakkında öğretmenleri bilgilendirici eğitimlerin verilmesi ne yazık ki şu anda pek yaygın değildir, bu durum oldukça hassas bir konudur ve bakanlıklar da konuyu yeterince desteklememektedir; dolayısıyla da öğretmenler, çoğu kez metinlerde aktarılan modellerin ne kadar önem taşıdığı konusunda ya da erkek ve kız çocuklarının gerçekten eşit haklara sahip olmasını destekleyecek, tüm farklılıklara değer verecek şekilde kadın öğretmenler olarak nasıl bir rol oynamaları gerektiği hakkında farkındalık kazanamamışlardır (Bkz. DE CONCILIIS, 2012).

Kuzey İtalya Bağlamında Gerçekleştirilen Bir Mikro Araştırmanın Sonuçları

Çocuklara ve gençlere yönelik kitaplar ve bu kitaplardaki toplumsal cinsiyet kalıpları üzerine on yılı aşkın zamandır süre gelen tartışmaların ulaştığı ilgi çekici sonuçlardan yola çıkılarak, R. Massa Beşerî Bilimler Bölümü, Pedagoji ve Eğitim Kurumları Tarihçesi Başkanlığınca, 2000-2010 yılları arasında temel yayınevlerince ilkokul üçüncü sınıflara yönelik olarak yayımlanan rastgele kitapları analiz etmeyi amaçlayan bir araştırma projesi geliştirildi. Projenin ilk aşamasında kitaplardaki kadın ve erkek varlığının nicel olarak incelenmesi öngörülmüştür (erkek ve kadın kahramanların yüzdesi ve ayrıca ikincil rollerdekilerin de yüzde olarak oranları); ikinci

aşamadaysa, önerilen rollerin cinsiyetle bağlantısı nitel olarak incelenmiştir. İlk olarak eldeki metinler edebi türlerine göre ayrıştırılmaya çalışılmıştır (gerçekçi metin, fantastik metin, açıklayıcı metin) ve metin türü ile yazarın, kahramanların ve karakterlerin cinsiyeti arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır.⁷

Sonuç olarak izlenen metin analizi yöntemi şu şekildedir: yazarın cinsiyeti; kahramanların cinsiyeti; karakterlerin cinsiyeti; kahramanların ve karakterlerin yaşları; iş hayatındaki rolleri ile metnin geçtiği yer ve zaman.

Toplanan veriler her halükarda kayda değerdir. Gerçekçi metinleri çoğunlukla kadın yazar yazmıştır (%54). Kitapların %67'sinde kahramanlar kadındır; buna ek olarak karakterlerin çoğu da yine kadındır (%55): Ancak bu verileri değerlendirirken, metinlerde geçen yer ve zamanı da dikkate almak gerekmektedir; seçilen yerler ya okul ya ev ya da fazlasıyla kadınsı olarak algılanabilecek alanlardır. Belirttiğimiz durumu, kahramanların ve karakterlerin profesyonel rolleri üzerinden doğrulamaya gittiğimizde de aynı sonuçla karşılaşırız: gerçekten de kadınlar için karşımıza öğretmen, eğitimci, müdüre, çocuk bakıcısı gibi roller çıkarken erkek karaktere verilen tek profesyonel rol ise şoförlüktür. Bakım ve eğitim alanındaki tüm meslekler kadınlara atfedilmiştir.

Olayların geçtiği yerlerin analizi, yukarıda belirttiğimiz düşünceyi destekler niteliktedir: Sonuç olarak açık ve kapalı alanlar arasında önemli bir denge olduğu ortaya çıkmakla beraber bu veriler kahramanların cinsiyetleriyle birleştirildiğinde kayda değer bir hal alır. Kadın kahramanların yer aldığı metinlerin sadece %42'sinin açık mekânlarda geçtiği, erkek kahramanların bulunduğu metinlerin ise %69'unun açık mekânlarda geçtiğini görmek mümkündür.

Açıklayıcı metinlere gelince, kadın ve erkek yazarlar arasında önemli bir denge vardır. Kahramanların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır

7 İncelenen kitapların çoğunluğunun duygusal alanlara ya da deneyim alanlarına veya didaktik bağlara yönelik alt kollara ayrıldığını gördük; ancak bazı kitaplar metin türleri açısından zengindi.

(%69); ancak betimleyici metinlere ne kadar az yer verildiği ve yer verildiğinde de bu metinlerin genellikle çevre ve hayvan tasvirleriyle ilgili olduğunu göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Özel metin türleri yüzünden karakterlere ve onların profesyonel hayattaki rollerine ilişkin verilere ulaşmak mümkün değildir. Öte yandan mekân hakkındaki veriler ilgi çekicidir; çünkü erkekler yine açık alanlarda görülürken, kadınların %40'ı evde resmedilmektedir.

Fantastik metinlerle ilgili ortaya çıkan veriler de sıra dışı ve anlamlıdır. Bu noktada bir ön bilgi olarak söylemeliyiz ki, bu türe has metinlerde, kahramanlar genellikle engellerin üstesinden gelmek için güçlerini kullandıkları ve hızlı tepki vermeleri gereken, çözüm ararken cesaretlerini ve kararlılıklarını kullanmaları gereken zor durumlar karşımıza çıkar. Kitaplarda yer alan fantastik metinlerin ezici bir çoğunluğu erkek yazarlarca kaleme alınmıştır; ilgili metinlerin sadece %23'ü kadın yazarlara aittir.

Kahramanların cinsiyetleri arasında kısmen bir denge vardır (%55 erkek); ancak karakterlerin çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır (%58). Kahramanların mesleki rolleri, açıkça metin türüne göre şekillenir: Erkekler için biçilen roller çiftçi, sihirbaz, çoban, oduncu, cin, uşak iken kadınlar için prenses, peri, tanrıça, büyücü rolleri seçilmiştir. Erkek karakterlerin sadece %32,6'sının, kadın karakterlerin ise sadece %17,5'nin mesleği açıkça ifade edilmektedir. Çoğu durumda kadın karakterler, erkeklerin varlığının doğal sonucu olarak karşımıza çıkarlar (örneğin prensesler, cesur prenslerin ödülüdür). Genel olarak karakterleri düşündüğümüzde (kahramanları ele almaksızın) belirtilen sayılar çok daha düzensiz bir hal alır; bununla birlikte genellikle marjinal rollerde bulunan karakterlere oldukça kısa bir şekilde değinilir.

Seçilen mekânlara gelince, fantastik metinlerde genel olarak diğer metin türlerine göre açık alanda ilerleyen hikâyeler karşımıza çıkar; buna bağlı olarak açık mekânlarda erkek karakterlerin, kadın karakterlere oranla daha çok temsil edildiği gerçeği yinelenmektedir.

Sonuç

İtalya'daki okullarda okutulan metinlerde toplumsal cinsiyet kalıplarının var olup olmadığını görmek için son dönemde üretilen edebi metinlere baktığımızda, İtalya'daki yayıncılık sektörünün elinden çıkan okul kitaplarında bugün bile hâlâ pek çok geleneksel kalıba yer verildiğini görmekteyiz. Üstelik son yıllarda İtalya'da bu konu hakkında hararetli tartışmalar gerçekleştirilmesine ve Avrupa Projesi POLITE'nin protokolünü imzalayan pek çok yayınevi olmasına rağmen durum bundan ibarettir. Bu veriler, ilkokul üçüncü sınıf okul kitaplarıyla ilgili olarak Milano-Bicocca Beşeri Bilimler Bölümü'nün yürüttüğü mikro araştırmadan çıkan sonuçlarla büyük ölçüde uyumludur. Çocuklara ve gençlere yönelik kurmaca kitaplardaki türlere daha çok dikkat edilip geçmişe göre daha az kalıplaşmış görseller ve modeller sunulmasına rağmen okullarda böyle bir durumla karşılaşmak şaşırtıcıdır. Okullara yönelik gerçekleştirilen yayıncılıktaki üretimin bu konuya duyarsız kalması sıra dışıdır. Bunlara ek olarak, İtalya'da şu an için üzerine pek fazla çalışma yapılmayan ancak araştırılması gereken bir husus daha bulunmaktadır: Öğretmenlerin, sınıflarda kullandıkları kitaplarda yer alan toplumsal cinsiyet modellerine ilişkin farkındalıklarının, çocuklarla birlikte metinleri incelerken uyguladıkları yöntem ve yaklaşımların ve seçtikleri ölçütlerin sorgulanması. Giderek daha fazla İtalya'nın gerçekliği halini alan, özellikle toplumsal ve ailevi değişimler ışığında bu konular üzerine düşünüp müdahalede bulunmak olmazsa olmaz görünmektedir.

Kaynakça

BESEGGI, E. Piccole donne crescono. L'editoria per l'infanzia dalle bambine alle adolescenti. In:

BESEGGI, E., TELMON V. (ed), Educazione al femminile: dalla parità alla differenza. Floransa: La

Nuova Italia, 1992. s. 135-151.

Infanzia e racconto. Bologna: Bononia University Press, 2008.

BESEGGHI, E. GRILLINI, G. La letteratura invisibile. Infanzia e libri per bambini. Roma: Carocci Editore, 2011.

BIEMMI, I. Educazione sessista: stereotipi di genere nei libri delle elementari. Torino: Rosenberg&Sellier, 2010.

BLEZZA PICHERLE, S. Rileggendo Astrid Lindgren: percorsi critici e itinerari interpretativi. Tirrenia: Edizioni del Cerro, 2008.

BORTOLOTTI, M. Educazione sessuale a scuola. Modelli pedagogici espliciti ed impliciti. In: Nuova Secondaria. Brescia: La Scuola Editrice, 1, 2014. s. 12-37.

CAMERON, D. Feminism and Linguistic Theory. London: MacMillan, 1985.

CHISTOLINI, S. Gli stereotipi sessisti nella scuola: ruolo e responsabilità degli insegnanti. In: Orientamento Pedagogici. Trento: Erikson Editrice, 5, 1983. s. 23-34.

De CONCILIIS, E. La riproduzione (del) femminile. Una riflessione socio-politica sul ruolo delle donne nella scuola italiana degli ultimi decenni. In: Storia delle donne. Floransa: Firenze University Press, Aralık 2012. s. 39-56.

FAETI, A. Dacci questo veleno! Milano: Mondadori, 1998, s. (Emme edizioni, 1980)

GANI GALLINO, T. Stereotipi sessuali nei libri di testo. In: Scuola e città. Floransa: La Nuova Italia, 4, 1973. s. 144-146.

GIANINI, E. Dalla parte delle bambine. Milano: Feltrinelli, 1973.

GIANINI BELOTTI E. (ed.). Sessismo nei libri per bambini. Milano: Edizioni Dalla parte delle bambine, 1978.

LAZZARATO, F. ZILIOOTTO, D. (ed). Bimbe, donne e bambole. Protagoniste bambine nei libri per l'infanzia. Roma: Artemide Edizioni, 1987.

SABATINI, A. Raccomandazioni per un uso non sessista della lingua italiana. Roma: Presidenza del Consiglio dei Ministri, 1986.

Il sessismo nella lingua italiana. Roma: Presidenza del Consiglio dei Ministri, 1987.

SEVESO, G. Astrid Lindgren e le eroine al di là degli stereotipi di genere. In: De Serio, Barbara. Scrittrici di infanzia. Bari: Progedit, 2015. s. 154-171.

SUNDERLAND, J. Language, gender and children's fiction. London: Continuum, 2012.

ULIVIERI, S. Stereotipi sessisti e libri di testo. In: Nuovo Albero a Elica, Cosenza: Rubettino, 2, 1990.

Educare al femminile. Pisa: ETS Edizioni, 1995.

ZILIOOTTO, D. La rivolta del bambino di plastica. Libri e collane per insegnare ai bambini a difendersi dai genitori. In: BLEZZA PICHERLE, S. Rileggendo Astrid Lindgren. percorsi critici e itinerari interpretativi. Tirrenia: Edizioni del Cerro, 2008, s. 167-181.

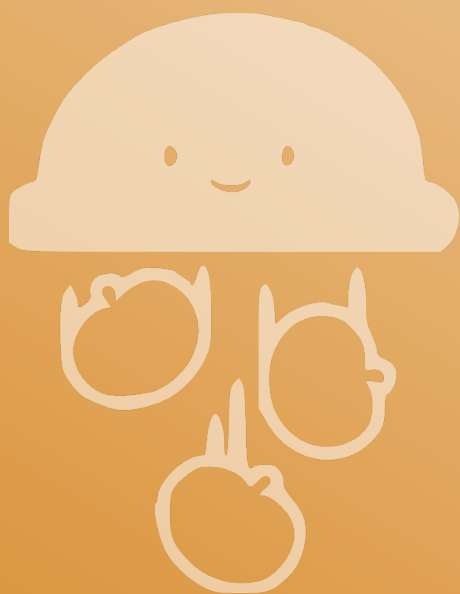
İtalyancadan Türkçeye Çeviren: S. İpek Ortaer Montanari

Çeviri Editörü: Fatih İkiz

Kaynak Metin: Crítica Educativa (Sorocaba/SP), Cilt: 2, Sayı: 2, 2016, s. 107-122, ISSN: 2447-4223 (Çevrimiçi) <https://boa.unimib.it/retrieve/handle/10281/149711/213217/differenze%20di%20genere%20nei%20libri%20scolastici.pdf>

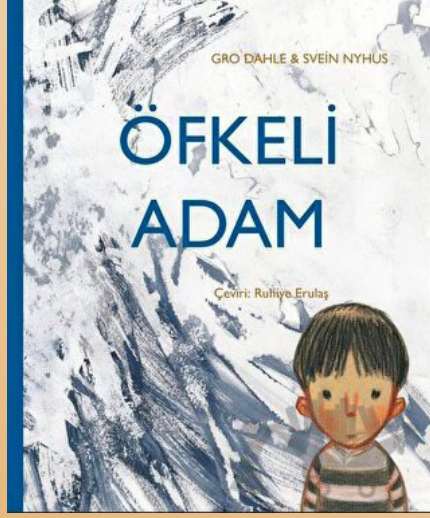

KİTAP TANITIMI

Gro Dahle'den ÖFKELİ ADAM

Şehnaz Helvacılar

“Baba vuruyor diyor, Çocuk.

Bu benim hatam mı? diyor Çocuk.”

Gökyüzü gibi bir şey bu çocukluk hiçbir yere gitmiyor; der Edip Cansever, çocukluğun karanlık labirentlerini anlattığı o romansı uzun şiirinde. Gerçekten de duyguların oluştuğu çocukluğun ilk sosyal ortamı ailedir. Bu ortamda anne ve baba çocuğun sağlıklı ve mutlu büyümesi için gerekli koruma ile bakımı sağlamakla yükümlüdür. Oysa ülkemizde ve dünyada aile içi şiddetin çok yaygın olduğu bilinen bir gerçektir.

Aile içi şiddet, ailenin bir üyesinin diğer üyelerine karşı gösterdiği saldırgan davranışlardır. Şiddet derken sözü eğip bükmeye de hiç gerek yok, aile içi şiddeti gerçekleştiren erkektir, kadının kocasıdır, çocuğun babasıdır. Ailenin şiddet mağdurları ise kadınlar ve çocuklardır. Şiddetin türleri vardır ve çocuk her zaman doğrudan şiddete uğramayabilir ama şiddet gören bir annenin çocuğu da sessiz bir şiddet kurbanıdır. Çünkü çocuk aile içindeki

şiddete görsel ve işitsel olarak tanık olmuştur ve tüm yaşamı boyunca kaç yaşına gelirse gelsin çocukluğunun yaralarını taşıyacaktır.

Çocuklar babalarını güçlü görmek isterler. Oysa baba öfke sorunu yaşıyorsa ve anneye şiddet uyguluyorsa, sevgi ve güven yerine çocuğa korku verir. Bazen de çocuk ne yapacağını bilemez çünkü sevgi dolu, neşeli ve koruyan bir baba, hiç beklenmedik bir anda saldırgan ve öfkeli bir babaya dönüşür. Çocuklar, bu geliş gidişlere uyum sağlamakta zorluk çekerler, neden ararlar, suçluluk duyarlar, kendilerini değersiz ve çaresiz hissederler.

Norveçli yazar Gro Dahle'nin yazdığı sarsıcı bir kitap: Sinna Mann. İngilizceden Türkçeye Ruhiye Erulaş çevirdi. Gergedan Yayınları'ndan Öfkeli Adam, çocuk edebiyatı türünde yer alsa da aslında tüm aileye seslenen bir kitap. Çocuğun şiddete tanıklığındaki derin çaresizliğini ve yaşananların kendi kusuru olduğu duygusuna kapılmasını anlatırken bir yandan da soruyor, bu çaresizliği aşmak, hasarları onarmak mümkün mü?

Bu kitap, eril öfkenin yarattığı korkunun sesini fısıldıyor bize, çocuğun çaresiz karanlığını çiziyor ve o çaresizliğin kalp atışlarını kendi nabzımızda duymamızı sağlıyor. Kitapta anlatılan “Çocuk”, binlerce başka çocuktan biri. Belki de hepsi. “Kartondan yapılmış ev” lerin kırılganlığı içinde yaşayan bir aile: “Çocuk, Anne ve Baba.” Çocuk, karmaşık duygular içinde çünkü baba bazen “elmalı turta” gibi mutlu oluyor, bazen de “sesi git gide tizleşiyor”.

Öfke, kontrol edilemeyen davranışları yönlendiren bir diktatördür. Babanın içinde bir öfkeli adam yaşıyor. Karanlık bodrumdan çıkmayı bekleyen, babanın içindeki merdivene tırmanan, babayı ele geçiren bir öfkeli adam.

Anne çocuğa “Odanda kal!” diyor, “Odandan çıkma!” diyor, çocuk korkuyor ve şiddetin kırmızılığında annesinin ağladığını duyuyor. Çocuk “Yaptığım bir şey yüzünden mi?” diye kendini suçluyor.

Sanki dünyada hiçbir çocuk yetişkinler yüzünden kendini suçlamasın diye yazmış bu kitabı Norveçli yazar Gro Dahle. Duyguların tüm karanlığını ve gerilimini çizgilerine katmış çizer Svein Nyus.

Kitabı okurken kalbinizin sıkışması doğal. Karanlık çizimler ve metforlarla örölü anlatım, kesik ve kısa cümleler, ikilemeler; şiddetin ve istismarın tonunu hissettiriyor.

“Baba olmadan yaşamayı nasıl başarırız ki...” diyor anne. Hiçbir şey olmamış gibi “çooook güzel vakit geçiriyoruz.”, “Ve bu bir sır”! diyor binlerce anneden biri. Belki de hepsi...

Kitabın sonunda çocuk nihayet konuşmaya karar veriyor. Kral’a babasıyla ilgili bir mektup yazıyor. Gülmeyin, Kral da nereden çıktı şimdi, demeyin? Kral yerine başka sorun çözücü kişiler kurumlar koyabilirsiniz: öğretmenler, psikologlar, hukukçular... Kitap, böylesi sorunlar yaşayan çocukların yardım istemeleri için bir rehber niteliğinde. Kitaptaki çocuğun kurtuluşu belki de yakınınızdaki şiddet mağduru bir çocuğa umut olacaktır.

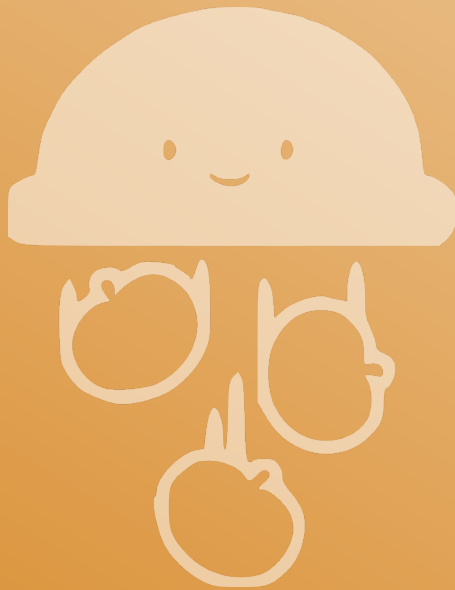
Özgün Adı: Sinna Mann

İngilizceden Türkçeye Çeviren: Ruhiye Erulaş

Yayınevi: Gergedan Yayınları

FİLM LİSTESİ

Baba ve Çocuk Konulu Filmler

Nüseybe Hilal Zorlu

Babaların özellikle ailesine ve çevresine karşı sergiledikleri davranışlar, erkek çocukların ilerideki karakterinin belirleyicisidir. Erkek çocukları için baba bir rol model niteliğindedir. Kız çocukları açısından değerlendirmek gerekirse, kız çocukları babalarının ve akabinde abilerinin davranışları üzerinden erkek dünyasını tanımlar ve yine onların davranışları üzerinden karşılarındaki erkeğin davranışlarının kendilerince doğruluğunu bu çerçevede belirler. Bir babanın çocuğuna duyduğu saygı ve ona verdiği sevgi çok önemlidir çünkü bir çocuğun dünyası bu unsurlara göre şekillenir.

Aşağıda sizler için hazırlamış olduğumuz film derlemesinde baba ve çocuk konulu filmleri siz değerli okurlarımız için derledik. Filmler aracılığıyla baba ve çocuk ilişkisini yerli ve yabancı açıdan incelemeniz ve farklı topluluklar ile karşılaştırma yapmanız amaçlanmıştır. İlk olarak yerel örnekleri sizler için sıraladık.

İyi seyirler dileriz...

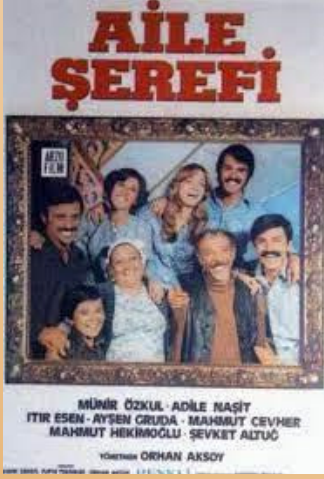
Gelinlik kızlar (1972)

Hapse düşen annelerinden sonra babaları ile kalan üç kız kardeşin, babalarının evlenmemesi için akla gelmeyecek şeyleri yapmalarını konu alan “Gelinlik Kızlar”, aynı zamanda dönemin aile yapısını da seyircilerine sunmaktadır.

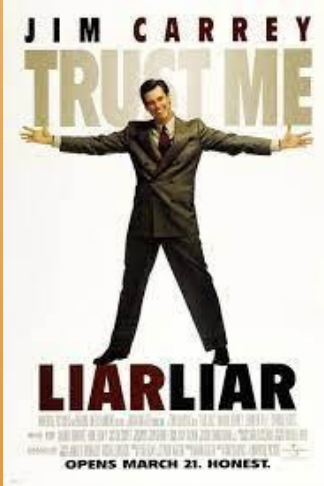

Aile Şerefi (1976)

Rıza, at arabasıyla su taşıyarak evini geçindiren bir babadır. Damadı Zihni işportacı, oğullarından Hasan Tıp Fakültesi'nde öğrenci, Selim bir fabrikada, kızı Zeynep ise bir konfeksiyon atölyesinde işçidir. Ortaokulda okuyan en küçük oğlu Murat'a araba çarpması ile bütün aile perişan olur. Çarpan kişi Zeynep'e aşık olup ailenin kızına bela olur.

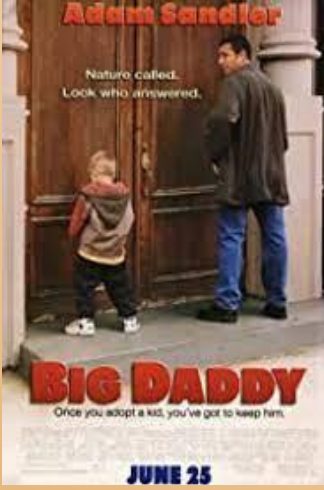
Yalancı Yalancı (1997)

Filmde sürekli yalan söyleyen bir avukatı oynayan Jim Carrey, oğlunun doğum gününe de yine çeşitli yalanlarla gitmektedir. Doğum gününde ise oğlu Max 'in dileği onu zor duruma sokmaktadır çünkü Max babasından ona bir gün boyunca yalan söylememesini istemiştir.

Süper Baba (1999)

Sony Koufax sıradan bir hayat yaşayan ve çalışmaya çok da meraklı olmayan bir adamdır. Bir gün kapısını açtığı anda kapısında minik bir sürprizle karşılaşan adamın hayatı gördükleri ile değişecektir.

Azap Yolu (2002)

“Azap Yolu”, Amerika’da tetikçilik ile geçimini idame ettiren Michael Sullivan’ın oğlu Rooney ile yaşadığı trajik olayları konu almaktadır.

Babam ve Oğlum (2005)

Ege'deki bir çiftlikten gazetecilik okumak için ayrılan Sadık'ın yıllar sonra oğlu ile çiftliğe dönüşünü konu alan "Babam ve Oğlum", arka planda aynı zamanda 12 Eylül Darbesi'ni anlatmaktadır.

Beş Vakit (2006)

"Beş Vakit", Babası ile olumsuz yönde bağ kuran Ömer'in ve köy öğretmenine âşık olan en yakın arkadaşı Yakup ve annesinin istediklerini yerine getirmek için çabalayan Yıldız'ın hikayesini konu almaktadır.

Umudunu Kaybetme (2007)

Oğlu için her şeye rağmen mücadele veren bir babayı konu alan “Umudunu Kaybetme” Film’inde, Will Smith ve oğlu Jaden Smith kameralar karşısına geçmiştir.

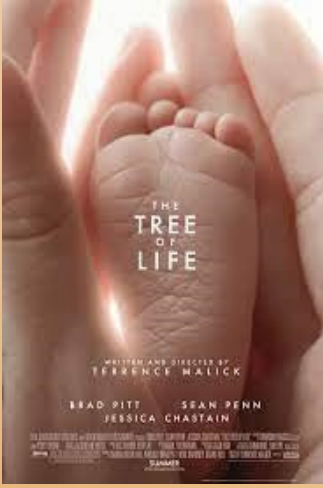
Hayat Var (2008)

“Hayat Var”, Ergenlik döneminde genç bir kızın ailesini ayakta tutabilmek için yaşadığı zorlukları konu almaktadır. Elif 14 yaşında bir genç kız olarak teknesi ile balıkçılık yapmaktadır.

Hayat Ağacı (2011)

1950’li yıllarda çalkantılı bir baba-oğul ilişkisini konu alan “Hayat Ağacı”nda, Brad Pitt ile Sean Penn kameralar karşısına geçmiştir.

Uzun Hikâye (2012)

Mustafa Kutlu’nun kaleme aldığı “Uzun Hikâye”den beyaz perdeye aktarılan roman, 1940’lı yıllarda Bulgaristan’dan İstanbul’a göç eden bir ailenin hikâyesini konu almaktadır.

Ayla (2017)

Kore Savaşı'nda yaşanan gerçek bir dramı konu alan “Ayla”, Ast Subay Süleyman’ın savaş esnasında küçük bir kız çocuğunu bulması ve kızı büyütmesini anlatmaktadır.

Ahlat Ağacı (2018)

Üniversiteyi yeni bitirmiş ve gelecek vadeden Sinan isimli gencin doğduğu kasabaya dönüşünü ve yazdığı kitabı bastırmak için verdiği uğraşı konu alan “Ahlat Ağacı”, aynı zamanda Sinan’ın babasının borçlarıyla mücadele etmeye çalışmasını da anlatmaktadır.

Bizi Hatırla (2018)

Çağan Irmak'ın yönetmenliğini üstelendiği “Bizi Hatırla”, istediği mevkiye ulaşmak için bin bir çaba sarf eden Kaan'ın geçen sürede babası Eşref'i ihmal edişini konu almaktadır.

Aslan Kral (2019)

Afrika savanlarında yaşayan Aslan Kral olan Mufasa'nın onu örnek alan Simba adında bir yavrusu olur. Simba, soylu kaderinin peşinden gitmeyi seçer fakat kraliyetteki herkes bu durumu çok da sıcak karşılamaz.

Kaynakça

<https://www.sinefil.com/konu/kiz-babasi> Son erişim tarihi 13.08.2023

<https://onedio.com/haber/baba-ve-ogul-iliskisini-konu-edinen-birbirinden-etkileyici-duygusal-filmler-1147615> Son erişim tarihi 13.08.2023

<https://www.imdb.com/> Son erişim tarihi 13.08.2023

ÇEVİRİ VE TELİF ÖYKÜLER

Anne ve Babayla İlgili Mesele

Marco anne ve babasıyla birlikte olmayı ne kadar sevse de buna engel olan bir sorun vardı.

Cumartesi baba günüydü. O günü Marco babasının yanında geçirir, haftanın kalan altı gününde ise annesinin yanında yaşardı.

“Bu çok salakça,” derdi Marco sıkça. “Bundan ziyade annem ve babamla birlikte olmayı isterdim.”

Ancak ebeveynleri durumu ona açıkladığı için Marco bunun mümkün olmadığını bilirdi. Bu durum ona zor gelse de anlayış göstermeye çalışıyordu çünkü ikisini de çok seviyordu.

Bu yüzden cumartesi günü babasının yanına gittiğinde, annesi bütün gün yapayalnız kaldığı için çok üzülmüyordu. Akşam annesi onu aldığı anda ise babası yalnız kalacağı için üzülmüyordu. Marco, anne ve babasının yalnız kalmasını istemiyordu. Yalnızlık çok zalim bir durumdu. Ancak Marco ne yapabilirdi ki? Kendini kesip parçalara ayıramazdı herhalde.

Cumartesi babasını ziyaret ettiğinde şehir gezintisi yaparlar, yemek yerler, hayvanat bahçesine giderler ya da kırsal alanda oyunlar oynayıp birbirlerine hikâyeler anlattıkça anlatırlardı. Anne günü olan pazar gününde ise, Marco ve annesi şehir gezintisi yaparlar, yemek yerler, hayvanat bahçesine giderler ya da kırsal alanda oyunlar oynayıp birbirlerine hikâyeler anlattıkça anlatırlardı.

Marco çoğu zaman bir hafta sonunda iki defa hayvanat bahçesine, şehir gezintisine ya da kırsal alanlara gider, bu da ona sıkıcı gelirdi.

Bir gün Marco babasına, “Baba gününü ve anne gününü beraber geçiremez miyiz?” diye sordu.

“Hayır” dedi babası. “Bu mümkün değil.”

“Eskiden babamla beraberken çok daha güzeldi,” diye iç geçirdi Marco annesine.

Annesi ise, “Mümkün değil, bir daha duymayayım,” dedi.

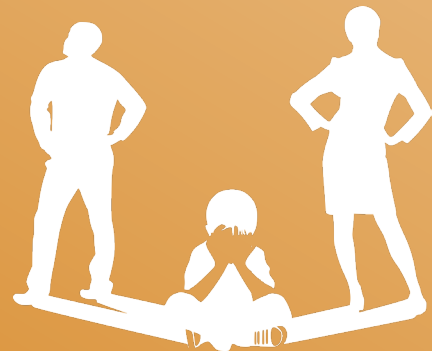
Annesi “bir daha duymayayım” dediğinde yalvarmanın bir manası yoktu. Bunu bilen Marco, bir daha ortak anne baba günüyle ilgili bir şey söylemedi. Ancak yakında doğum günü vardı. Bu da cumartesiye yani baba gününe denk geliyordu. Bu sefer Marco, herhangi bir doğum günü hediyesi, doğum günü kutlaması, doğum günü pastası, çikolata kaplı beze, mangalda sosis ya da hazine avı oyunu istemiyordu. Marco doğum günü dileğinin tam olarak ne olacağını biliyordu. Ve bu sefer “hayır”, “mümkün değil” ya da “bir daha duymayayım” diyemezlerdi değil mi?

Yazar: Elke Bräunling

Almancadan Türkçeye Çeviren: Burak Özkaracahisar

Düzeltilen: Semanur Öztürk

Kaynak Metin: (Çevrimiçi) <https://www.elkeskindergeschichten.de/2018/05/12/die-sache-mit-mama-und-papa/> 18.08.2023

Bana Her Zaman Vakit Ayıran Babam

“Çocuğuna vakit ayırmak” hakkında kısa bir öykü

Bir baba da başkalarıyla paylaşılabilir.

Christian’ın arkadaşları Pit, Tom ve David şen şakraklardı. “Babamın yeni bir arabası var,” diye övünüyordu Pit. “Hem de arabamız 240 km/h hızında biliyor musunuz?”

“240 km hızında mı? Vay canına! Uçak gibi hızlı desene!” Arkadaşları hayret içerisindeydi. “Biz de bir kere arabaya binebilir miyiz?” diye sordular.

Pit kafasını sallayarak “Olmaz. Babamın vakti yok. Ohoo! Abartmayın siz de!” dedi.

“Ne olmuş, benim babamın da iki arabası var,” diye hemen araya girdi Tom.

“Benim babam da İspanya tatilimiz için geçenlerde yeni bir yat aldı,” diye böbürlendi David.

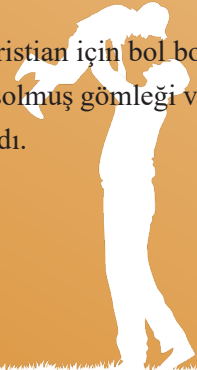
Çocuklar babalarıyla gurur duyuyordu.

“Ee sen?” diye sordu Pit ve Christian’ın omuzlarına küçümsercesine vurarak sordu: “Senin babanın neyi var?”

“Benim babamın bisikleti var,” dedi Christian. “Bisikletle yüzmeye gideriz veya balık tutmaya, ormana, oyun parkına veya gemileri izlemek için nehre... Yolda birbirimize heyecanlı hikâyeler anlatır ve çok eğleniriz.”

“Ne güzel.” Arkadaşları Christian’a büyümüş gözleriyle bakarlar. Hatta birazcık da kıskanırlar. Babalarının bisiklet sürmeye, balık tutmaya, yüzmeye, gemileri izlemeye ve hikayeler anlatmaya vakitleri yoktur. Pit, Tom ve David uyuduklarında, babaları o zaman işten eve döner.

Christian’ın babasının işi yok, arabası ve yata da yok. Ama Christian için bol bol vakti var. Pit, Tom ve David, eski püskü pantolon giymiş, rengi solmuş gömleği ve yırtık spor ayakkabıları olan arkadaşlarına imrenerek bakıyorlardı.

“Ne güzel” diye tekrar mırıldandılar ve Pit sessizce řu sözleri ekledi:

“Ben de böyle bir bisiklet turu yapmak isterdim. Ama babamın hiç vakti yok.”

Tom başını sallayarak, “Benim de babamın vakti yok,” diye üzülererek söyledi.

“Sence benim babamın çok mu vakti var? Bende de durum sizlerden farklı değil,” diye iç geçirdi David.

“Bizi ara sıra ziyaret edebilirsiniz,” diye önerdi Christian. “Babamın dört kişiye de vakit var.”

Yazar: Elke Bräunling

Almancadan Türkçeye Çeviren: Semanur Ağca

Düzeltilen: Semanur Öztürk

Kaynak Metin: (Çevrimiçi) <https://www.elkeskindergeschichten.de/2013/08/16/ein-vater-zum-teilen/> , 01.08.2023

Efe Hiçbir Şey Yapmıyor

Günlerden Pazardır.

Efe burnunu mutfak penceresine bastırırken dışarıda misket büyüklüğündeki yağmur damlalarının su birikintilerine çarpışını izler.

“Baba, canım sıkılıyor!” der Efe.

“O zaman bana yemek yaparken yardım et” önerisinde bulunur Erdem Bey.

“Ben yemek yapmak istemiyorum ama,” der Efe ve o sırada mutfak camı buğulanır.

Efe, ayaklarını sürüyerek mutfaktan oturma odasına geçer.

“Anne, canım çok sıkılıyor!”

“Ece ile oynasana.”

“Hayır istemiyorum, o her zaman oyuncak bebeklerle oynamak istiyor. Bu benim işime yaramaz!”

Efe’nin büyük kuzeni Nil ziyaretlerine gelmiştir

Nil, koltuğa uzanmış cep telefonu ile uğraşırken:

“Nil, telefonunla oynayabilir miyim?”

“Hayır, işim var.”

“Ama benim canım çooooook sıkıldı!”

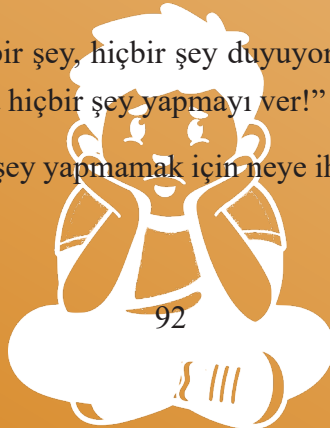
“O zaman televizyonu aç.”

Efe mızızlanarak, “Ama şu an izlenmeye değer bir şey yok!” der.

Erdem Bey’in sabrı tükenir:

“Sürekli hiçbir şey, hiçbir şey, hiçbir şey duyuyorum senden. O zaman bir kere de bir saat boyunca hiçbir şey yapmayı ver!”

Efe düşünür ve “Hiçbir şey yapmamak için neye ihtiyacım var?” diye sorar.

“Neye ihtiyacın olsun ki? Tabii ki hiçbir şeye!” diye bu durumdan sıkılmış bir şekilde yanıtlar babası.

Efe ortadan kaybolur.

Ne ortalıkta görünür ne de sesi duyulur.

Nil bu duruma şaşırır ve Efe’nin odasına gider.

Taşlaşmış gibi sandalyesinde oturmuş duvara bakan Efe, gözlerini bile kırpmıyordur.

“Efe, iyi misin? Bir şey söyle!”

Nil onu omuzlarından sarsar.

Hiçbir şey olmaz.

“Telefonumla oynayabilirsin istersen!”

Ama Efe hâlâ Mısır’daki mumyalar misali sandalyeye çakılı kalmış vaziyette oturuyordur.

Erdem Bey, Nil’in seslenişi üzerine odaya gelir.

Şaşkınlıkla “Neler oluyor burada?” diye sorar.

“Bilmiyorum ki” diye yanıtlar Nil.

“Şok geçirmiş. Belki de ödevlere karşı gelişen alerji gibi bir şey olabilir.”

“Saçmalık!”

Erdem Bey, Efe’nin ilgisini çekebilmek için amuda kalkıyor, bu esnada kulaklarını sallıyor ve gözlerini bir kırlangıç gibi yuvarlıyordu.

Ama Efe hâlâ taş üzerine çakılmış gibi sandalyede oturuyordu.

Eda Hanım, çocuk odasındaki sesleri fark eder.

Efe’nin donmuş gözlerinin önünde elini yukarıdan aşağıya doğru sallar ancak hiçbir şey olmaz!

“Hemen bir ambulans çağırmalıyız!” diye seslenir Eda Hanım.

Kısa bir süre sonra siren seslere duyulur.

Ve sağlık görevlileri odaya girer.

Derin bir nefes alarak “Ne oldu, neyiniz var?” diye sorar sağlık görevlilerinden biri.

“Efe bir saattir burada oturuyor ve hiçbir şey yapmıyor!” diye yanıt verir Erdem Bey.

O sırada Efe gözlerini kırpar, sol kolunu sallayıp sağ ayağını yavaşça yere sürer.

”Neee, bir saat doldu mu?”

Efe sırtır.

“Şimdi telefonunla oynayabilir miyim?”

Sağlık görevlileri şaşkın bir yüz ifadesi ile Efe’nin önünde dururlar.

Erdem Bey öfkeyle ellerini beline götürür, “İnanmıyorum, sen aklını yitirdin sanırım!”

Eda Hanım şaşkınlıktan nefes nefese kalır. “Bizleri çok korkuttun, bu hiç komik değil!”

Nil gülmekten zor nefes alarak, “Şimdi gerçekten bir saat hiçbir şey yapmadın,” der ve çok gülmekten karnını tuttuğu sırada Efe’ye telefonunu uzattır.

Efe mutlu bir şekilde oyun oynamaya başlar.

“Ve yarın ...” der Efe, “bir de hiçbir şey yapmamayı deneyeceğim!”

Yazar: Andreas Düll

Almancadan Türkçeye Çeviren: Alper Akbay

Düzelten: Semanur Öztürk

Kaynak Metin: (Çevrimiçi) <http://geschichten-fuer-jungs.de/ben-macht-nichts/>, 24.08.2023

ÖZGEÇMİŞLER

Betül Özyılmaz

İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 2021 yılında mezun oldu. Bölüm içerisindeyken çocuk edebiyatı ve çocuk kitabı illüstrasyonluğu hakkında çalışmalar yapmaya başladı. Halen bu çalışmalarını sürdüren Betül Özyılmaz ortaokul öğretmeni olarak çalışmalarına devam etmektedir.

Buğrahan Küskün

İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü mezunudur. Çeşitli dergilerde kendi şiirlerini yayımlıyor, bağımsız editörlük yapıyor ve hâlihazırda öğretmenlik mesleğini icra etmektedir.

Necdet Neydim (Prof. Dr.)

İstanbul Üniversitesi Almanca Mütercim Tercümanlık Ana Bilim Dalı'ndaki görevinden 2022 yılında emekli olmuştur. Araştırma alanı olan çocuk ve gençlik edebiyatı üzerine kaleme aldığı öykü, roman, şiir gibi çeşitli çalışmaları bulunmaktadır. Yine Almandan Türkçeye yaptığı çevirilerle alana büyük katkı sağlamış ve sağlamaya devam etmektedir. Çocuk ve İlkgençlik Kültürü ve Edebiyatı Araştırmacıları Derneği (ÇİKEDAD) ile Çocuk Araştırmaları Merkezi'nin (ÇAM) kurucu başkanı, çocuk hakları ve çocuk istismarını önleme gönüllüsüdür.

Nurcan Demir

Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili Edebiyatı bölümünde tamamlamış, yüksek lisans eğitimini Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Karşılaştırmalı Edebiyat Ana Bilim Dalı'nda yapmış, uzmanlığını “Türk ve Dünya Edebiyatında Yatılılık Olgusuna Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım” başlıklı tez çalışmasıyla almıştır. Halen aynı bölümde doktora eğitimine devam etmekte ve Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde İngilizce öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Yasenya Sahilli

Dokuz Eylül Üniversitesi Türkçe Eğitimi bölümünden 2019 yılında mezun olmuştur. Aynı üniversitede “Aytül Akal’ın Romanlarında Çocuk Gerçekliği” adlı yüksek lisans tezini tamamlamıştır. 2021 yılında Hatay’a öğretmen olarak atanmıştır. MEB’e bağlı, Derince Şehit Coşkun Akşit Ortaokulunda Türkçe öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

